

Népesség és településföldrajz I.

gyakorlat

Pecsmány Péter

tudományos munkatárs
ecopeter@uni-miskolc.hu

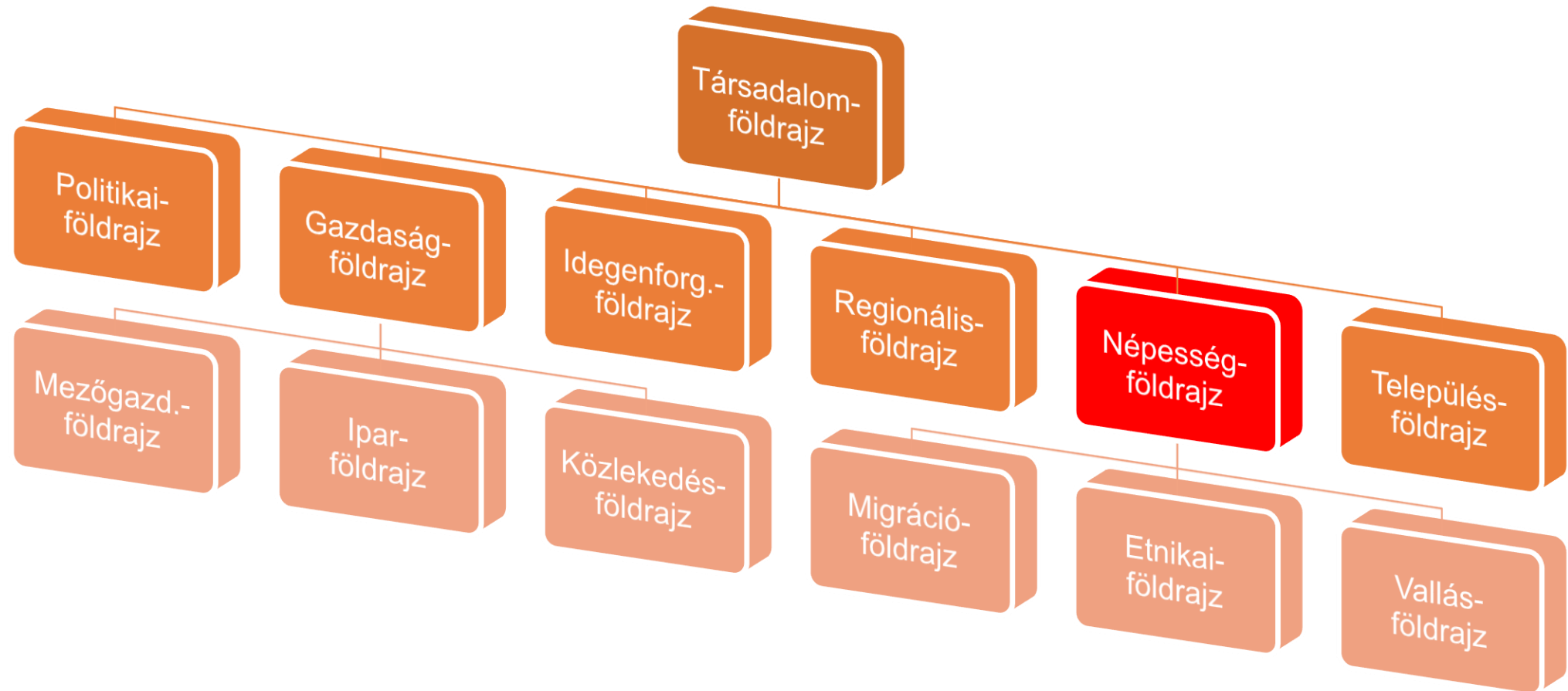
Földrajz-Geoinformatika Intézet

Tematika

1. Bevezetés, fontosabb adatbázisok és ábrázolási módok (2022.02.10)
2. Nem és kor szerinti összetétel (2022.02.17)
3. Termékenység (2022.02.24)
4. Termékenységgel összefüggő tényezők (2022.03.03)
5. Morbiditás (2022.03.10)
6. Mortalitás (2022.03.17)
- 7. ZÁRTHELYI DOLGOZAT (2022.03.24)**
8. Házasság – párkapcsolat (2022.03.31)
9. Nemzetközi vándorlás (2022.04.07)
10. Etnikai demográfia (2022.04.14)
11. Háztartás, család (2022.04.21)
12. Népességváltozás (2022.04.28)
- 13. ZÁRTHELYI DOLGOZAT (2022.05.05)**
- 14. PÓTZÁRTHELYI DOLGOZAT (2022.05.12)**

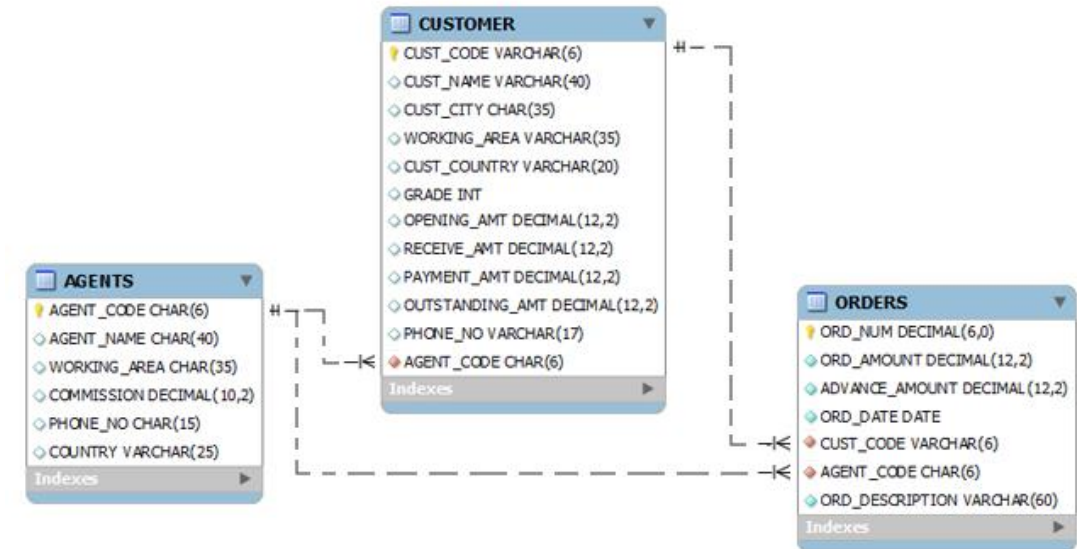

Népességföldrajz

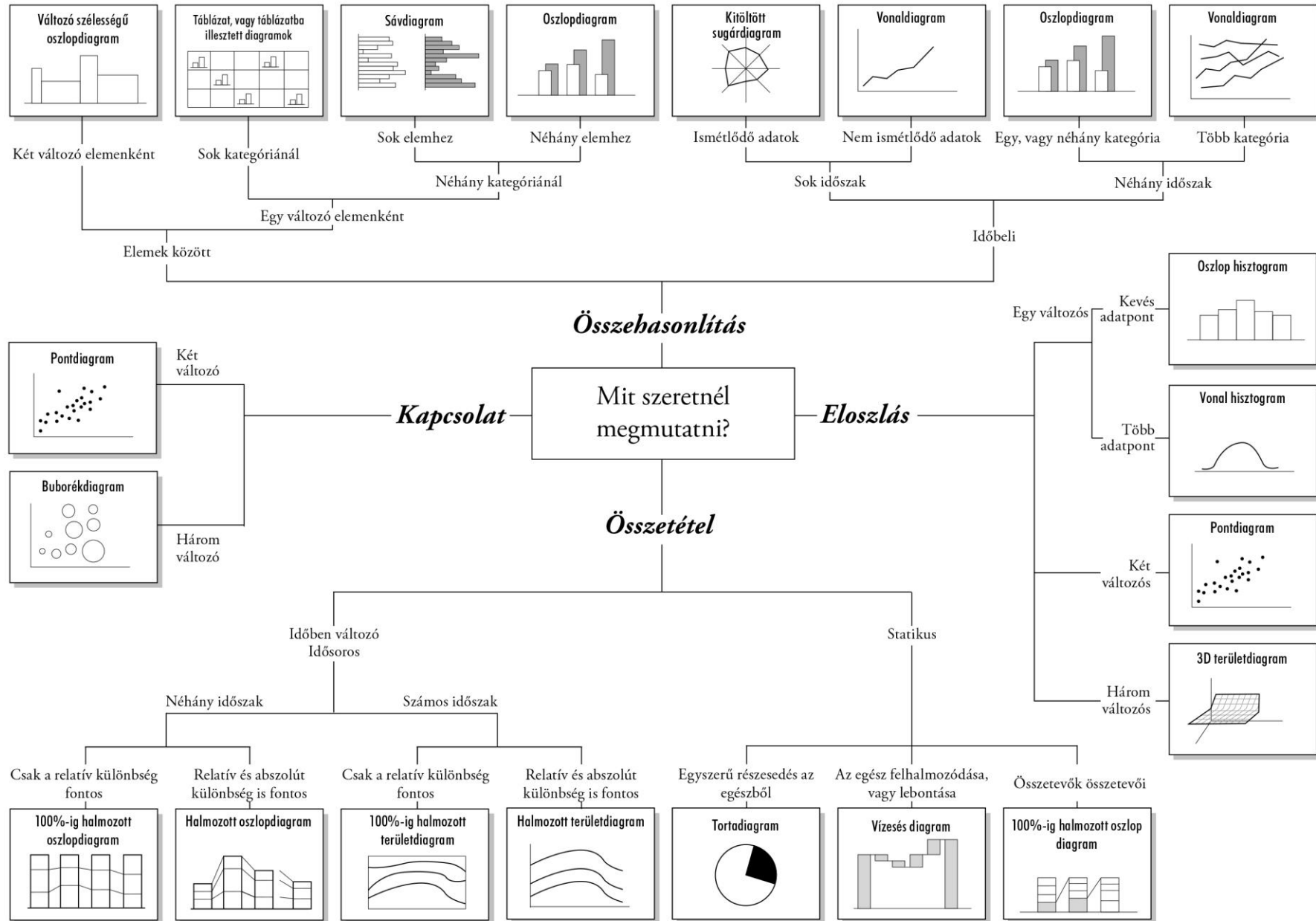

Elérhető fontosabb adatbázisok

- KSH – Központi Statisztikai Hivatal
 - <https://www.ksh.hu/stadat>
 - <https://statinfo.ksh.hu/Statinfo/themeSelector.jsp?lang=hu>
 - <https://www.ksh.hu/nepszamlalas/>
 - https://www.ksh.hu/teruletiatlasz_kozigazgatasi_egysegek
- EUROSTAT
 - <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
 - https://ec.europa.eu/info/statistics_hu
- Világbank (The World Bank) adatbankja
 - <https://data.worldbank.org/>

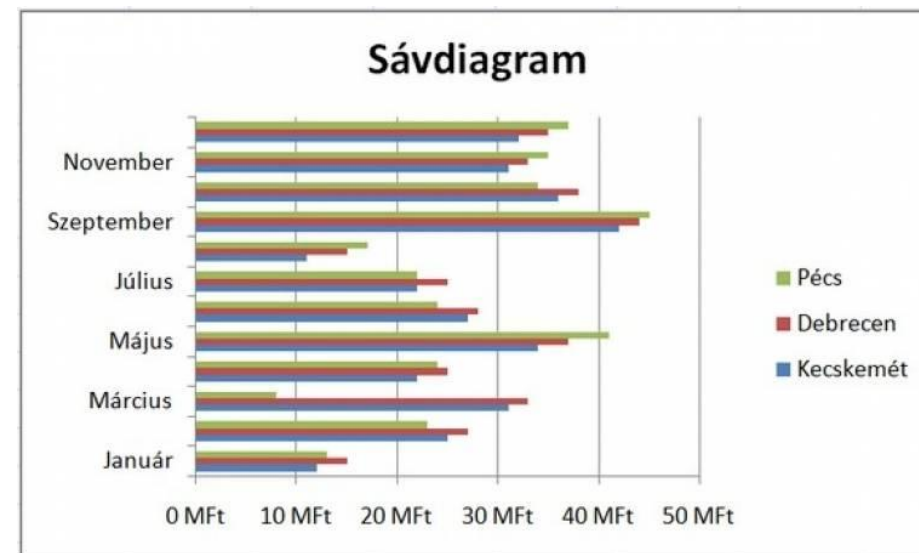
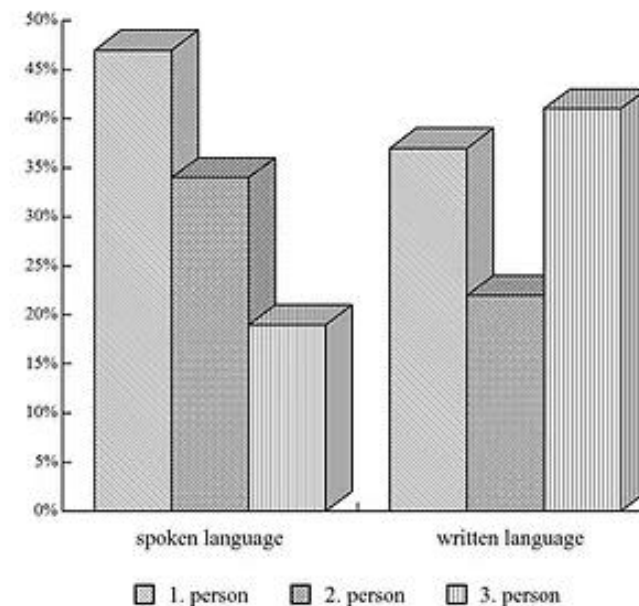

Diagramválasztási javaslatok – Gondolatindító

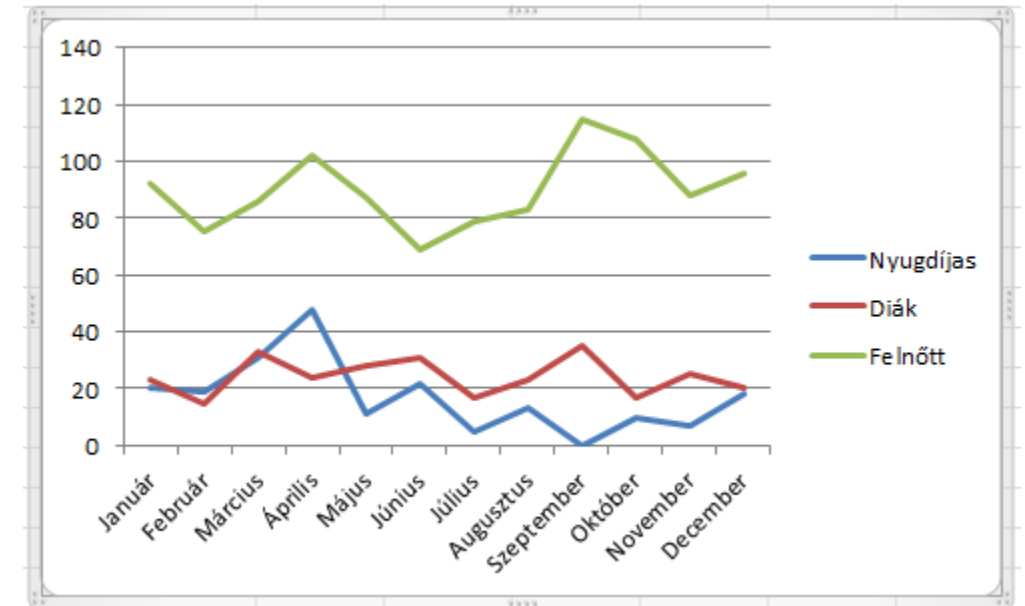
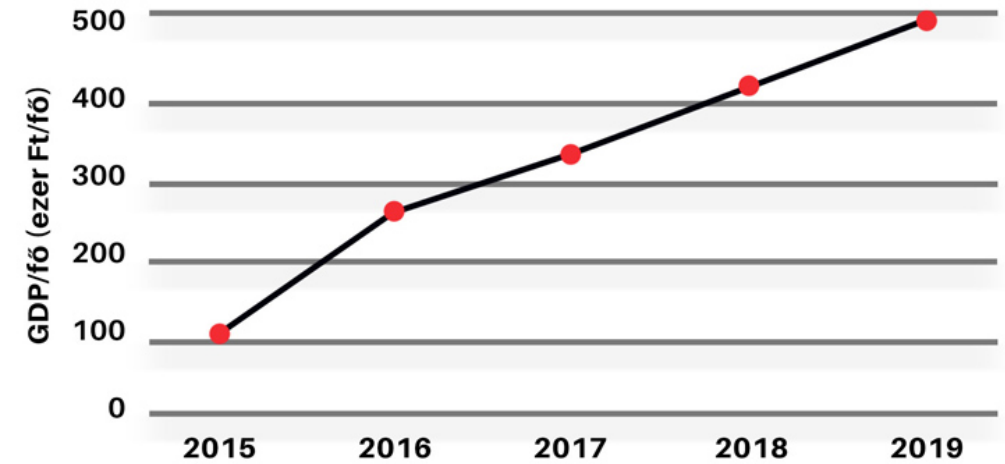
Sávdiagram és oszlop diagram

- A két legismertebb diagramtípus.
- Ebben az esetben az egyes elemek számosságát lehet összehasonlítóan ábrázolni.
- Célszerűbb a sávdiagramot akkor használni, amikor sok esetünk van.
- Néhány eset tekintetében megfelelő választás a klasszikus oszlopdiagram.
- Utóbbi néhány eset számosságára vagy ordinális adatsorok rangsorértékeinek megjelenítésére használhatjuk.
- Az oszlop és sávdiagramokat az időbeli változások bemutatására is használhatjuk. Amire figyelnünk kell, hogy az "x" tengely mindig a változás időbeliségét jelölje.

Vonaldiagramok

- A vonaldiagramok szintén kedvelt diagramtípus.
- Segítségükkel olyan mérési eseményeket jeleníthetünk meg, amelynek lényeges az időbeli haladása és változása közötti folyamatos kapcsolat.
- A vonaldiagramok leginkább azt is feltételezik, hogy az elemek értékkészlete nem vesz fel (gyakran) egy-egy azonos kiindulási értéket, a sugárdiagramokkal szemben.
- Általában az "x" tengely jelöli az időben való előrehaladást, míg az "y" tengely az értékeket mutatja.
- A vonaldiagramot akkor is lehet használni, ha több elemünk van és azokat ugyanazon változó mentén szeretnénk összehasonlítani.

Buborék diagram

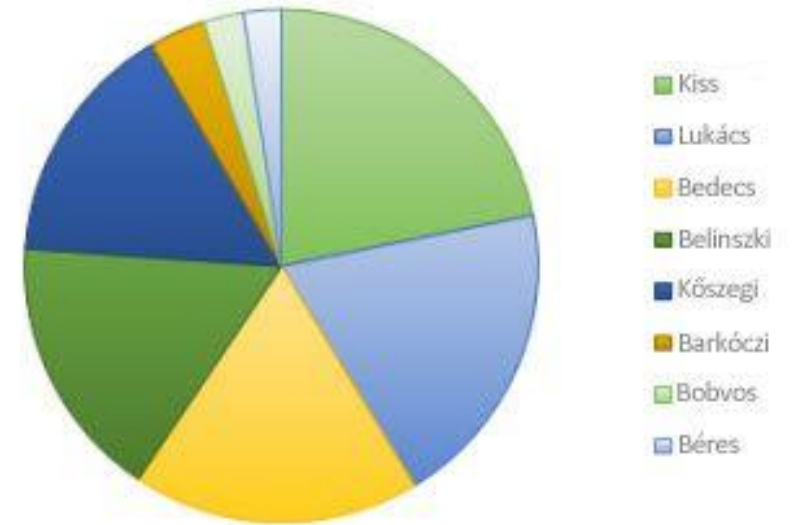
- A buborékdiagramban a pontdiagramhoz hasonlóan egy harmadik oszlopban kell megadni a buborékok méretét, amelyek az adatsorokban lévő adatpontokat ábrázolják.

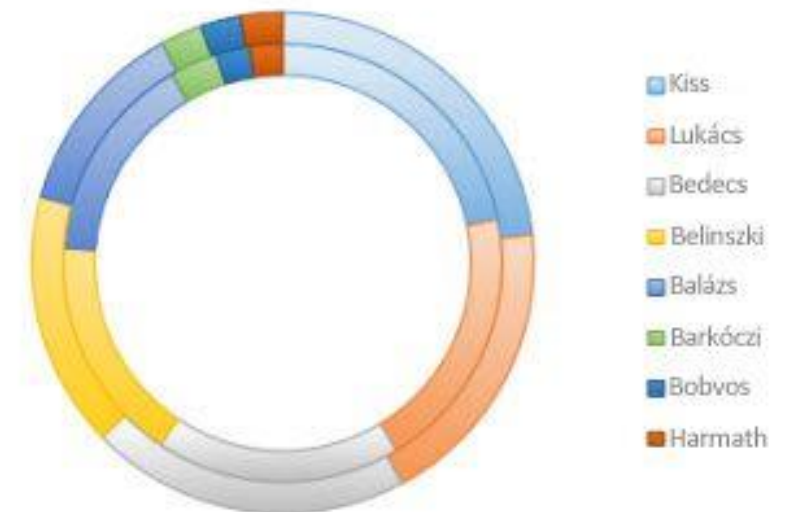
Kör-, perecdiagram

- A munkalapon egy oszlopba vagy egy sorba rendezett adatokat kördiagramként is ábrázolhatjuk.
- A kördiagram egy adatsorban, a tételek összegéhez viszonyítva ábrázolja a tételek méretét.
- A kördiagramban az adatpontok a teljes kör bizonyos százalékaként jelennek meg.
- A munkalapon oszlopokba vagy sorokba rendezett adatokat perecdiagramként is ábrázolhatjuk. A kördiagramhoz hasonlóan a perecdiagram is a részek egészhez való viszonyát tükrözi, a perecdiagram ugyanakkor több adatsort is tartalmazhat.

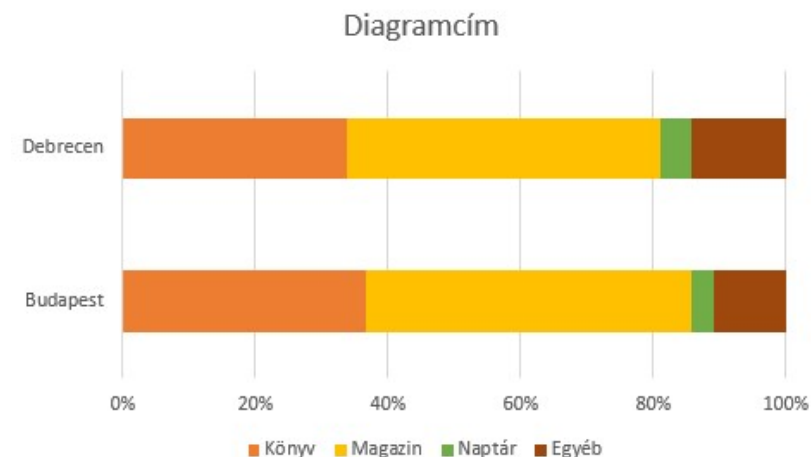
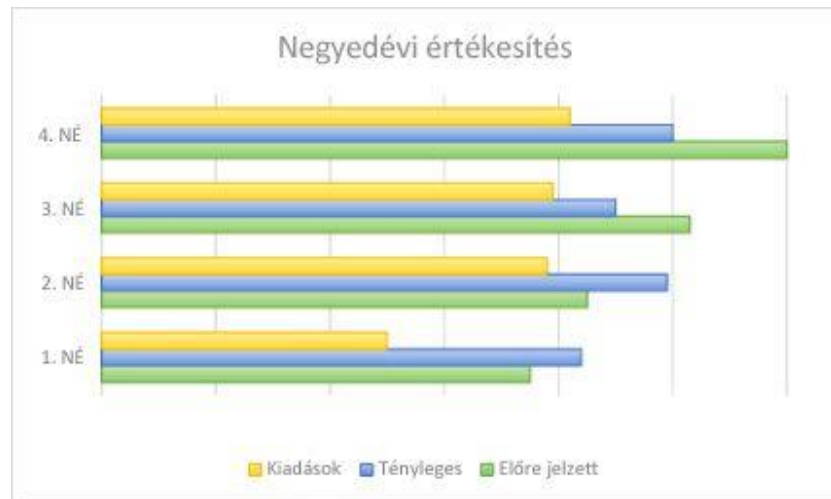
Megrendelés összege

Értékesítési adatok

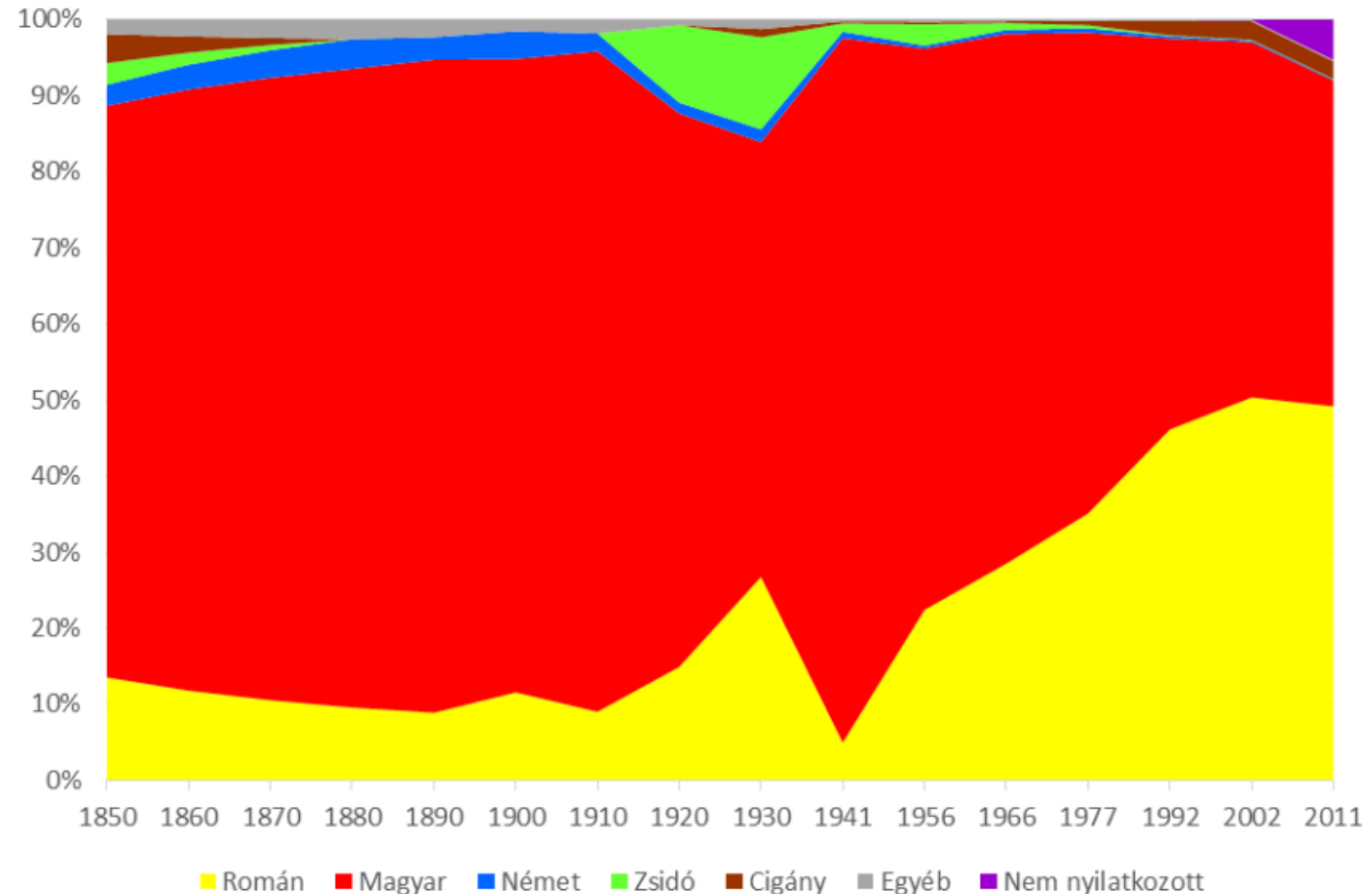
Sávdigram

- A sávdigram különálló tételek összehasonlítására szolgál. A sávdigram kategóriái általában a függőleges tengelyen, míg az értékek a vízszintes tengelyen helyezkednek el.
- **Típusai:**
 - A csoportosított sáv típusú diagram kétdimenziós sávokat jelenít meg. A háromdimenziós csoportosított sáv típusú diagram háromdimenziós sávokat ábrázol, de nincs mélységi (Z) tengelye.
 - A Halmozott sáv diagramtípus a különálló elemek és az egész arányát szemlélteti két dimenzióban. A Halmozott sáv térhatással típus térhatású sávokat jelenít meg, de nincs mélységi tengelye.
 - A 100%-ig halmozott sáv típusú diagram kétdimenziós sávokkal ábrázolja, hogy az egyes értékek százalékosan hogyan aránylanak a kategóriákból számított összeghez. A térhatású halmozott sáv típusú diagram háromdimenziós sávokat jelenít meg, de nincs mélységi tengelye.

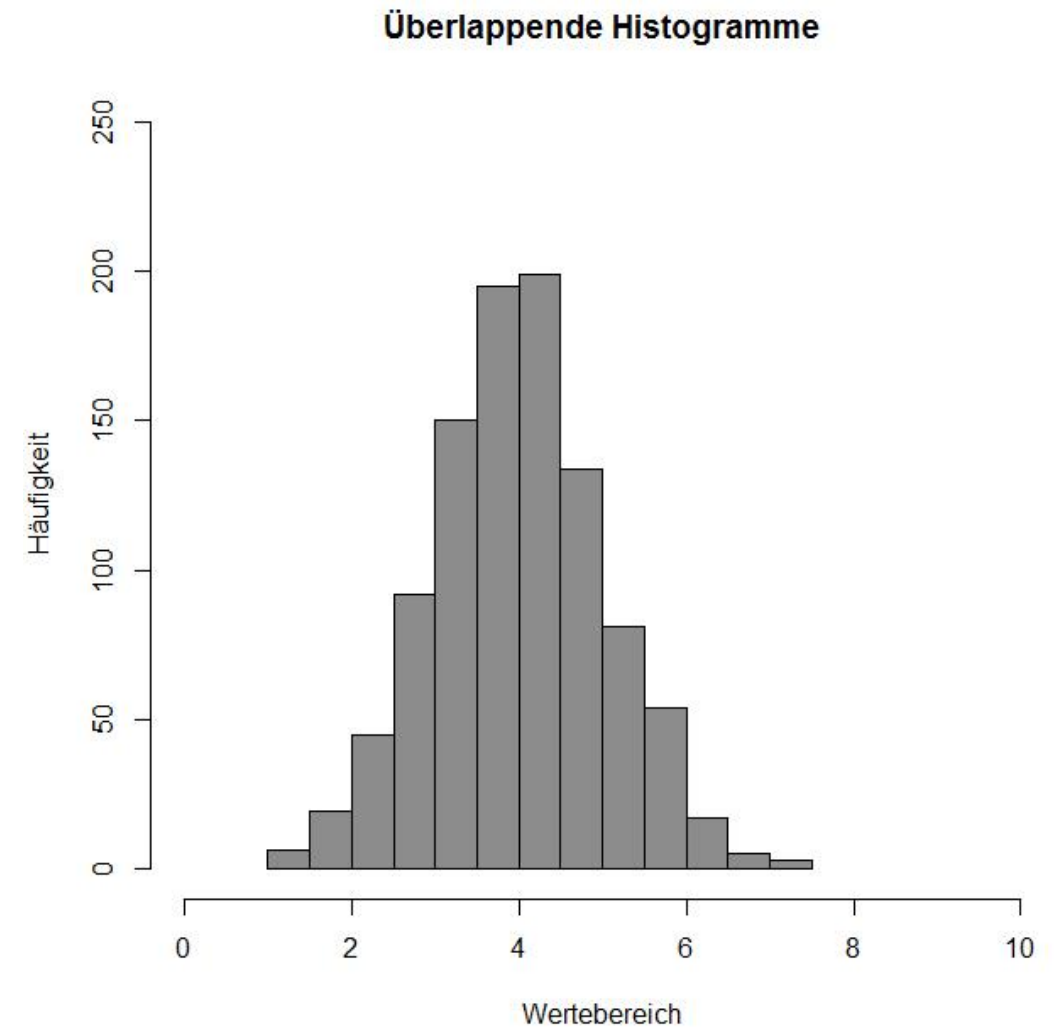
Területdiagram

- A területdiagramon időbeli változások ábrázolhatók úgy, hogy a figyelem a trend mentén az összegre irányul.
- Az ábrázolt értékek összegének megjelenítésével a területdiagram a részek és az egész viszonyát is kifejezheti.
- Típusai:
 - Terület
 - Halmazott terület
 - 100-ig halmazott terület

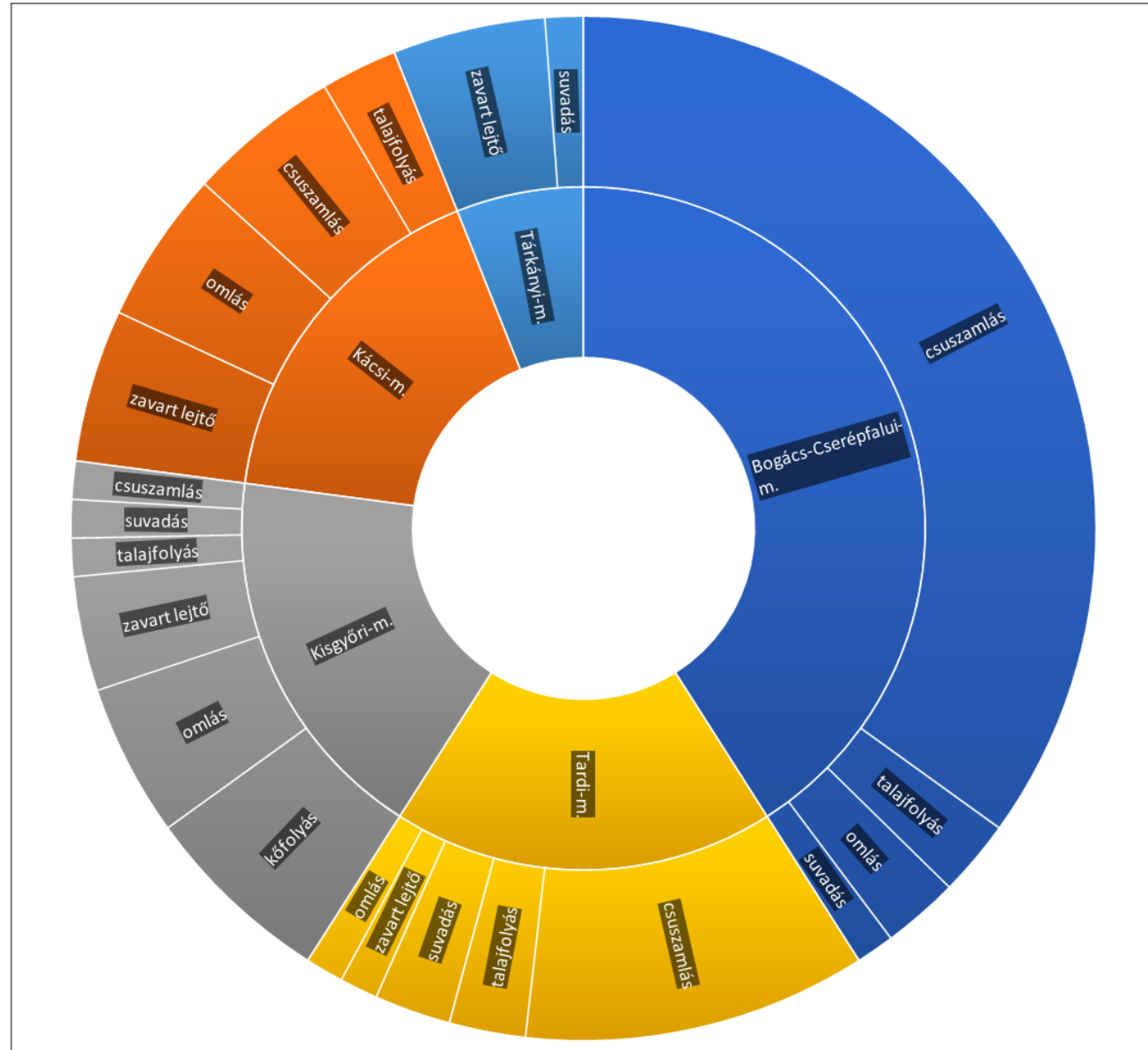
Hisztogramok

- A hisztogramok az eloszlások megjelenítésére alkalmas diagramok.
- Segítségükkel meghatározhatjuk az egyes értékekhez rendelhető elemszámot.
- Ennek értelmében, az "x" tengelyen ábrázoljuk az adatsort, ahol az értékek rendszerint jól elhatárolt és egyforma "távolsággal" ábrázolt számok.

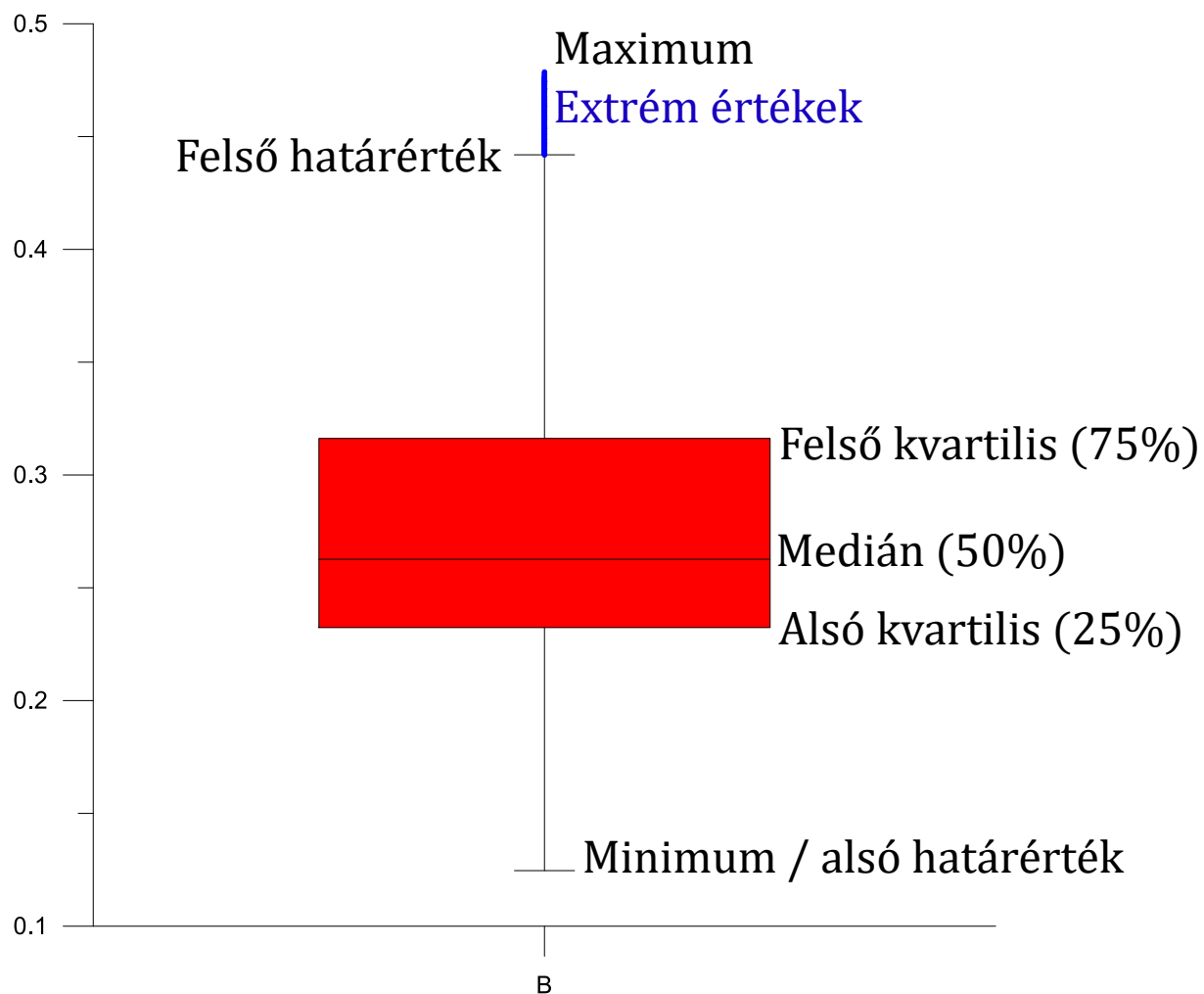

Többszintes diagram

- A többtartományos diagram ideális a hierarchikus adatok megjelenítésére, és akkor ábrázolható, ha üres cellák léteznek a hierarchikus struktúrában.
- A hierarchia minden szintjét egy gyűrű vagy kör képviseli, ahol a belső kör a hierarchia felső szintje.
- A hierarchikus adatok nélküli többszintű gyűrű diagram (mely csak egy szint kategóriát tartalmaz) hasonlít a peregdiagramhoz.
- A kategóriák több szintjével rendelkező többszintű gyűrű diagramokon látható, hogy a külső gyűrűk hogyan viszonyulnak a belső gyűrűkhöz.
- A többszintű gyűrű diagramokkal hatékonyan megjeleníthető, hogy egy gyűrű hogyan oszlik a részeire.

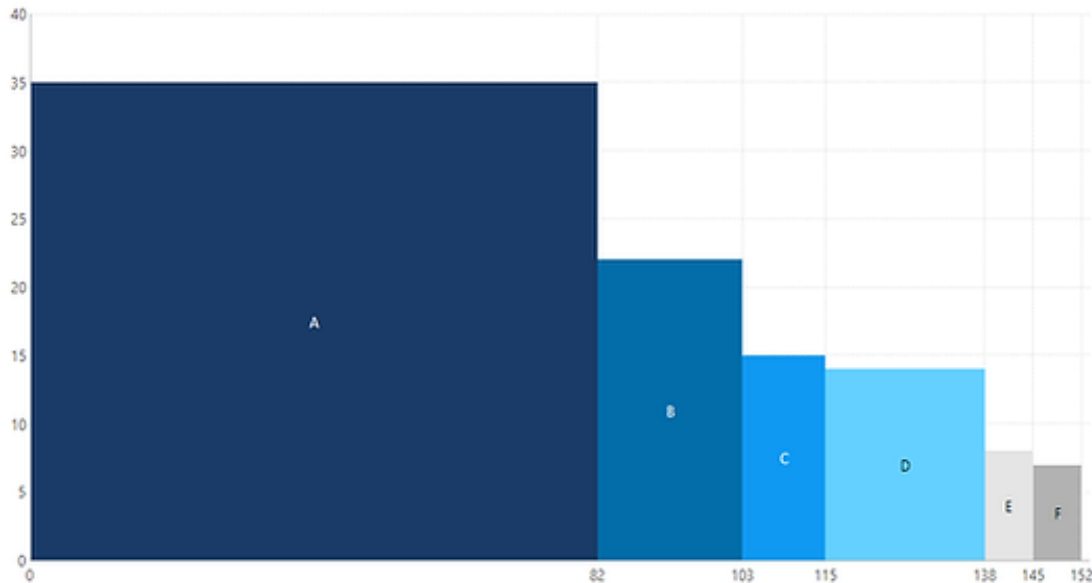

Doboz (Box-plot) diagram

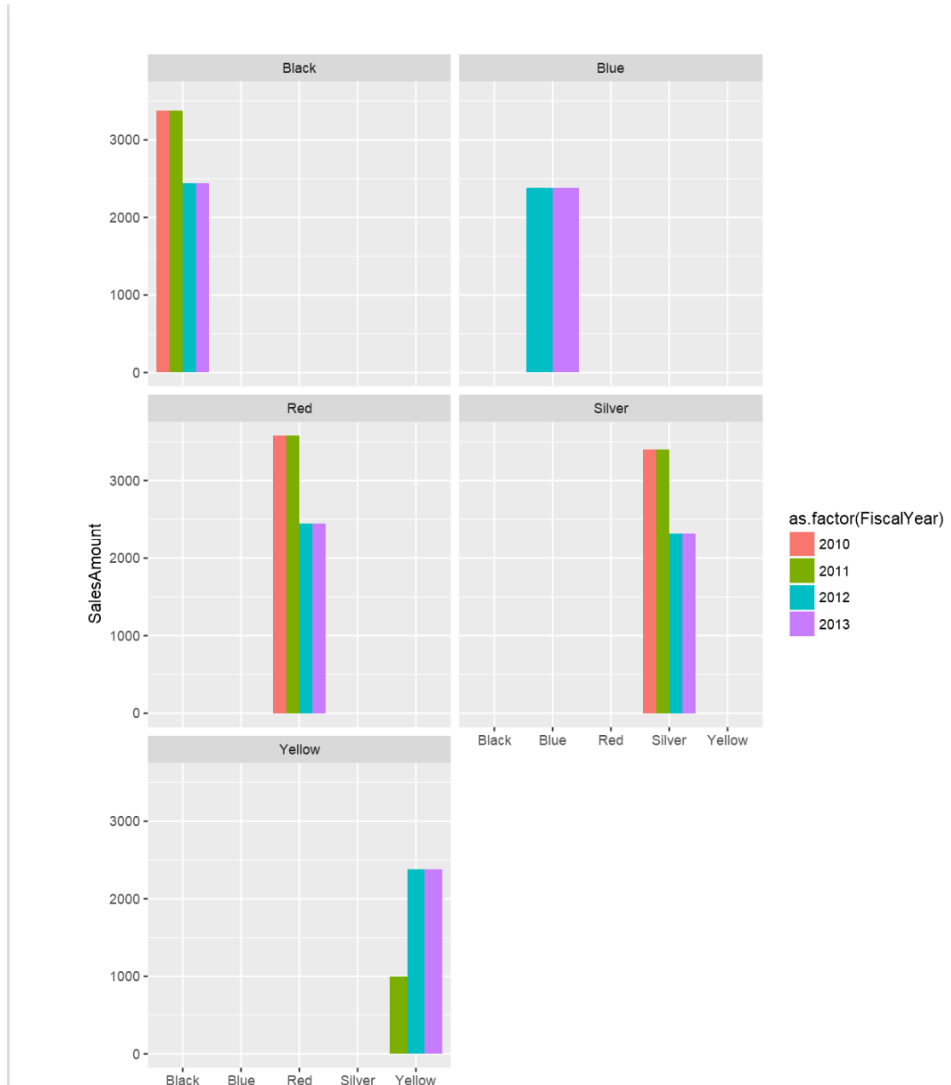
- A Dobozos ábra az adatok kvartilisekbe való eloszlását jeleníti meg, kiemelve a középpértéket és a kiugró értékeket.
- A dobozok függőleges kiterjedésű vonalakkal rendelkezhetnek, amelyek „bajusz” néven ismertek.
- Ezek a vonalak variabilitást jeleznek a felső és az alsó kvartilisen kívül, a vonalakon vagy bajuszokon kívül eső pontok pedig kiugró értékeknek minősülnek.
- E diagramtípus az egymással valamiképpen összefüggő adatkészletek megléte esetén használatos.

Változó szélességű oszlopdiagram

- Változó szélességű oszlopdiagramot használunk akkor, amikor az egyes eseteinknek két tulajdonságát szeretnénk szemléltetni.
- Ezek a tulajdonságok egy koordináta-rendszer "x" és "y" tengelyén ábrázolhatók.
- Rendszerint eloszlást mutatnak be, amely esetében az "x" tengely mutatja az adott elem számosságát a teljes esetszámhoz viszonyítva, míg az "y" tengely ennek a százalékos arányát fejezi ki.
- Láthatjuk, hogy minél nagyobb egy téglalap területe a diagramon belül, annál nagyobb hányaddal jelenik meg a szummázott adatsorban.

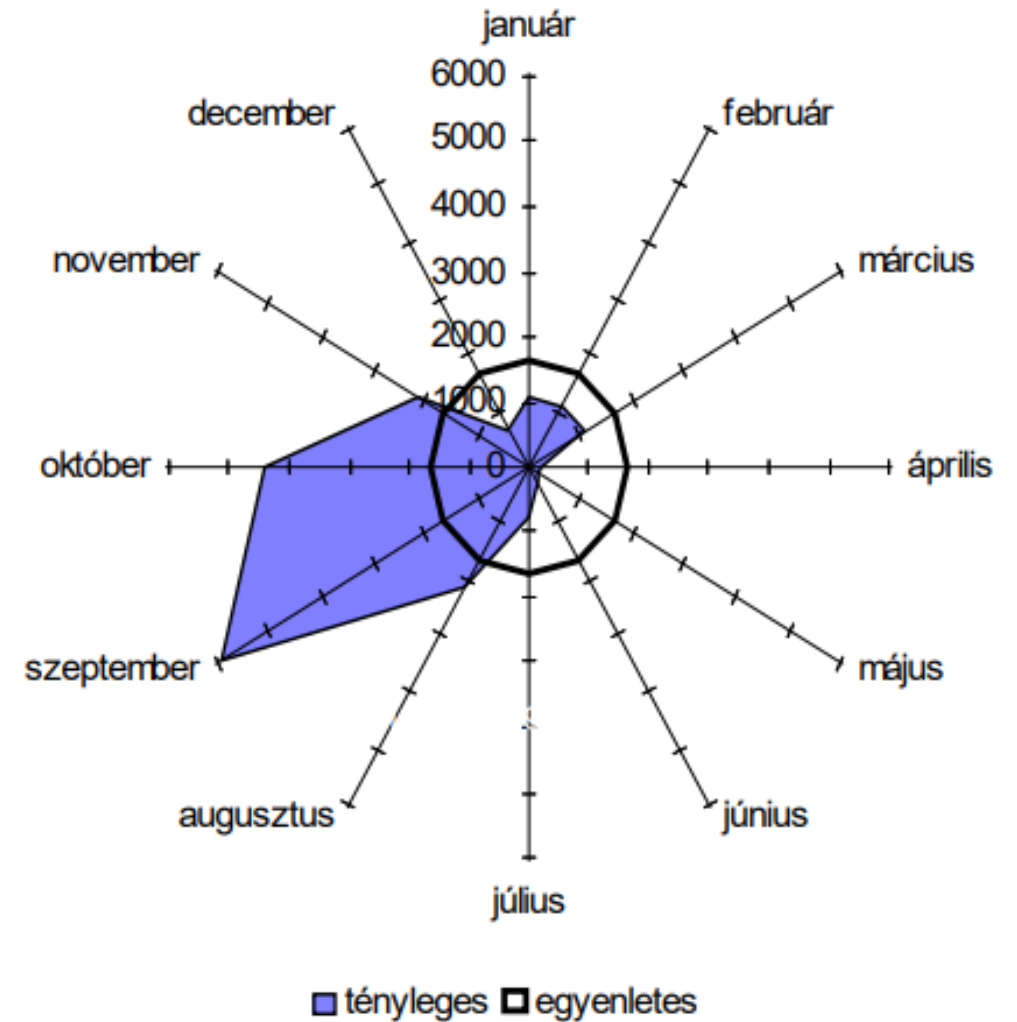
Táblázatba illesztett diagram

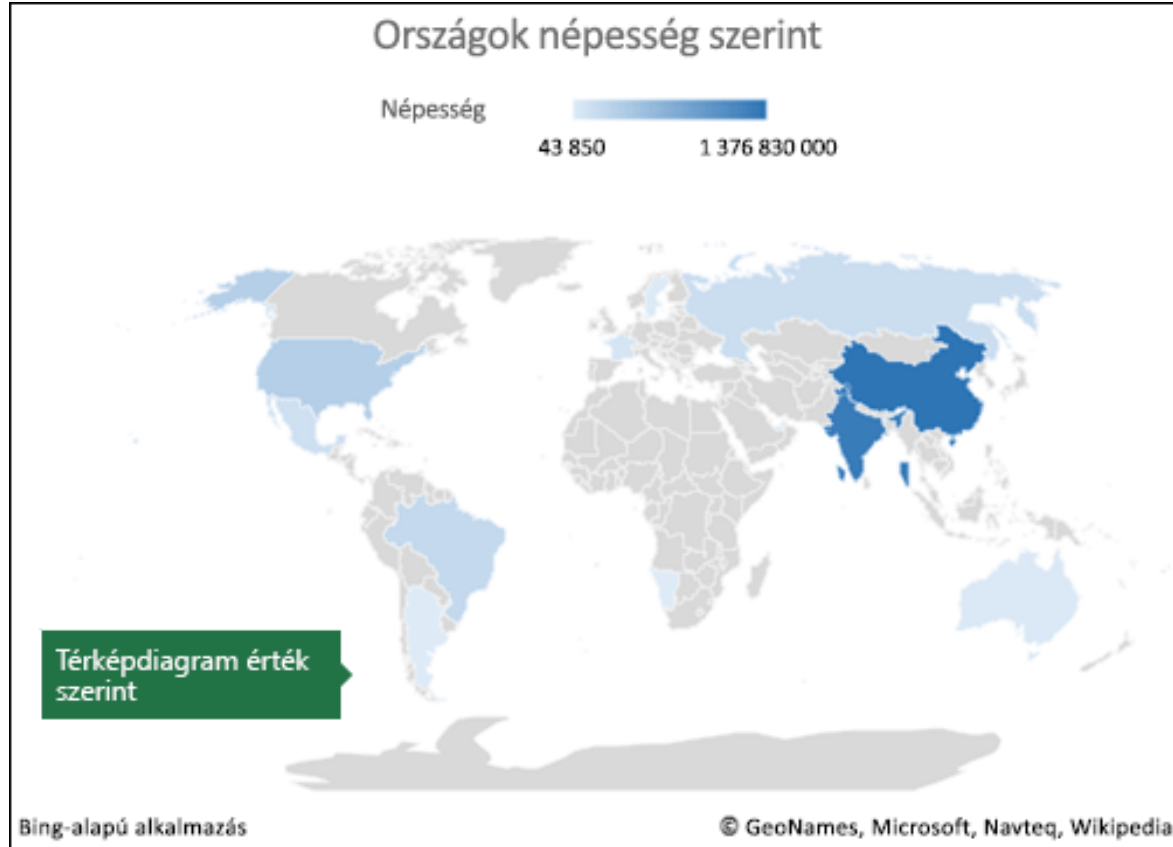
- A táblázatba illesztett diagramok, vagy táblázatos elrendezésű diagramok egy bizonyos diagramtípusból készített "montázsként" értelmezhetők.
- Célja, hogy az azonos adatvizualizációs technikával készült diagramokat egymás mellett mutassa meg.
- Ez jól szemlélteti az egyes eltéréseket.
- Akkor használható, ha az eseteknek egy változóját szeretnénk megjeleníteni.

Sugárdiagram

- A sugárdiagram használatát akkor érdemes megfontolni, amikor több, egymást követő mérést végzünk és az adataink mindig újra és újra ugyanabból az értékből indulnak ki, vagyis minden mérés logikájában független az előzőtől.
- Fontos, hogy a méréseknek azonos karakterűeknek kell lennie, tehát a mérési skálázásának terjedelme hasonló beosztást kell kapjon és ugyanahhoz a kezdőponthoz legyenek hasonlítva.
- A sugárdiagram középpontja mutatja ezt a kezdőpontot. Egyszerre párhuzamosan több elemet is meg lehet vele jeleníteni, a könnyebb összehasonlítás miatt.

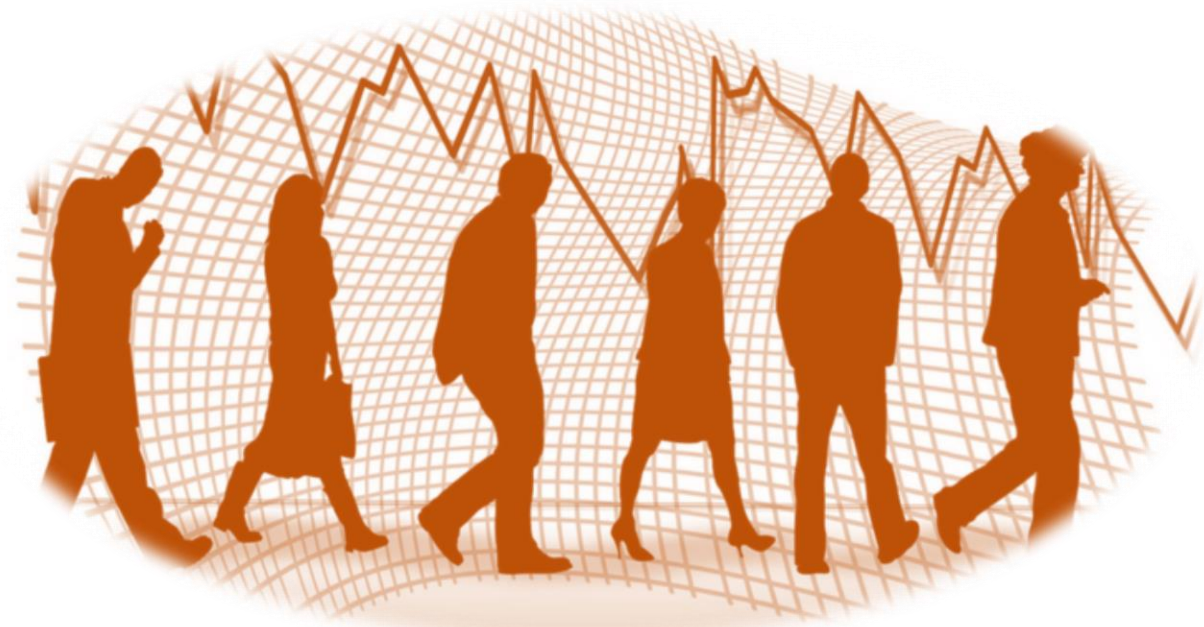

Térképdiagram - Excelben

I. NEM ÉS KOR SZERINTI ÖSSZETÉTEL

- A népesség összetétele tanulmányozásának, s általában a népesség vagy népesedés bármely kérdése demográfiai elemzésének a nem és az életkor egyaránt elengedhetetlen szempontja.
- A kor és nem szerinti eloszlás a népességföldrajzi vizsgálatok egyik legfontosabb mutatója, alapadatokat szolgáltat a különböző arányszámok kiszámításához.

Nemek szerinti összetétel

- A nemek népességen belüli aránya:

$$\frac{A \text{ férfiak száma}}{A \text{ népesség száma}} * 100$$

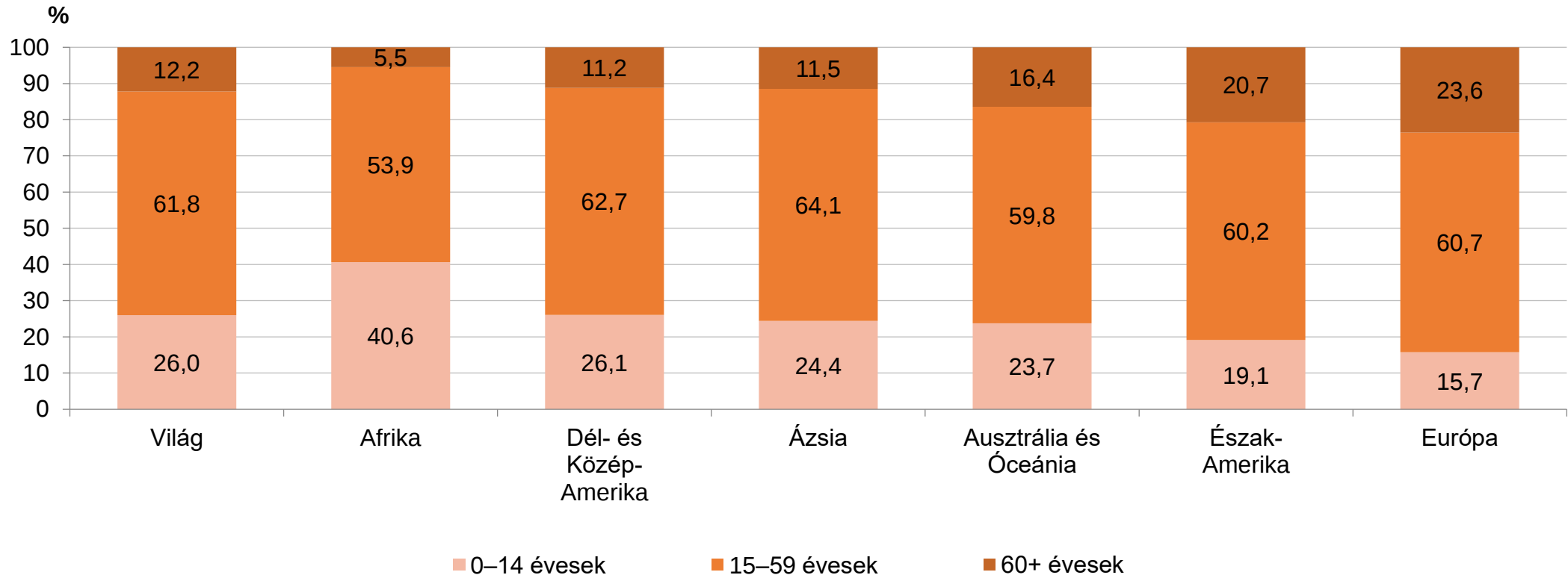
- Nemek szerinti megoszlás vizsgálata, maszkulin vagy feminin arány segítségével történik. A nemzetközi gyakorlatban a férfiak számához viszonyított mutatót alkalmazzák, melyek ezrelékben fejezünk ki (vagyis ezer nőre jutó férfiak száma).
- Magyarországon: feminin arányt használnak, ami ezer főre jutó nők számát jelenti. A nemi arány 1000 körül alakul, ha ennél nagyobb az érték akkor férfitöbbletről, ha kisebb akkor nőttöbbletről beszélünk..

$$\frac{A \text{ férfiak száma}}{A \text{ nők száma}} * 1000$$

Korösszetétel

- **ENSZ által használt csoportosítás alkalmazása szerint:**
 - 0-14 év (gyermekkor – valójában a serdülőkorig)
 - 15-59 év (felnőttkor, vagy aktív korúak)
 - 15-39 év: fiatalabb felnőtt korúak
 - 15-49 év: szülőképes kor fogalmát gyakran használják
 - 40-59 év: idősebb felnőttkorúak
 - 60 év fölött: idősebb korúak
 - **Európai Unió Tanácsa:** 65 éves kornál húzza meg az időskor alsó határát, amely megegyezik a nyugdíjkorhatárral
 - WHO: 50 éves kortól számolja
 - Áthajlás kora: 50-59 év
 - Idősödés kora: 60-74 év
 - Időskor: 75-89 év
 - Aggkor: 90-100 év
 - Matuzsálemember: 100 év

Korösszetétel - ábrázolása

Forrás: UN Population Division. [World Population Prospects](#): The 2012 Revision.

Míg jelenleg a világ lakosságának kevesebb mint nyolcada tartozik a 60 éves vagy idősebb korcsoportba, Európán belül csaknem minden negyedik polgár elmúlt már hatvan éves.

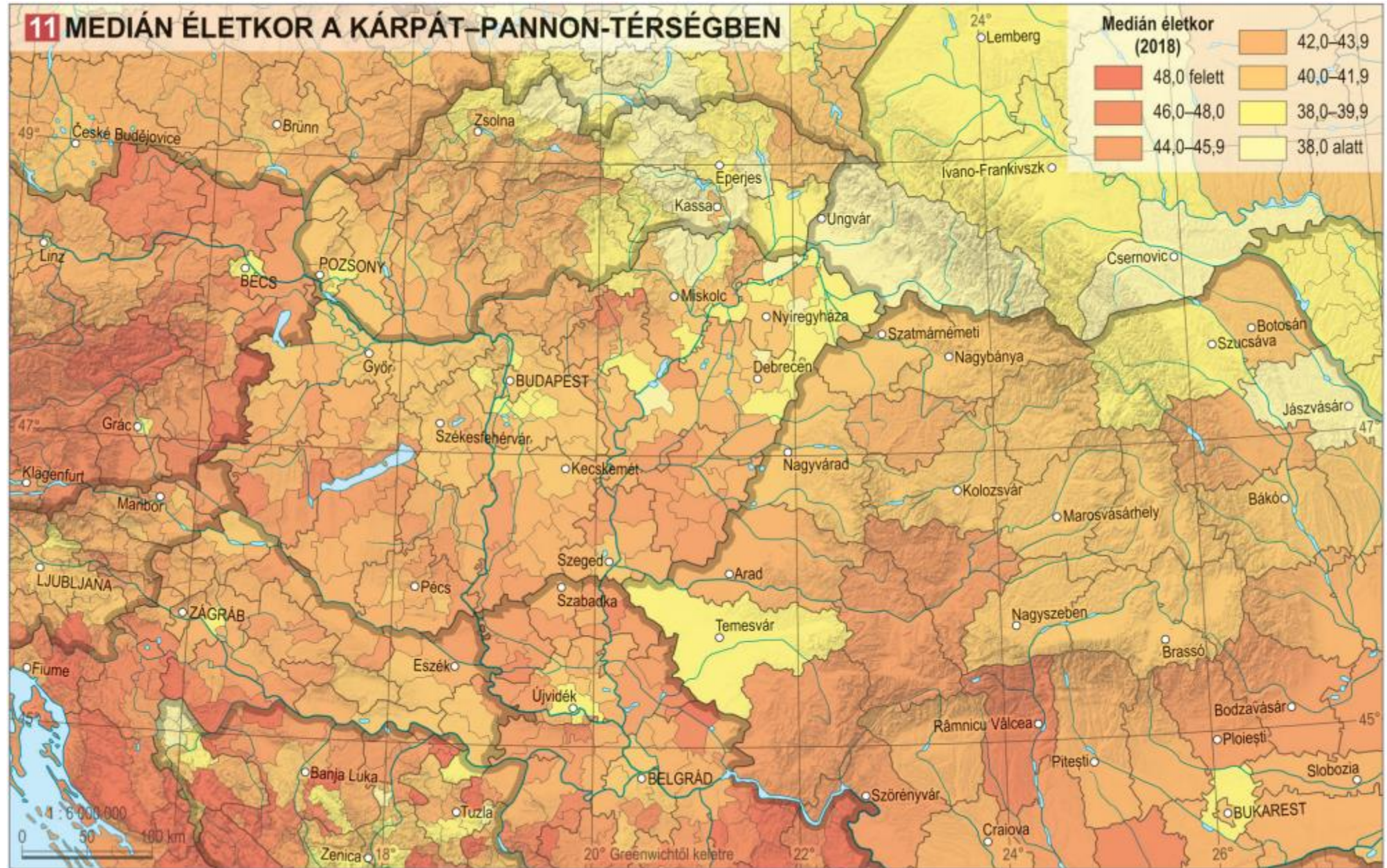
Korösszetétel mérőszámai

- **A népesség átlagéletkora**
 - Az adott időpontban élő népesség tagjainak életkorával súlyozott számtani átlag. - KSH ezt a mérőszámot használja
- **Népesség medián életkora**
 - A vizsgált népesség azon tagjainak életkora, akinél idősebbek és fiatalabbak egyenlő számban fordulnak elő a csoportban.
 - Európai Unió Statisztikai Hivatala (Eurostat) inkább ezt használja.
- Az átlagos és a medián kor adatai, bár értékeik nem térnek el egymástól jelentősen, vegyesen értelemszerűen nem használhatók!

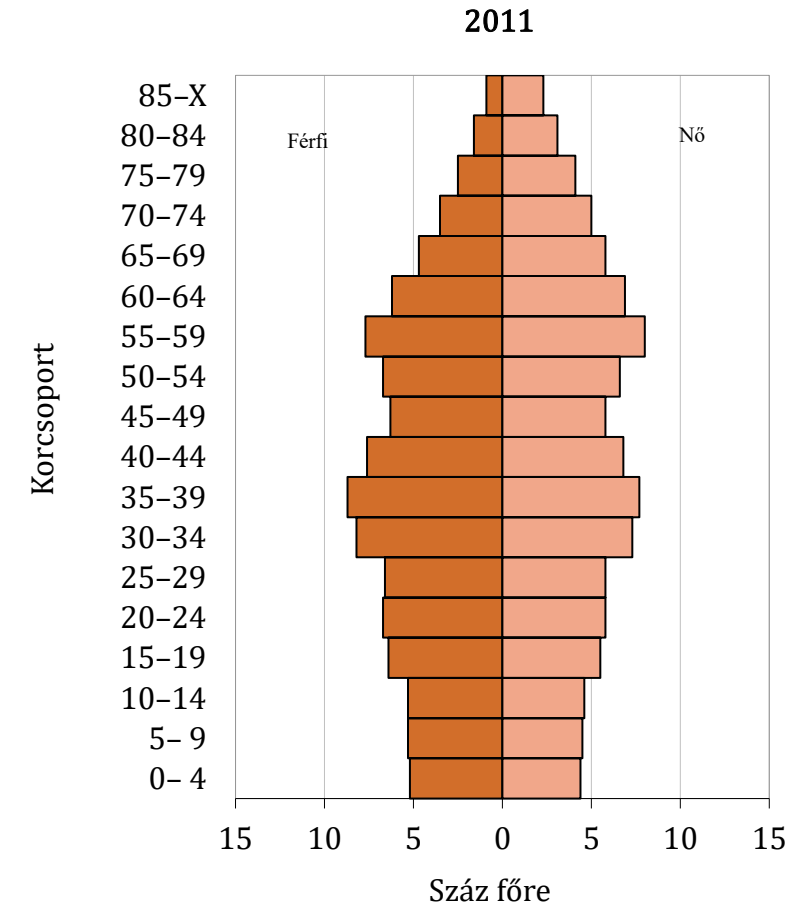
Magyarországon 1910-ben a népesség átlagéletkora 27,2 év, 1960-ban 33,6 év, 2013-ban pedig 39,5 év volt. Ugyanezek az értékek a medián életkorok esetén: 1910: 27,3 év, 1960-ban 34,8 év, 2013-ban pedig 41,1 év.

11 MEDIÁN ÉLETKOR A KÁRPÁT-PANNON-TÉRSÉGBEN

Korfa

- Korösszetétel grafikus ábrázolásának egyik legelterjedtebb formája.
- Néesség nemenkénti koreloszlását ábrázolja szalagdiagramon.
- A grafikon bal oldalán a férfiak, jobb oldalán a nők számának (vagy százalékos arányának) megfelelő hosszúságú vízszintes sávok mutatják az adott életkorú népesség számát, általában korévenként.
- Az elmúlt évtizedekre jellemző termékenységi, halandósági és vándorlási folyamatoka együttes lenyomatának tekinthető.
- Ezen folyamatok alapján három típusát különböztetjük meg:
 1. **Piramis alakú korfa:** növekedő népesség sajátossága, jellemzően a fejlődő országok tartoznak ide
 2. **Harang alakú korfa:** stagnáló (előregedő) népesség sajátossága, amelyet az idősebb emberek számának viszonylagos emelkedése jellemez
 3. **Urna vagy hagyma alakú korfa:** fogyó (csökkenő), alacsony gyermekszámú népesség jellemzője.

A társadalmi öregedés

- Népeség a születések, halálozások és a vándorlás következtében folyamatosan cserélődik, a generációk váltakozása révén folyamatosan megújul.
- Az előbb említett tényezők folyamatosan módosítják a kormegoszlását.
- Korösszetétel változásának két irányát különböztetjük meg
 - Öregedést: akkor tekintjük öregedőnek, ha a korcsoportjai közül, az idősebb korúak aránya nő.
 - Fiatalodást: fiatalodásnál az arány eltolódik, vagyis korcsoportjai közül a fiatalabb korúak vannak túlsúlyban

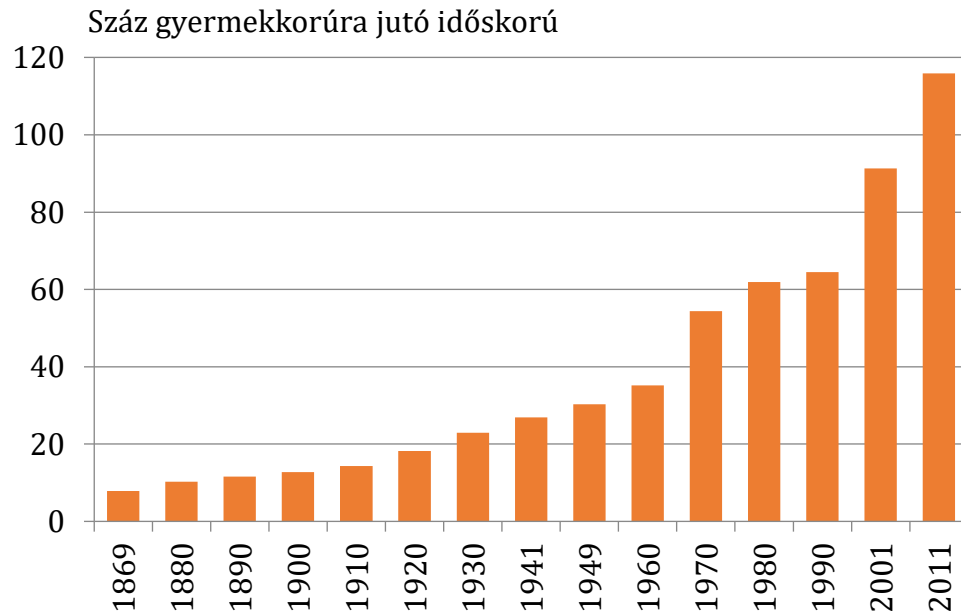
A társadalmi öregedés

- Időkorúak népességen belüli arányának emelkedése, valamint a népesség átlagos, illetve medián életkorának emelkedése részben alacsony termékenység következménye, de az életésélyek javulásának számlájára is írható az idősek abszolút számának jelentős emelkedése.
- Az időskor alsó határa az várható élettartam növekedésével, valamint az egészségügyi állapotok javulásával feljebb tolódik. Pl.: teljesen mást jelent ma 60 évesnek lenni, mint 50 évvel ezelőtt jelentett.
- Vándorlás: a fiatalodásnak és az öregedésnek egyaránt tényezője lehet, hiszen a ki-/bevándorlók korától alapvetően függ!

Öregedési index

- Népeség idősödésének egyik mérőszáma
 - Jövőbeni tendenciát vetíti elő
 - 14 éves és ennél fiatalabb népességre jutó idősek (65 évesek és annál idősebbek) aránya.

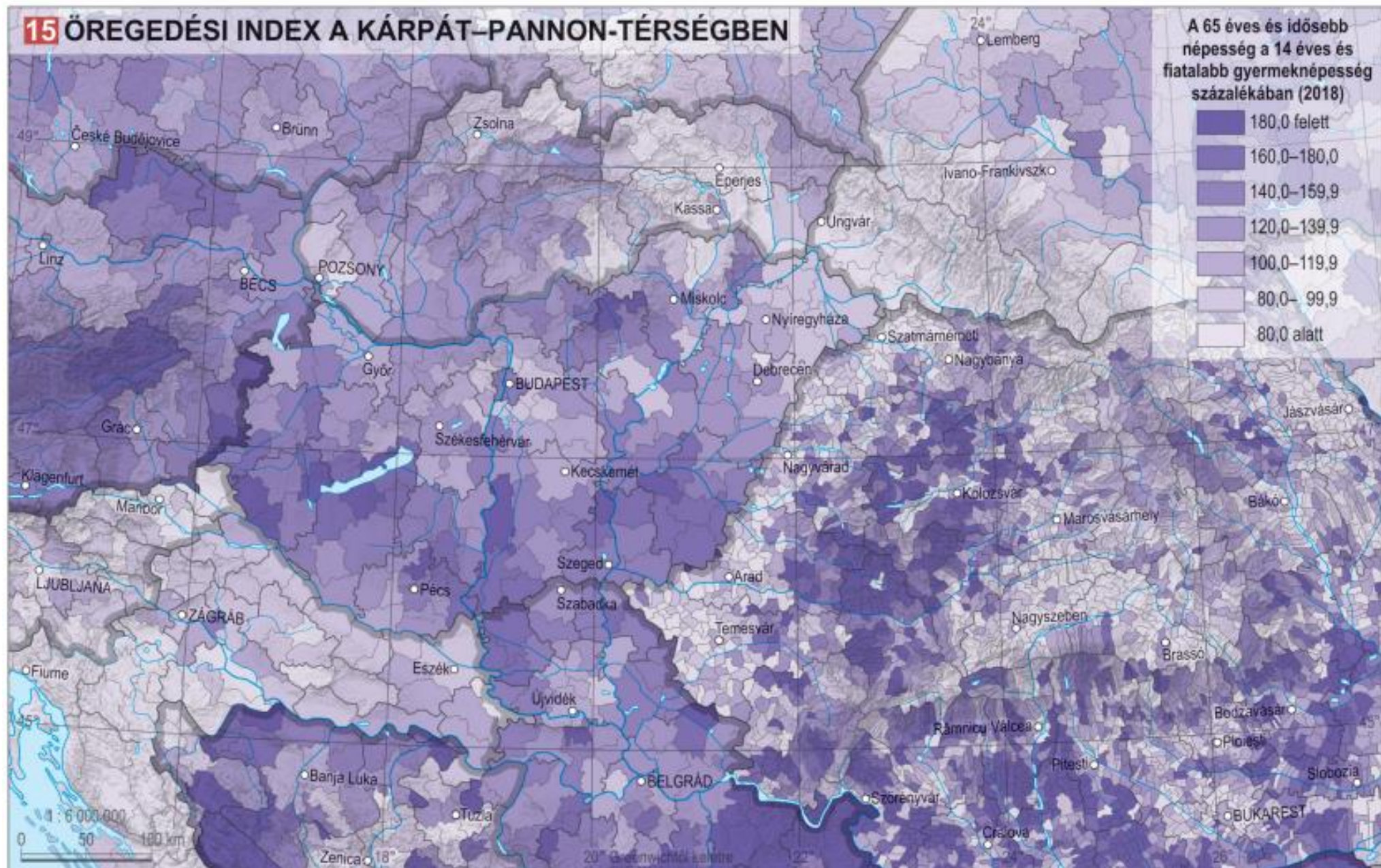
$$\frac{\text{65 évesek és idősebbek száma}}{\text{0–14 évesek száma}} * 100$$

TUDTA?

Az öregedési index Magyarországon 2011-ben 116, tehát száz gyermekre és fiatalokorra nagyjából 116 időskorú jut. A mutató értéke 1990-ben még 64,5 százalék volt. Demográfiai történelmünk során az időskorúak száma és aránya először 2005-ben haladta meg a gyermekkorúakét. 2014. január 1-jén 122 időskorú lakos jutott száz gyermekkorúra.

15 ÖREGEDÉSI INDEX A KÁRPÁT-PANNON-TÉRSÉGBEN

Függőségi ráta

- A népesség öregedésének mérésére alkalmazott másik mutató az időskori függőségi ráta, amely az aktív korú (15-64 év) népességre jutó idősek (65 évesek és annál idősebbek) arányát mutatja.
- A mutató a gyermekkorú lakosság számát nem veszi figyelembe, így az öregedés aktuális állapotát jelzi.

$$\frac{\text{65 évesek és idősebbek száma}}{\text{15–64 évesek száma}} * 100$$

TUDTA?

A függőségi ráta értéke Magyarországon 2011-ben 25, tehát 100 aktív korúra nagyjából 25 időskorú (25 százalék) jut. A mutató értéke 1990-ben még 20 százalék volt, 2000-ben pedig 21,4 százalék. Ez jelenleg az Európai Unió átlagnál mintegy 2 százalékkal alacsonyabb érték.

II. TERMÉKENYSÉG

- A születések vizsgálatánál használjuk a fertilitás fogalmát, amely az utódok nemzésére és világra hozatalára irányuló képességet és készséget jelenti.
- Szülőképes korban lévő női népességre jutó elveszületések száma.
- A fogalom különbözik a fekunditástól, mely a fiziológiai értelemben vett fogamzó- vagy nemzőképességre utal.

Nyers elveszületési arányszám

- Ezer főre jutó elveszületések számát mutatja egy adott évben.
- Egy bizonyos évre vonatkozó demográfiai mutató – az évközepi népességgel számol, amely az év eleji és az év végi (gyakorlatban a következő év január 1-jei) népességszám átlaga.
- Élveszületése száma a népesség változásának csak egy komponense, nem összetévesztendő a természetes szaporodással (fogyással) vagy a tényleges szaporodással (fogyással).

$$\frac{\text{Az adott évi elveszületések száma}}{\text{Évközepi népesség}} * 1000$$

TUDTA?

Magyarországon 2012-ben a nyers elveszületési arány 9,1 ezrelék volt, vagyis ebben az évben 9,1 születés jutott ezer főre.

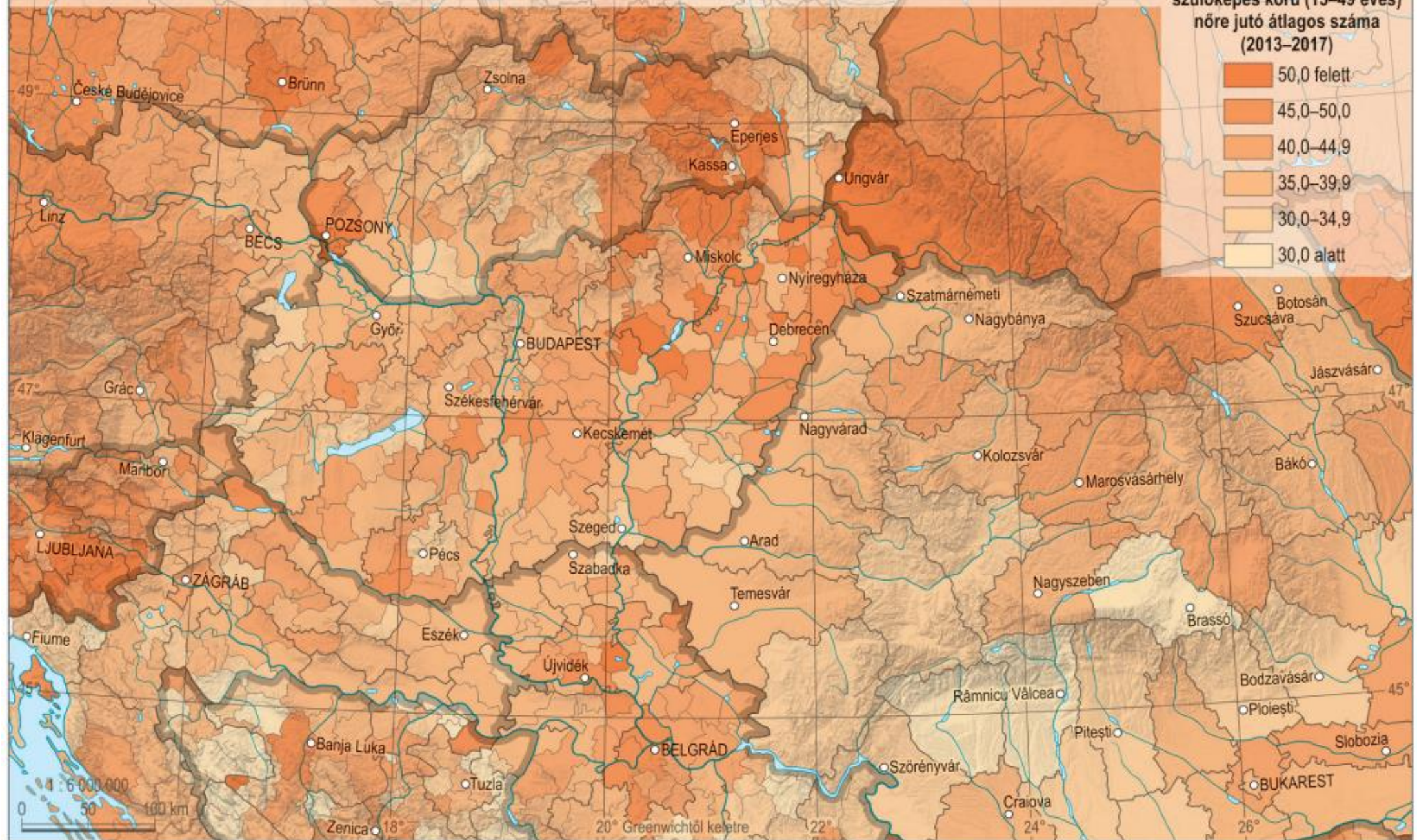
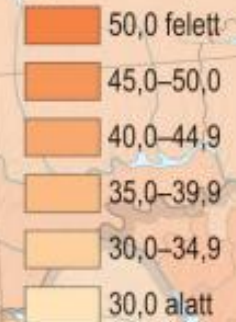
Általános termékenységi arányszám

- 15-49 éves nőkre jutó élveszületések számát mutatja egy adott évben.
- Fogalmat ezrelékben szokás megadni.
- Valamivel pontosabb képet mutat a termékenységről, mint az élveszületési arányszám, ugyanis ez a mutató a ún. kockázatnak kitett népességet használja fel a mutató nevezőjében.
- A kockázat ebben az esetben a szülés, a kockázatnak kitett népesség pedig a termékeny életszakban lévő nőket jelenti, akiket általában 15-49 éves korúakkal szokták azonosítani.
- Ezzel a különböző nem- és korösszetételű népességekre is hasonló mutatót kapunk, emiatt szokták tisztított élveszületési arányszámnak is hívni.

$$\frac{\text{Az adott évi élveszületések száma}}{\text{15–49 éves női évközepi népesség}} * 1000$$

6 ÁLTALÁNOS TERMÉKENYSÉGI ARÁNYSZÁM A KÁRPÁT-PANNON-TÉRSÉGBEN

Az elveszületések ezer
szülőképes korú (15–49 éves)
nőre jutó átlagos száma
(2013–2017)

Korspecifikus termékenységi arányszám

- A termékenység kiszámítható bizonyos korú nőkre is annak érdekében, hogy a gyermekvállalási magatartás életkor szerinti változását leírjuk vagy időben összehasonlítsuk.
- Ezrelékben szokás megadni
- A viszonyítási alap ilyenkor az anya életkorával azonos korú vagy korcsoportú népesség évközepi száma.

$$\frac{\text{Az adott évi 20–24 éves nőkre jutó élveszületések száma}}{20–24 \text{ éves női évközepi népesség}} * 1000$$

TUDTA?

Magyarországon 2013-ban a 20–24 évesek korspecifikus termékenységi arányszáma 41,9 ezrelék volt, vagyis ezer 20–24 éves nőre majdnem 42 élveszületés jutott. A 30–34 évesek körében ugyanez az érték 80,1 ezrelék volt, tehát csaknem a duplája.

Teljes termékenységi arányszám (TTA)

- Egyik leggyakrabban használt termékenységi mutató
- Megmutatja, hogy ha az adott év termékenységi adatai állandósulnak, akkor egy nő élete folyamán átlagosan hány gyermeknek adna életet.
- A valóságban természetesen nem eszerint alakul egy nő életútja és mivel a korszecifikus termékenységi arányszám évről-évre változik, a TTA is változik.
- 2014-ben a 20-24 évesek későbbre halasztják a gyermekvállalást, mint a 1999-ben 20-24 évesek és ez lecsökkenheti a 2014-ben számított TTA-t, de néhány év múlva a tényleges gyermekvállalásukkor aztán megemelheti a mutatót.
- A mutató érzékeny a gyermekvállalás időzítésének változásaira, amely az arányszám ingadozását eredményezheti a különböző években, és ezzel fontos tisztában lenni!

Teljes termékenységi arányszám (TTA)

Női korcsoportok	(1) Női évközepi népesség	(2) Adott évi élveszületések száma	(3) Termékenységi arámszám (2)/(1)
15-19	1 949 853	20 660	0,011
20-24	1 992 745	121 171	0,061
25-29	2 012 309	266 109	0,131
30-34	2 040 492	257 488	0,126
35-39	2 189 838	127 319	0,058
40-44	2 275 497	29 641	0,013
45-49	2 306 042	1 568	0,001
		Összesen:	0,402
		TTA : 0,402*5 = 2,008	

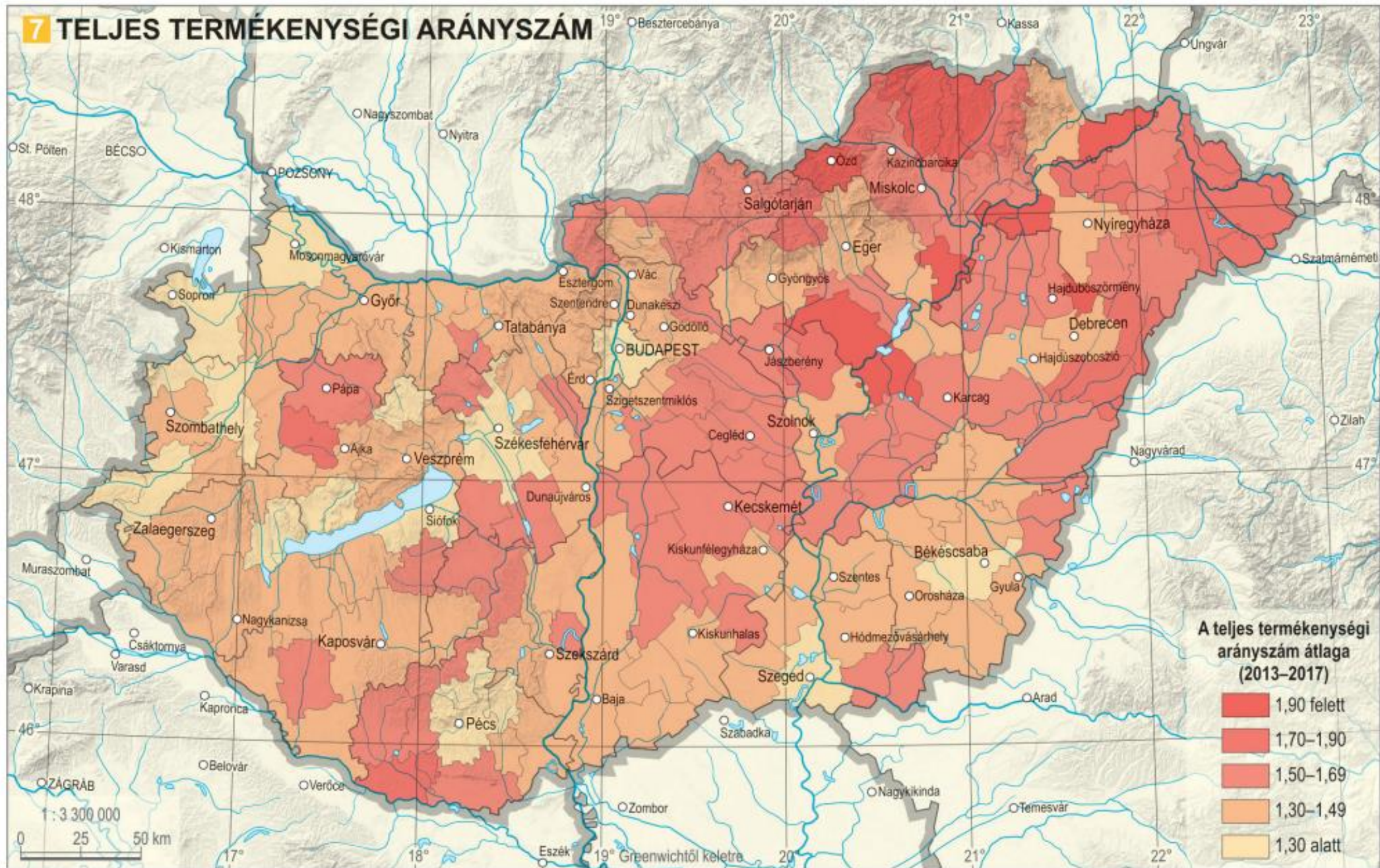
TUDTA?

Franciaország a 2 feletti teljes termékenységi arányszámmal európai összehasonlításban az egyik legmagasabb termékenységű ország. A teljes termékenységi arányszám a legtöbb fejlett országban 2 alatti, Magyarországon 2011-ben 1,24; 2014-ben 1,41 volt.

Számítási példa: teljes termékenységi arányszám Franciaországban, 2011

Forrás: Eurostat

7 TELJES TERMÉKENYSÉGI ARÁNYSZÁM

III. MORBIDITÁS

- A morbiditás fogalmát használjuk bármely egészségügyi problémát jelentő megbetegedés, sebesülésnek, fogyatéknak egy adott populációban megfigyelhető gyakoriságára.
- A morbiditási statisztikának kiemelt jelentősége van a népegészségügyi folyamatok ellenőrzése, a szükséges beavatkozási pontok kiválasztása és a megbetegedések lehetséges okainak meghatározása szempontjából.

Incidencia

- Incidenciának az új esetek (megbetegedések) előfordulását nevezzük egy meghatározott időtartamban, de sokszor valójában incidencia-hányadost értünk alatta.
- A hányados azt fejezi ki, hogy a vizsgált populációból egy adott időszakban hányan voltak az újonnan megbetegedettek egy meghatározott populációs arányban kifejezve.
- Az arányosítási tényezőt minden esetben feltüntetik és a leggyakrabban 100 000 főre vetítik, de találkozhatunk százalékos vagy egyéb arányosítással is.
- Pl.:
$$\frac{\text{Az újonnan regisztrált HIV fertőzöttek száma}}{\text{A fertőzésnek potenciálisan kitett népesség}} * \text{konstans}$$

TUDTA?

Magyarországon 2013-ban a HIV-incidencia 2,4 volt százezer lakosra vetítve. Ezzel szemben például a daganatos betegségek incidenciája százezer lakosra vetítve csaknem elérte az ezret!

Prevalencia

- Prevalenciának (esetleg prevalencia hányadosnak) nevezzük az adott jelleg előfordulási gyakoriságát (pl.: egy adott betegségben szenvedők, vagy dohányzók aránya) egy adott időpontban, amelyet általában 1000 főre vetítve határozzunk meg.
- A hányados nem tartalmazza sem a halállal, sem a már gyógyulással végződő eseteket és független attól, hogy az adott jelleg mióta áll fenn.

$$\frac{\text{Ismert rosszindulatú daganatos esetek száma}}{\text{Érintett népesség száma}} * \text{konstans}$$

Magyarországon 2009-ben tízezer 19 éves vagy idősebb lakosból átlagosan 320,7 főt regisztráltak rosszindulatú daganattal.

Önértékelésen alapuló egészségi állapot

- Az egészségi állapot önértékelésen alapuló mutató, amely az objektív, diagnosztizált betegségeken túl olyan lelki és közérzetbeli tényezőkre is kiterjed, amelyekre a hivatalos statisztikákból sokszor nagyon nehéz vagy lehetetlen következtetni.
- Statisztikai szempontból nagyon informatív indikátornak minősül, mivel többszörösen bizonyított, hogy az így értelmezett egészségi állapot szoros kapcsolatban áll az orvosilag regisztrált megbetegedésekkel és a halálozási valószínűséggel.
- Kérdőíves adatfelvétel segítségével gyűjthető!
- A megkérdezettet arra kéri, hogy értékelje saját egészségügyi állapotát.

Önértékelésen alapuló egészségi állapot

- Mérési példa:
 - Az Európai Lakossági Egészségfelmérés (ELEF) 2009-es kutatásának az önértékelésen alapuló egészségi állapotra vonatkozó kérdése:
 - **Milyen az Ön egészségi állapota általában?**
 - Lehetséges válaszok:
 1. Nagyon jó
 2. Jó
 3. Kielégítő
 4. Rossz
 5. Nagyon rossz

TUDTA?

2009-ben Magyarországon az érvényesen válaszolók 54,2 százaléka mondta, hogy az egészségi állapota jó vagy nagyon jó, míg nagyon rossznak vagy rossznak 14,7 százalék nevezte.

Fogyatékoság

- WHO szerint: a fogyatékoság a normális emberi léthez szükséges tevékenységek végrehajtásának akadályozottsága vagy képtelensége.
- Az egyénnel szemben támasztott személyi, társadalmi, foglalkozási vagy törvényes igények, kötelezettségek teljesítését biztosító képességek károsodás miatti kedvezőtlen irányba történő változása.
- Mindig meghatározott tevékenységre vonatkozik!
 - Önellátási fogyatékoság
 - Mozgási fogyatékoság
 - Látás fogyatékosága
 - Hallás fogyatékosága
- Lehet részleges vagy teljes.

Fogyatékoság

40. Milyen fogyatékosága van Önnek? (Legfeljebb három válasz adható!)

mozgássérült ☒ 1

autista ☒ 2

értelmi fogyatékos ☒ 3

mentálisan sérült (pszichés sérült) ☒ 4

beszédhibás ☒ 5

beszéd fogyatékos ☒ 6

gyengénlátó, aliglátó ☒ 7

vak ☒ 8

nagyothalló ☒ 9

siket ☒ 10

siketvak (látás- és hallássérült) ☒ 11

súlyos belszervi fogyatékos ☒ 12

egyéb, mégpedig: 13

nem kíván válaszolni ☒ 99

41. Mikor keletkezett a fogyatékosága? (Több fogyatékoság esetén a legkorábbit vegye figyelembe!)

veleszületett ☒ 1

iskolás kora előtt ☒ 2

iskolás korában, de 18 éves kora előtt ☒ 3

18 éves kora után, de 60 éves kora előtt ☒ 4

60 éves kora után ☒ 5

nem tudja ☒ 0

nem kíván válaszolni ☒ 9

42. Miben akadályozza Önt

Soronként legfeljebb három válasz jelölhető meg!

	1 önellátás (pl. öltözködés)	2 mindennapi élet (pl. bevásárlás)	3 tanulás, munkavállalás	4 családi élet	5 közlekedés	6 kommunikáció, információszerezés	7 közösségi élet	8 nem akadályozza	9 nem kíván válaszolni
tartós betegsége?	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒
fogyatékosága?	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒

A fogyatékoság típusa	Férfi	Nő	Összesen
Mozgássérült	105 577	126 629	232 206
Gyengénlátó, aliglátó	28 691	44 739	73 430
Vak	4 264	4 790	9 054
Nagyothalló	28 613	34 401	63 014
Siket	4 201	4 370	8 571
Súlyos belszervi fogyatékos	22 880	23 768	46 648
Mentálisan sérült (pszichés sérült)	20 733	25 532	46 265
Értelmi fogyatékos	23 857	18 922	42 779
Beszédhibás	9 249	5 279	14 528
Beszéd fogyatékos	6 516	4 397	10 913
Autista	3 992	1 128	5 120
Siketvak (látás- és hallássérült)	1 514	1 748	3 262
Egyéb	1 148	1 129	2 277
Ismeretlen	1 594	1 586	3 180
Fogyatékosággal élő személyek*	214 765	241 873	456 638

* Egy személy több fogyatékoságot is megjelölhetett, ezért a fogyatékosággal élők száma eltérhet a megjelölt fogyatékoságok együttes számától.

TUDTA?

A 2011-es népszámlálási adatok alapján Magyarországon 456 638 fő számított valamilyen mértékben fogyatékosnak.

IV. MORTALITÁS

- Az adott populációban megfigyelhető halálozások gyakorisága.
- Különböző társadalmi csoportokra számított halálozási mutatók szoros kapcsolatban állnak az adott népesség fejlettségével, életszínvonalával, egyenlőtlenségi viszonyaival.

Nyers halálozási szám (halálozási ráta)

- A halálozások ezer lakosra jutó száma évközepi népességre számítva.
- A mutató különösen érzékeny a teljes népesség korösszetételére. Ebből adódóan országok közötti összehasonlításra csak korlátozott mértékben alkalmazható.

$$\frac{\text{Meghaltak száma}}{\text{Teljes népesség száma}} * \text{konstans}$$

Magyarországon 2013-ban a nyers halálozási arányszám ezer főre vetítve 12,8 volt.

Korspecifikus halálozási arányszám

- Korcsoportok szerinti halálozások ezer megfelelő korú népességre jutó száma, évközi népességre számítva.
- A különböző korúak halálozási arányainak összehasonlítására alkalmas mutató
- Mivel a halálozás nemenként különbözik, a korspecifikus halálozási arányszámokat a férfiakra és a nőkre külön-külön készítik el.

$$\frac{\text{A 40–59 éves korosztályból meghalt férfiak száma}}{\text{40–59 éves férfiak száma}} * \text{konstans}$$

TUDTA?

Magyarországon 2013-ban a 40–59 éves férfiak korspecifikus halálozási arányszáma ezer főre vetítve 9,1 volt.

Korspecifikus halálozási arányszám

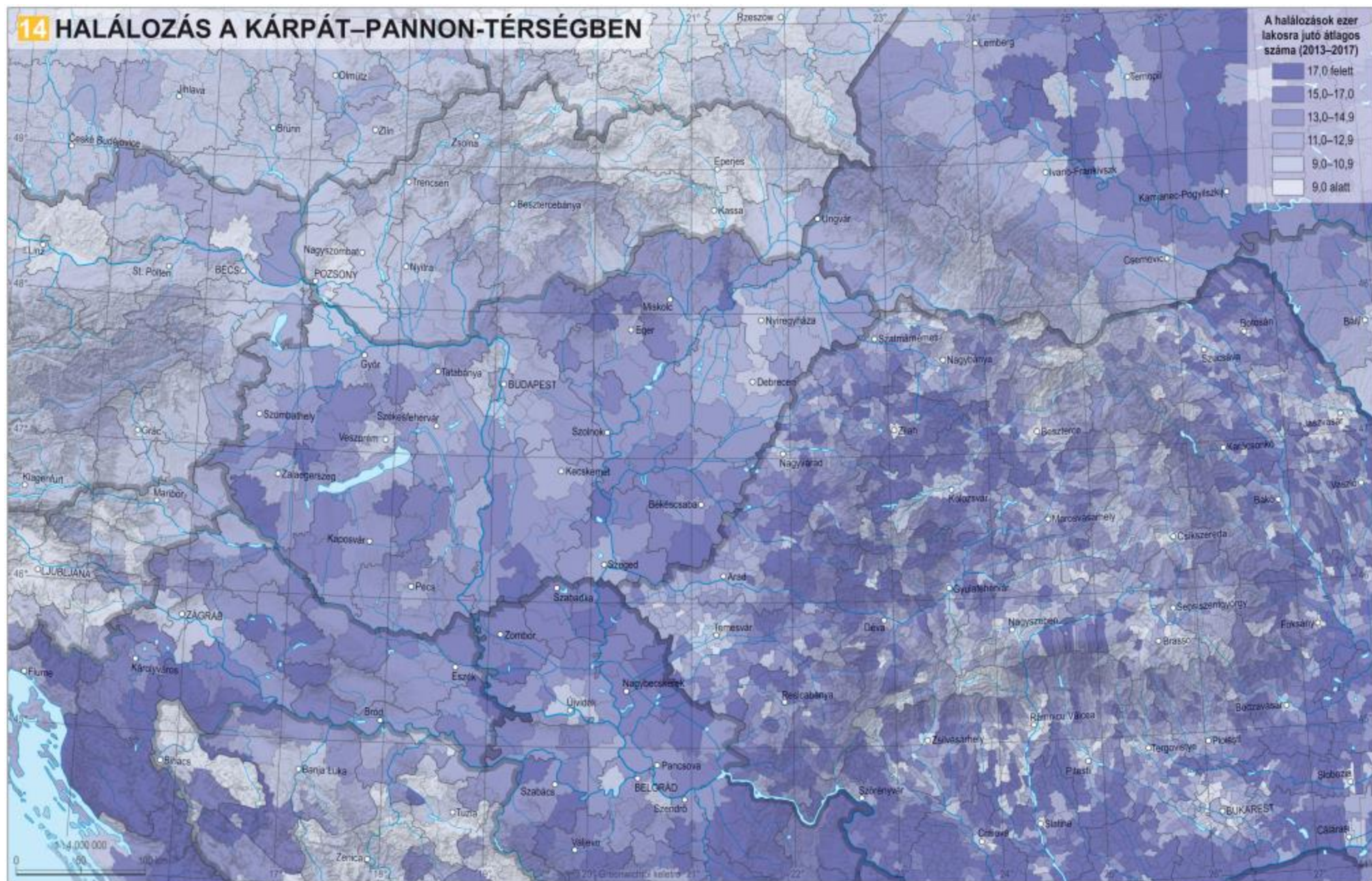
- Korcsoportok szerinti halálozások ezer megfelelő korú népességre jutó száma, évközi népességre számítva.
- A különböző korúak halálozási arányainak összehasonlítására alkalmas mutató
- Mivel a halálozás nemenként különbözik, a korspecifikus halálozási arányszámokat a férfiakra és a nőkre külön-külön készítik el.

$$\frac{\text{A 40–59 éves korosztályból meghalt férfiak száma}}{\text{40–59 éves férfiak száma}} * \text{konstans}$$

Magyarországon 2013-ban a 40–59 éves férfiak korspecifikus halálozási arányszáma ezer főre vetítve 9,1 volt.

14 HALÁLOZÁS A KÁRPÁT-PANNON-TÉRSÉGBEN

Csecsemőhalandóság

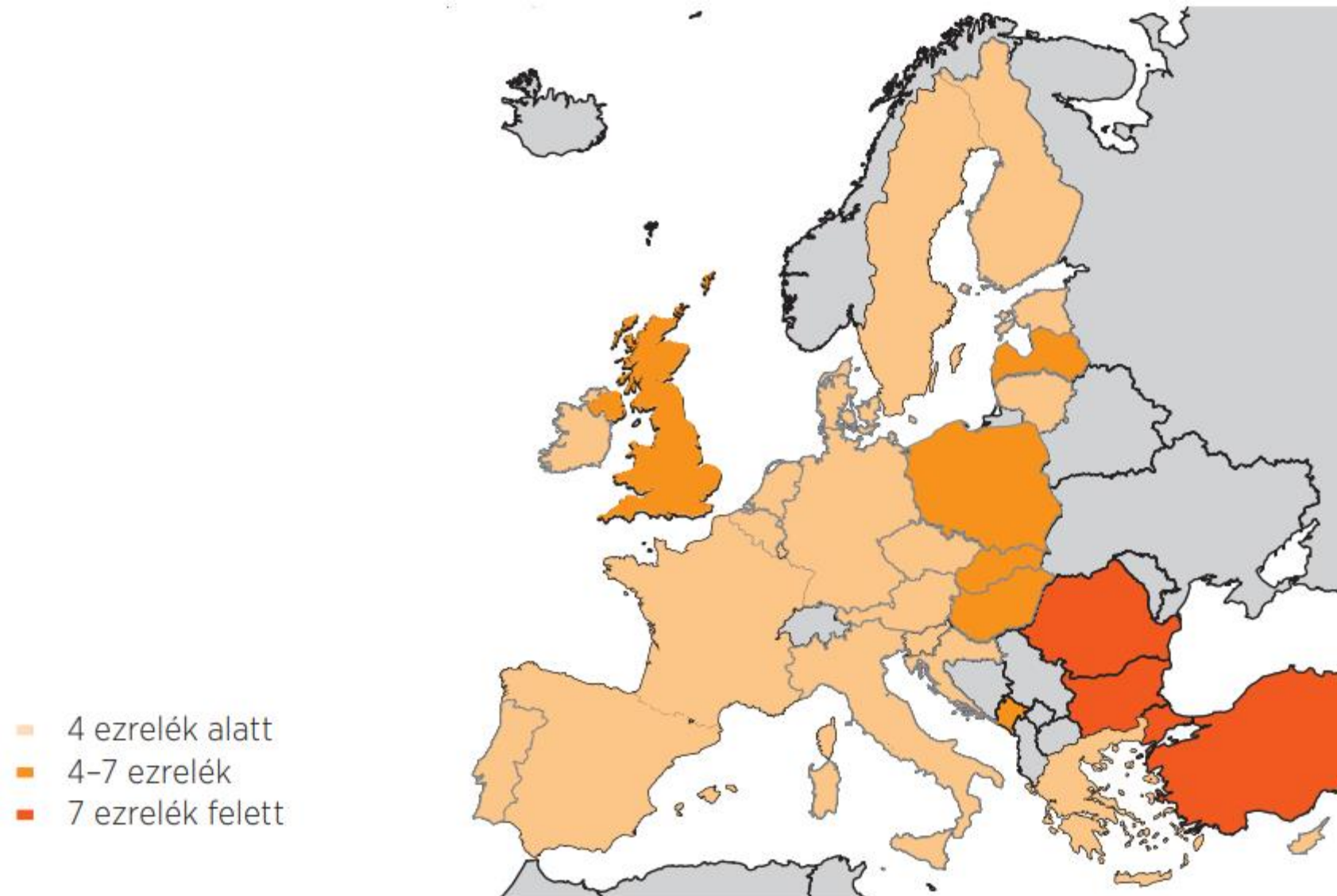
- Speciális korszpecifikus ráta
- Minden az élveszületést követően, de az egyéves kor betöltése előtt bekövetkezett haláleset beleszámít.
- A halvaszületett és a születésük évfordulóján meghalt gyermekek viszont nem.
- A csecsemőhalandóság egyes országok fejlettségének egyik fontos mérőszáma.
- ***Csecsemőhalálozási arányszám:***

$$\frac{\text{Egyéves kor előtt meghaltak száma}}{\text{Élveszületések szám}} * \text{konstans}$$

TUDTA?

Magyarországon 2010-ben a csecsemőhalálozási arányszám 5,3 volt ezer élveszületésre vetítve. Ez az érték 2012-re 4,9 ezrelékre csökkent. Ez európai összehasonlításban többé-kevésbé megfelel az ország általános fejlettségi helyzetének.

Térkép: Csecsemőhalandósági arányszám Európában, 2012

Forrás: Eurostat.

Okspecifikus halálozási arányszám

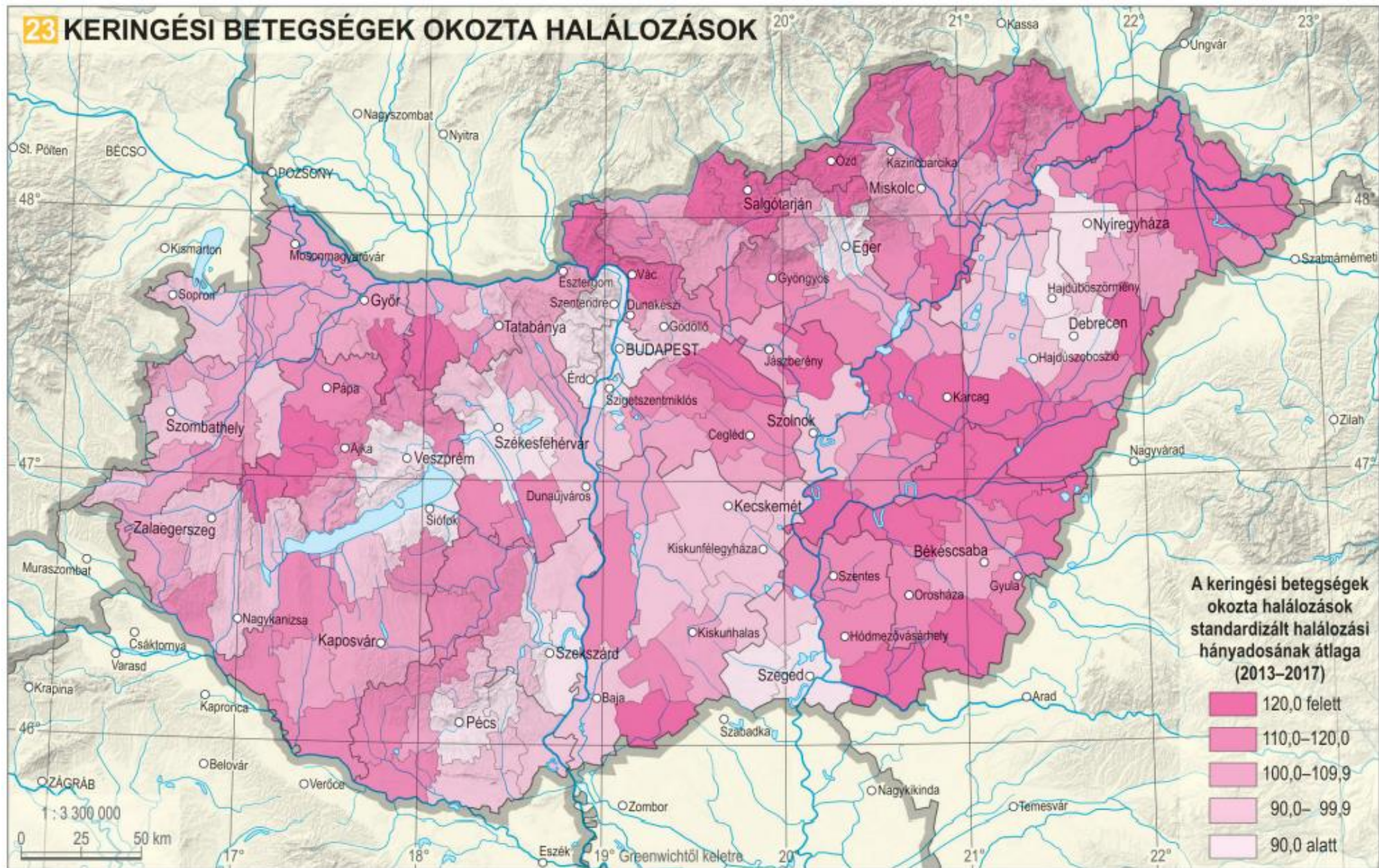
- Egy meghatározott ok (betegség, baleset stb...) következtében meghaltakra nézve adja meg a halálozási arányszámot.
- Általában, de nem minden esetben 100 000 főre vetítve.
- Mutatószám a halálozás okspecifikus összetételének elemzésére alkalmas.
- Halálokok egyes országokban nagymértékben eltérhetnek egymástól!

$$\frac{\text{Keringési rendszer betegségéből
következően meghaltak száma}}{\text{A népesség száma}} * \text{konstans}$$

Magyarországon 2013-ban a keringési rendszer betegségéből következően meghaltak okspecifikus halálozási arányszáma 636,6 volt százezer főre vetítve.

23 KERINGÉSI BETEGSÉGEK OKOZTA HALÁLOZÁSOK

Várható átlagos élettartam

- Legismertebb mutató a születéskor várható átlagos élettartam, amely az egész népesség mortalitási tapasztalatait összegzi (általában egy adott vére vonatkozóan).
- Halandósági tábla legelső sorában találhatunk meg.
- A halandósági tábla többi sorában a más életkorban várható élettartam értékeit találjuk.

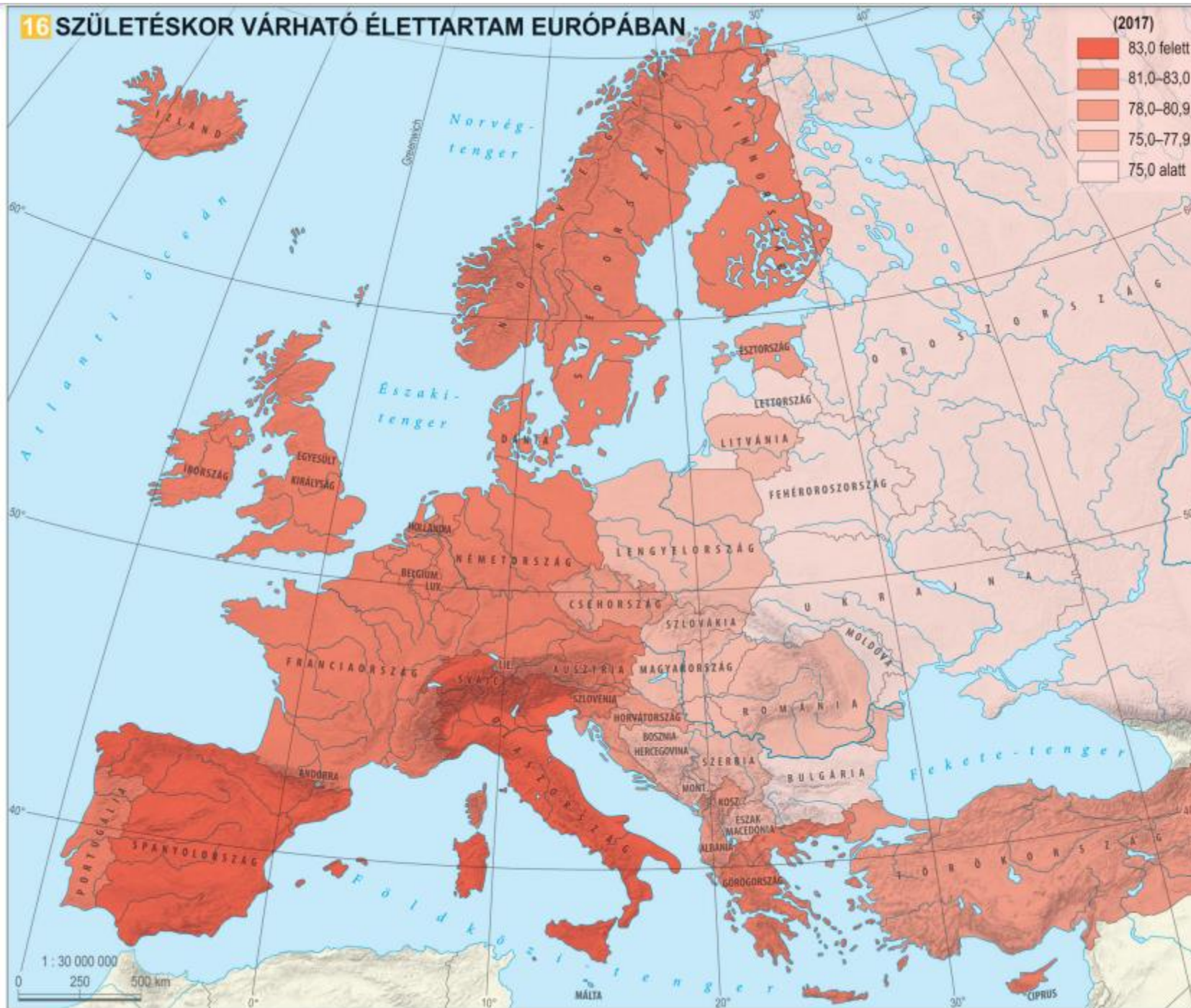
TUDTA?

Magyarországon 2013-ban a férfiak születéskor várható átlagos élettartama 73,58 év volt, míg a nőké 78,39. A budapestiek az országos értékeknél kedvezőbb élettartamkilátásokkal rendelkeznek.

Területi egység	Születéskor várható átlagos élettartam					
	Férfi			Nő		
	1990	2001	2013	1990	2001	2013
Budapest	66,30	69,28	73,94	73,78	76,52	79,39
Pest	63,81	68,68	72,29	73,33	76,54	78,72
Fejér	65,37	68,54	71,52	73,81	76,41	78,25
Komárom-Esztergom	64,21	67,95	70,86	72,52	76,25	78,02
Veszprém	65,62	69,01	72,74	74,95	76,08	79,47
Győr-Moson-Sopron	66,81	69,48	72,36	75,02	78,04	79,42
Vas	66,00	68,84	71,61	73,94	77,12	79,01
Zala	65,77	68,24	72,35	74,56	76,83	80,31
Baranya	65,46	68,20	72,16	72,94	75,63	78,34
Somogy	65,12	67,28	70,80	73,34	75,39	77,73
Tolna	64,85	67,96	71,80	74,23	76,57	78,85
Borsod-Abaúj-Zemplén	63,38	66,59	69,25	72,72	76,10	77,26
Heves	65,18	66,77	72,00	75,16	76,78	78,69
Nógrád	64,76	67,14	70,83	73,88	75,97	78,31
Hajdú-Bihar	65,72	68,04	72,31	73,63	76,63	79,37
Jász-Nagykun-Szolnok	65,60	67,43	70,89	73,24	76,25	78,08
Szabolcs-Szatmár-Bereg	63,34	65,78	71,17	73,25	75,74	78,33
Bács-Kiskun	63,77	67,41	71,73	73,64	76,73	78,23
Békés	65,79	68,84	71,30	74,35	76,60	78,31
Csongrád	65,60	68,68	72,64	73,64	76,56	79,50
Ország összesen	65,13	68,15	72,01	73,71	76,46	78,73

Táblázat: Születéskor várható átlagos élettartamok Magyarországon

16 SZÜLETÉSKOR VÁRHATÓ ÉLETTARTAM EURÓPÁBAN

Egészségesen várható élettartam

- Modern társadalmakban a várható élettartam nő → időskorúak aránya nő, a fertőző krónikus, illetve degeneratív betegségek előfordulási gyakorisága csökken.
- Mutató együttesen értelmezi a élettartam-növekedést és az egészségügyi állapotot.
- Várható élettartam két részre osztható: egészségben és betegségben eltöltött várható élettartamokra.
- A mutatószám meghatározására még nem egységesedtek a különböző egészségkoncepciók alapján definiált eljárások, így az egészségesen várható élettartam számítására többféle eljárást is alkalmaznak.
- Az Eurostat a korlátozottságra vonatkozó kérdésre alapozta saját, egészségesen várható élettartam-indikátorát, melynek 0 és 65 éves korra vonatkozó értéke bekerült az EU strukturális indikátorai körébe is. E mutató esetén „egészséges” állapot alatt a korlátozottság-mentességet érthetjük.

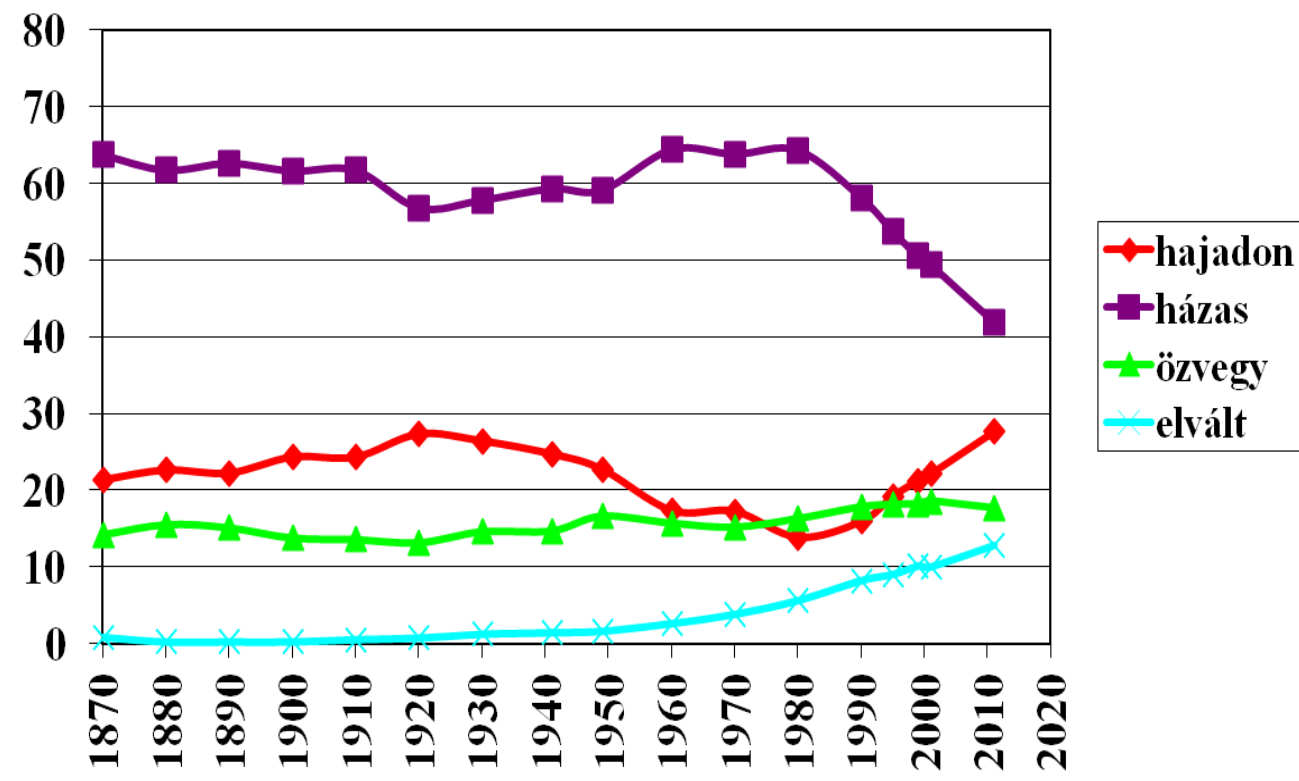
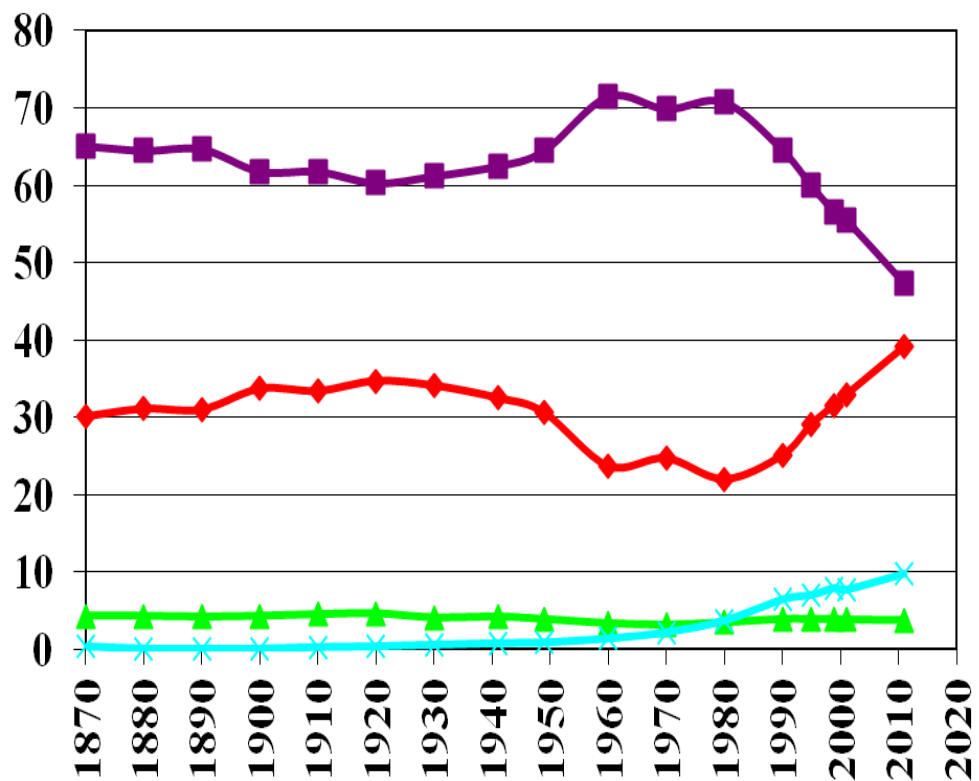
TUDTA?

A KSH becslései alapján 2013-ban a férfiak születéskori egészségesen várható élettartalma 59,2 év volt, míg a nőké 60,3 év.

V. HÁZASSÁG - PÁRKAPCSOLATOK

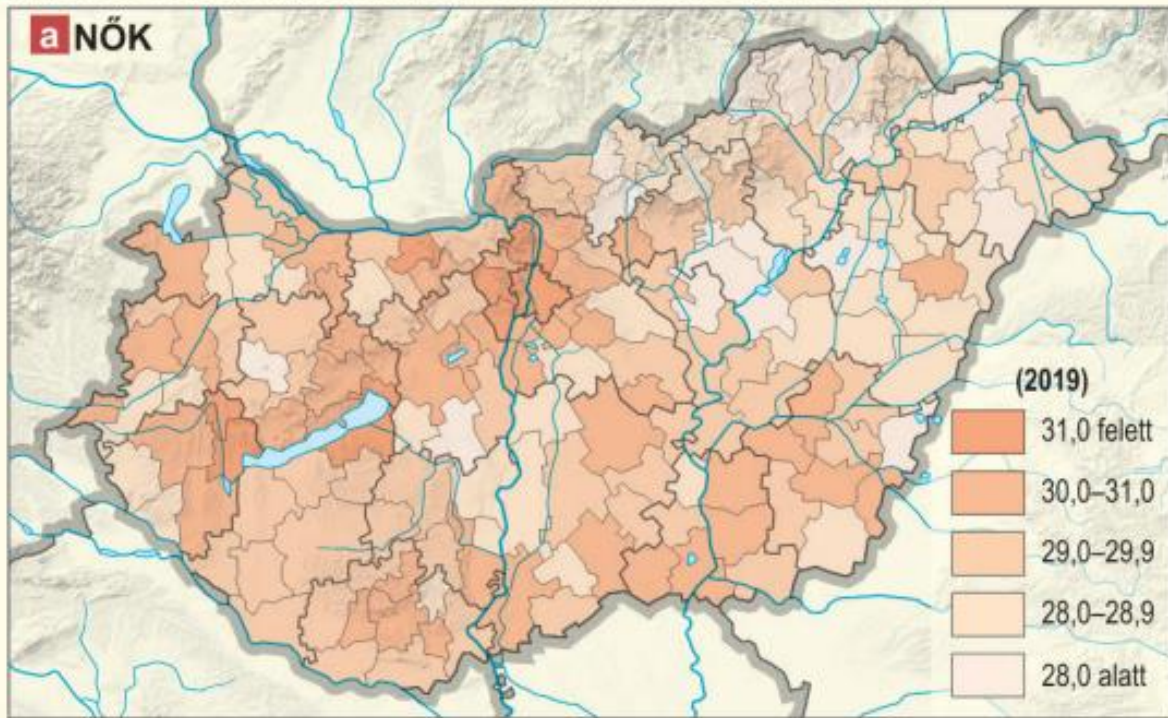
- A házasság szerepe átalakulóban vagy ugyan, de a gyermekek szűk többsége még mindmáig házasságon belül születik, a felnőtt korú lakosság pedig stabil párkapcsolatban él.
- A házasságra és a párkapcsolatra vonatkozó fogalmak ezért a népességtérképi és demográfiai vizsgálatok fontos mutatói.
- Ezen mérőszámok ismerete lehetővé teszi, hogy mind időbeli, mind országok közötti összehasonlítások segítségével jellemezzük a vizsgált népességet, és bemutassuk a párkapcsolati formák átalakulását.

Magyarország népessége családi állapot szerint (%-ban, 1870-2011)

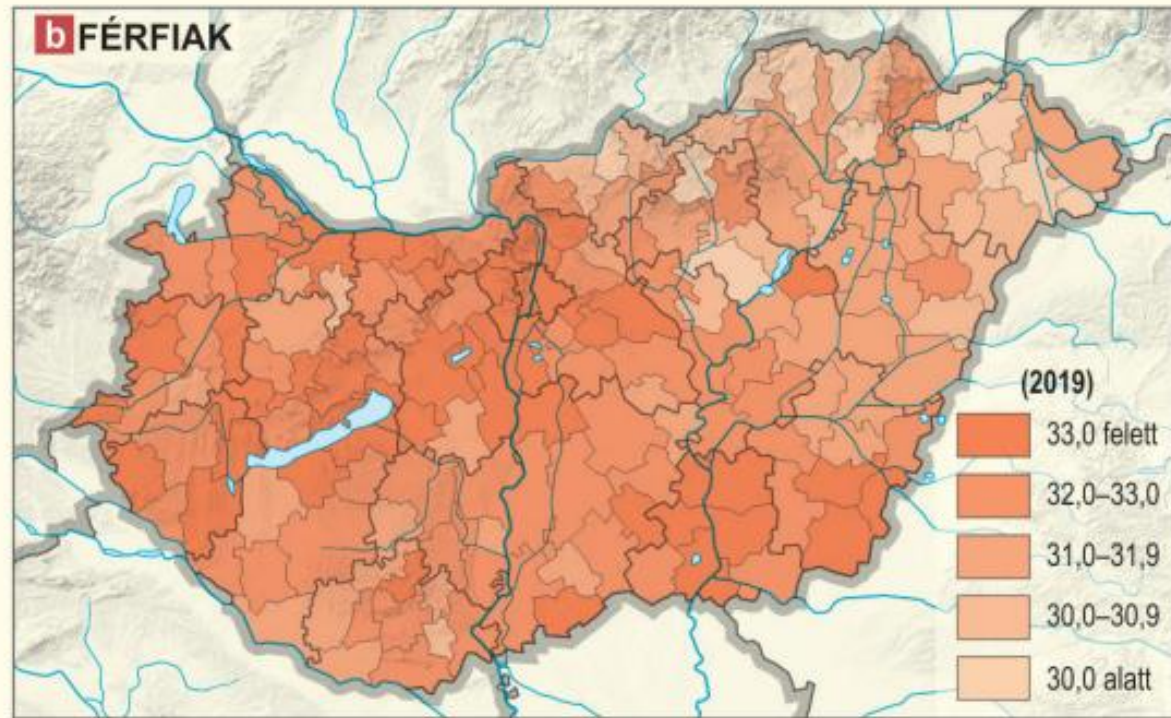

7 ÁTLAGOS ÉLETKOR AZ ELSŐ HÁZASSÁGKÖTÉSKOR

a NŐK

b FÉRFIAK

Nyers házasságkötési arányszám

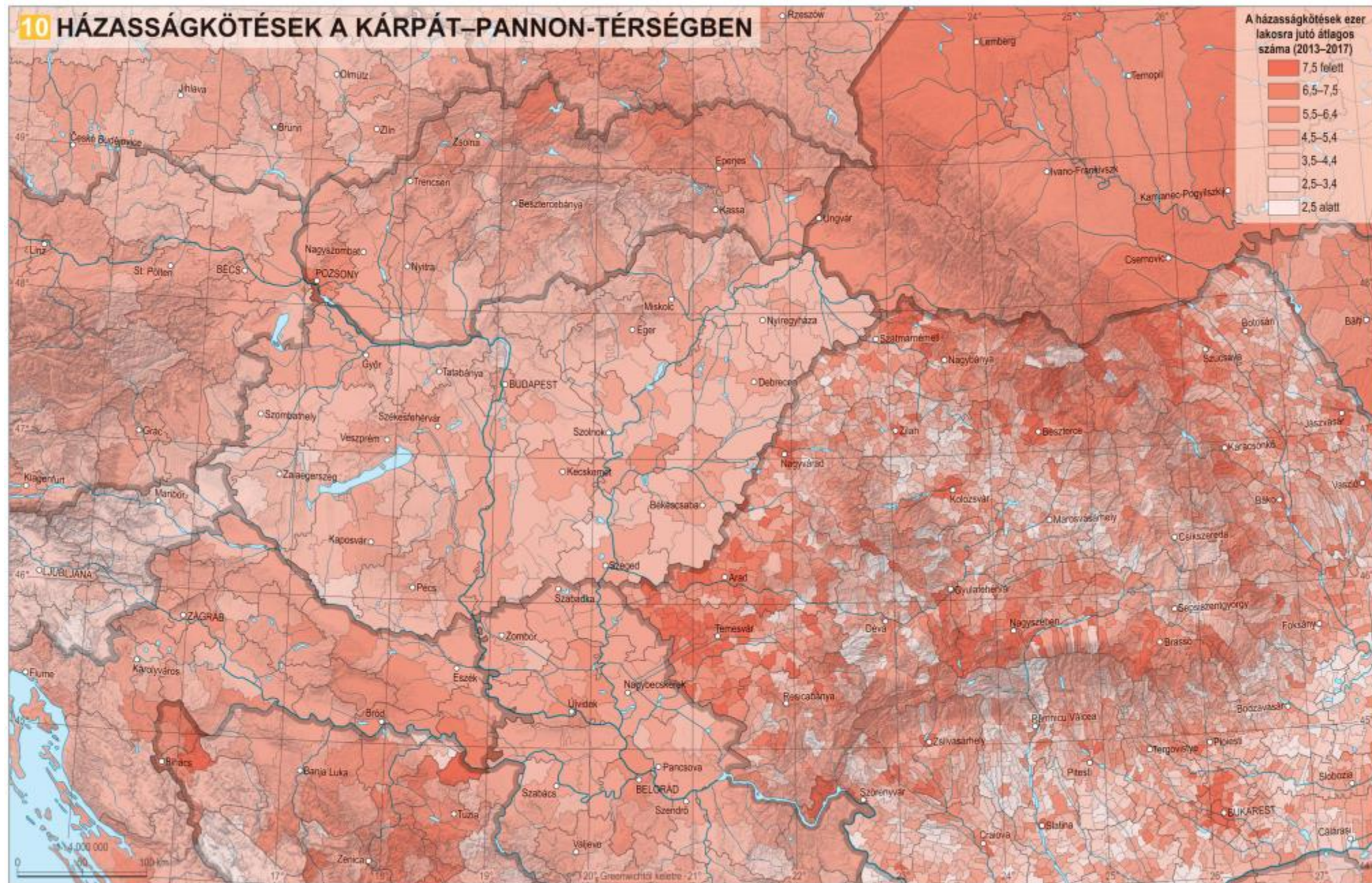
- A házasságkötések ezer lakosra jutó száma egy adott populációban, az évközi népességre számítva.
- FONTOS! – a számlálóban lévő érték az adott évben megkötött házasságok, és nem a házasodó személyek számát mutatja (utóbbi általában 2x az előzőnek).
- Nem tesz különbséget aszerint, hogy hányadik házasságról van szó.

$$\frac{\text{Az adott évben megkötött házasságok száma}}{\text{Teljes évközi népesség}} * 1000$$

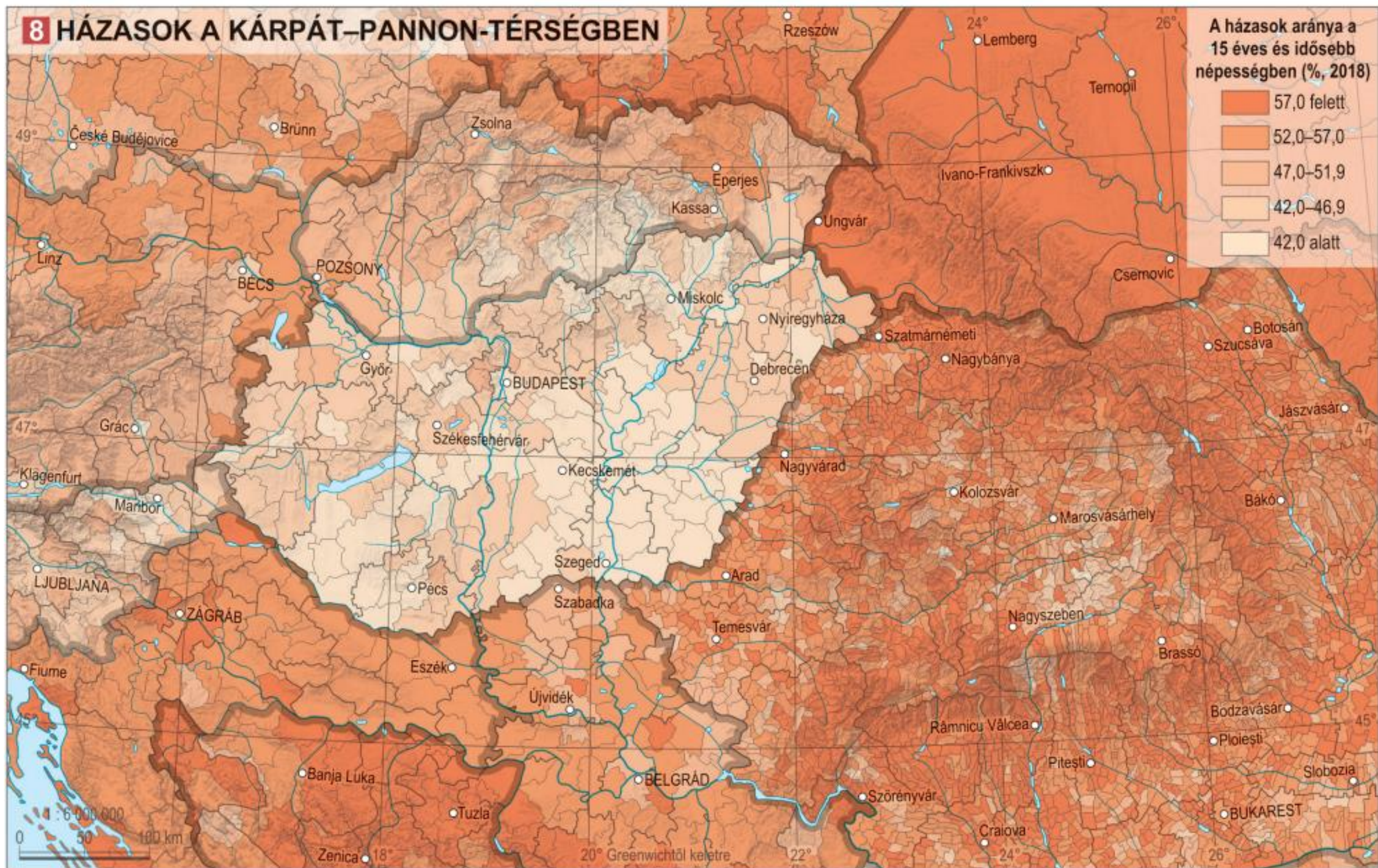
TUDTA?

Magyarországon 2012-ban a nyers házasságkötési arány 3,6 ezrelék volt.
Ugyanez az érték egy évszázaddal ezelőtt még 8,9 ezreléket tett ki.

10 HÁZASSÁGKÖTÉSEK A KÁRPÁT-PANNON-TÉRSÉGBEN

8 HÁZASOK A KÁRPÁT-PANNON-TÉRSÉGBEN

Átlagos életkor a házasságkötéskor

- Ha a házasságkötési kor kitolódásáról van szó, elsősorban ezt a mutatót használják, amelyet a házasulók átlagos életkorának is szokás nevezni.
- Az adott évben házasságra lépők kor szerinti esetszámai alapján számított súlyozott számtani átlagot kell számolni, olyan módon, hogy a házasodók betöltött korévéhez 0,5 évet (korrekciós érték) hozzáadunk, feltételezve, hogy a házasságkötések egyenletesen oszlanak el az adott évben (ezt nem teljesen igaz).
- A mutatót férfiakra és nőkre külön-külön szokták kiszámítani.

$(\text{Házasulók kora} + \text{korrekciós érték}) * \text{Házasságkötések száma}$

TUDTA?

Magyarországon 2013-ban a menyasszonyok átlagos életkora a házasságkötéskor 32,8 év volt. Jelentősek azonban a területi különbségek: míg Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a nők átlagos házasságkötési kora 30 év, ez az érték a fővárosban 34,4 év.

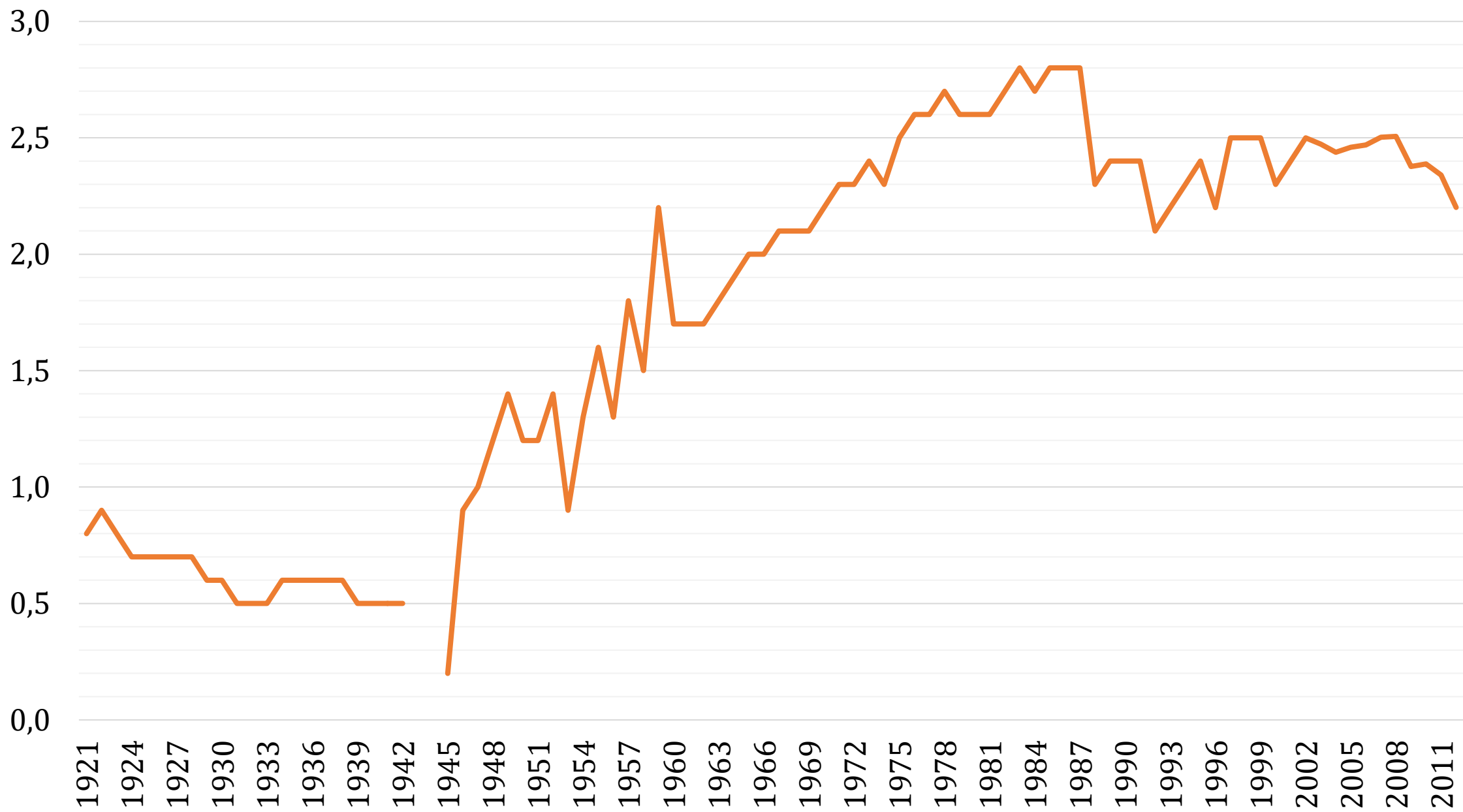
Nyers válási arányszám

- Az adott évben befejeződött (jogerőre emelkedett) válások ezer lakosra jutó száma egy adott populáción belül, az évközepi népességre számítva.
- FONTOS! – a számlálóban lévő érték az adott évben felbontott házasságok számát mutatja, és nem a válásokban érintett személyek számát.

$$\frac{\text{Az adott évben jogerőre emelkedett} \\ \text{válási határozatok száma}}{\text{Teljes évközepi népesség}} * 1000$$

Magyarországon 2012-ban a nyers válási arány 2,2 ezrelék volt. A nyers válási arányszám a múlt század nyolcvanas éveinek közepén (1983, illetve 1985–87) volt legmagasabb Magyarországon: 2,8 ezrelék.

A nyers válási arányszám Magyarországon, 1921–2012

Teljes válási arányszám

- Milyen eséllyel végződnek válással a házasságok??? – Teljes válási arányszám!
- Egy adott évben kötött házasságokból mekkora hányad végződne válással abban a hipotetikus esetben, ha az adott naptári év fennálló házasságaira számított házasságtartam-specifikus válási arányszámok változatlanul fennmaradnának.
- Tehet a mutató arra feltételezésre épül, hogy egy adott évben házasságra lépők házasságuk minden egyes évében akkora válási kockázatot élnek majd meg, mint az adott évben éppen elvált házaspárok.
- EZ NEM TELJESEN IGAZ!
- Probléma: elvileg tudnunk kellene, pontosan hány házasság áll még fenn az x évvel korábban kötött házasságokból, azaz hogy mekkora érték szerepeljen a nevezőben.
 - Ezeket az információkat az özvegyülések és vándorlás miatt nem tudjuk, így a nevezőben a x évvel ezelőtt megkötött összes házassággal szokás számolni! Emiatt az arányszám értéke alulbecsül, mivel a nevezőben a ténylegesnél magasabb számú házasságkötés szerepel.

Teljes válási arányszám

TUDTA?

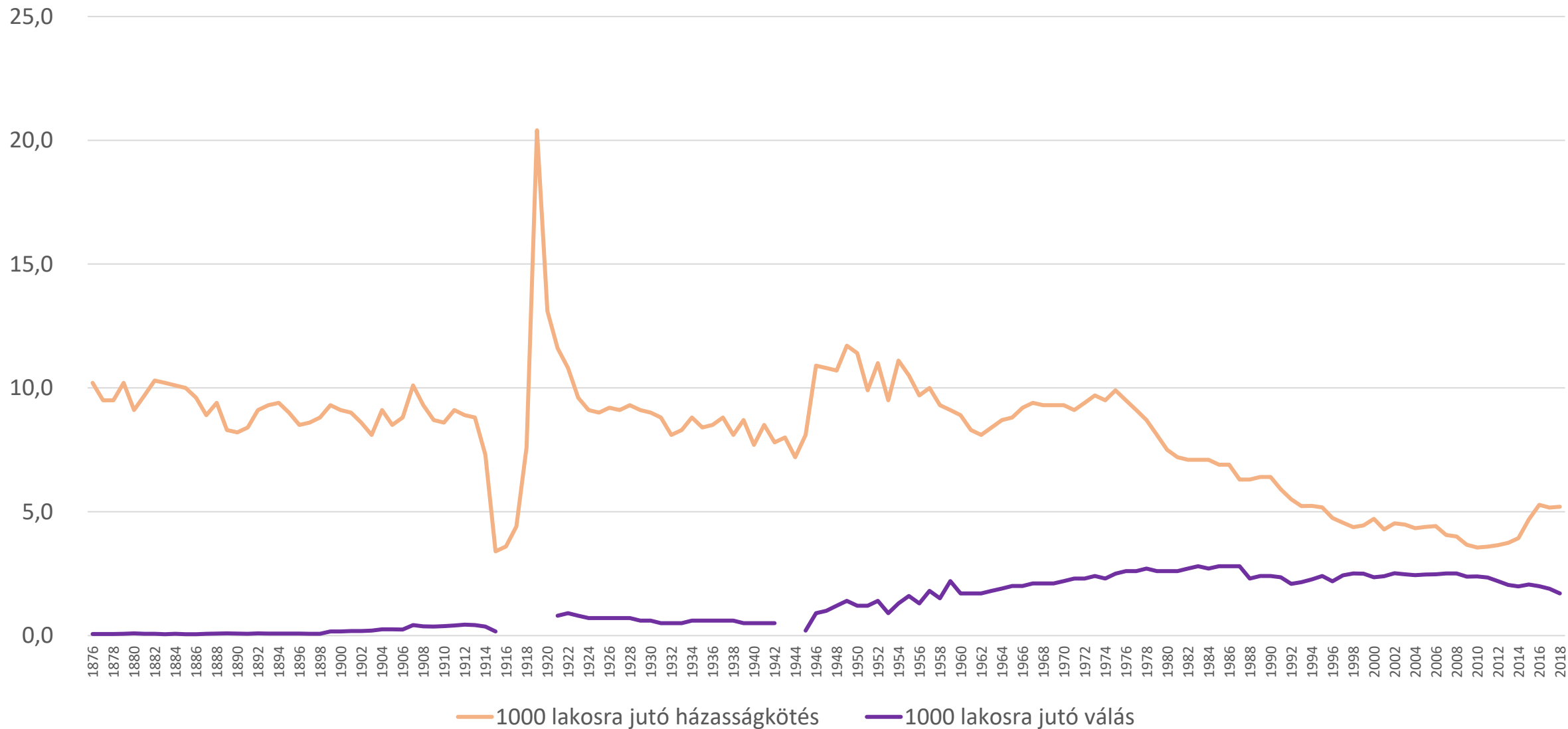
A teljes válási arányszám az utóbbi években meglehetősen nagy stabilitást mutat Magyarországon: értéke 2006 és 2012 között 44 % és 46 % között ingadozott.

Naptári év (n=2012)	(1) Megkötött házasságok száma	(2) Az adott évben megkötött házasságokból 2012-ben felbomlott	(3) Valási arányszám (2)/(1)
N (2012)	36 161	210	0,0058
n-1 (2011)	35 812	672	0,0188
n-2 (2010)	35 520	819	0,0231
n-3 (2009)	36 730	912	0,0248
n-4 (2008)	40 105	1043	0,0260
n-5 (2007)	40 842	1128	0,0276
n-6 (2006)	44 528	1035	0,0232
		Összesen: 0,4400	

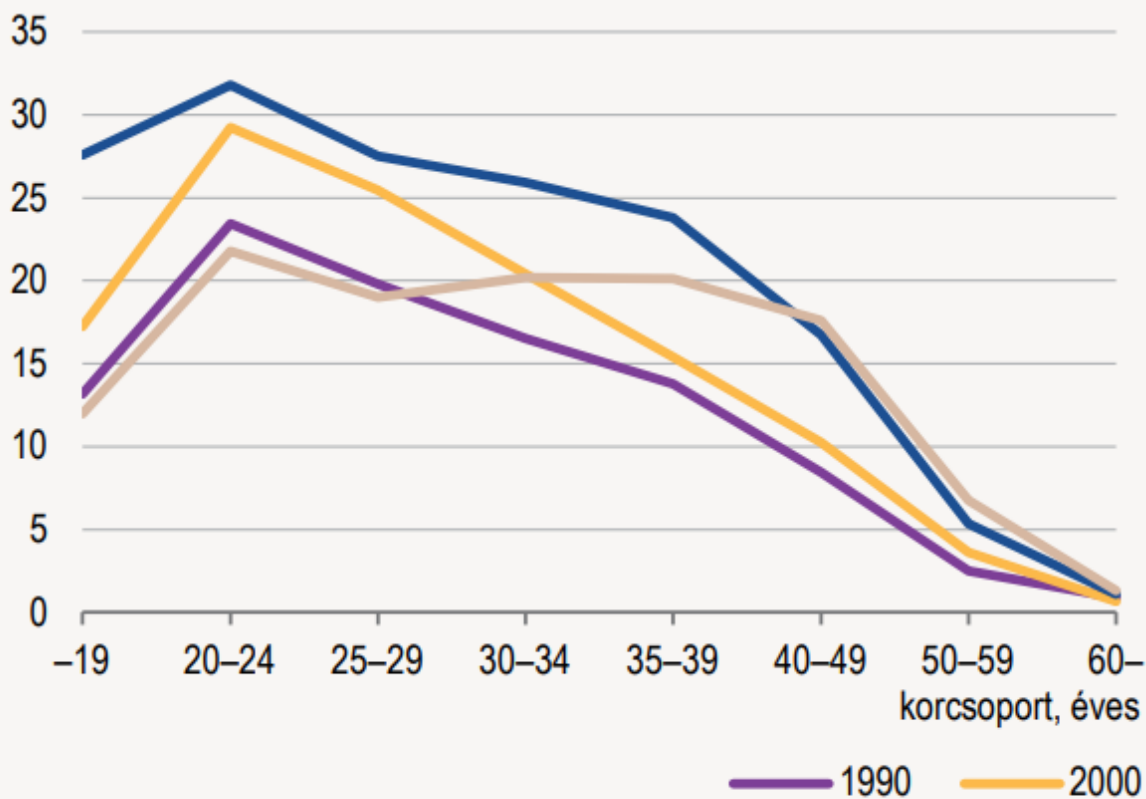
Számítási példa: teljes válási arányszám (Magyarország 2012)

1000 lakosra jutó házasságkötések és válások száma Magyarországon (1876 – 2018)

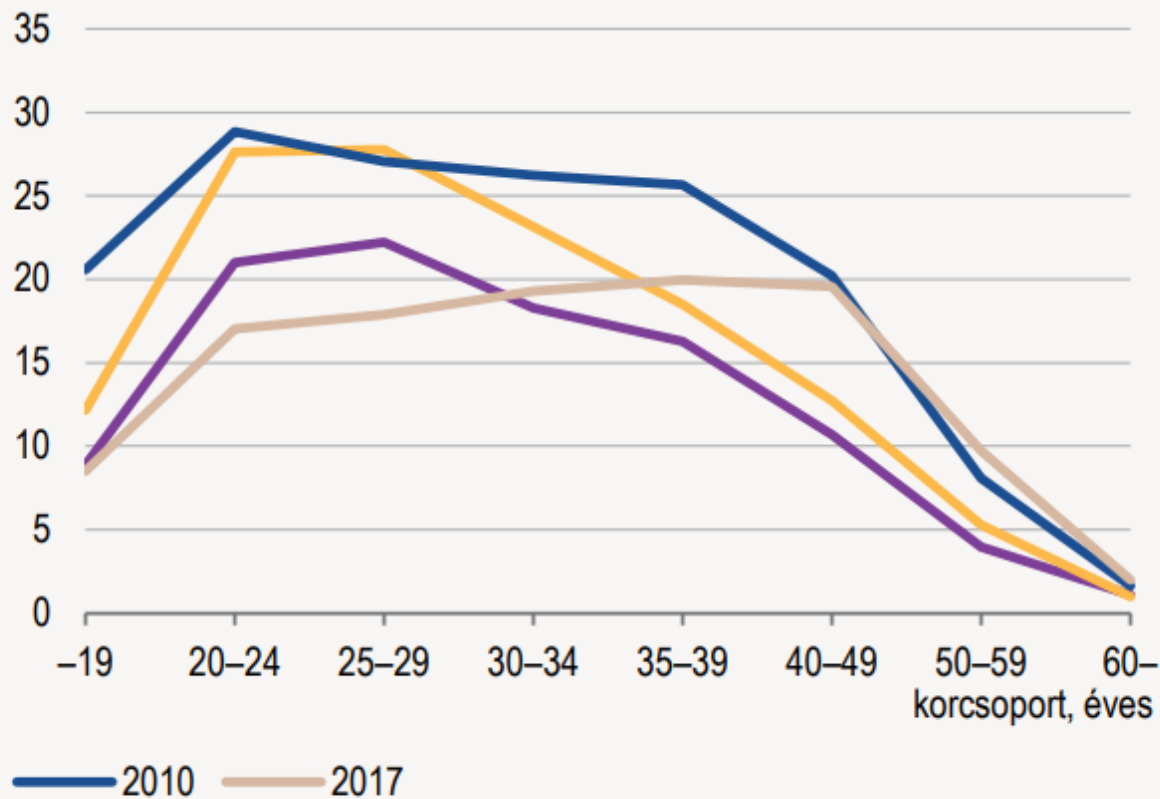

Válások a házasfelek korcsoportja szerint

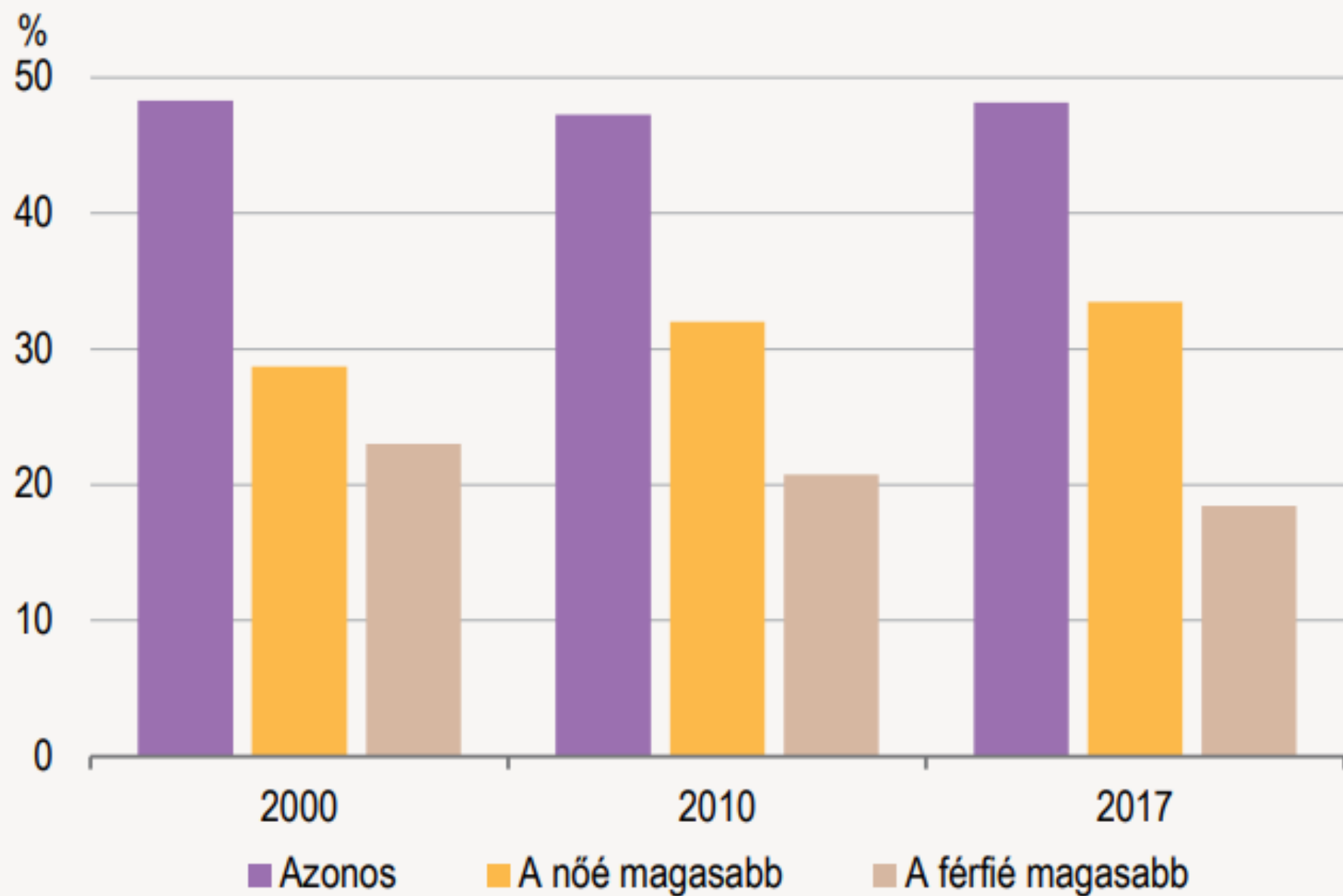
Ezer házas nőre

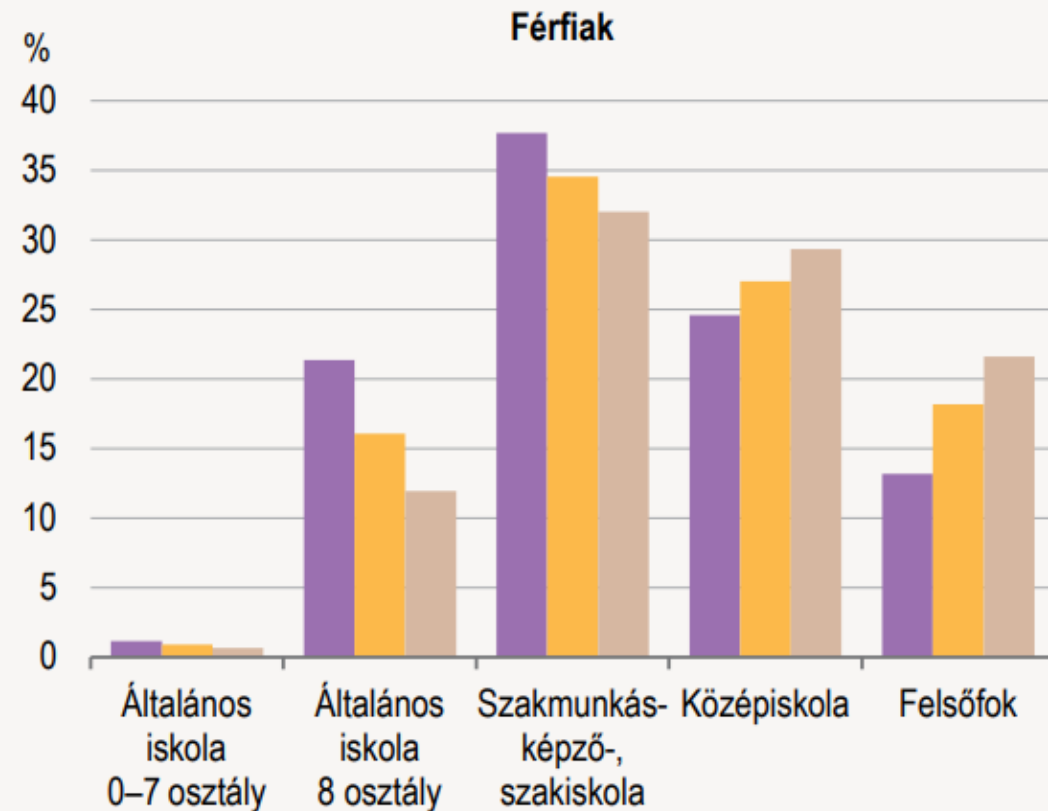
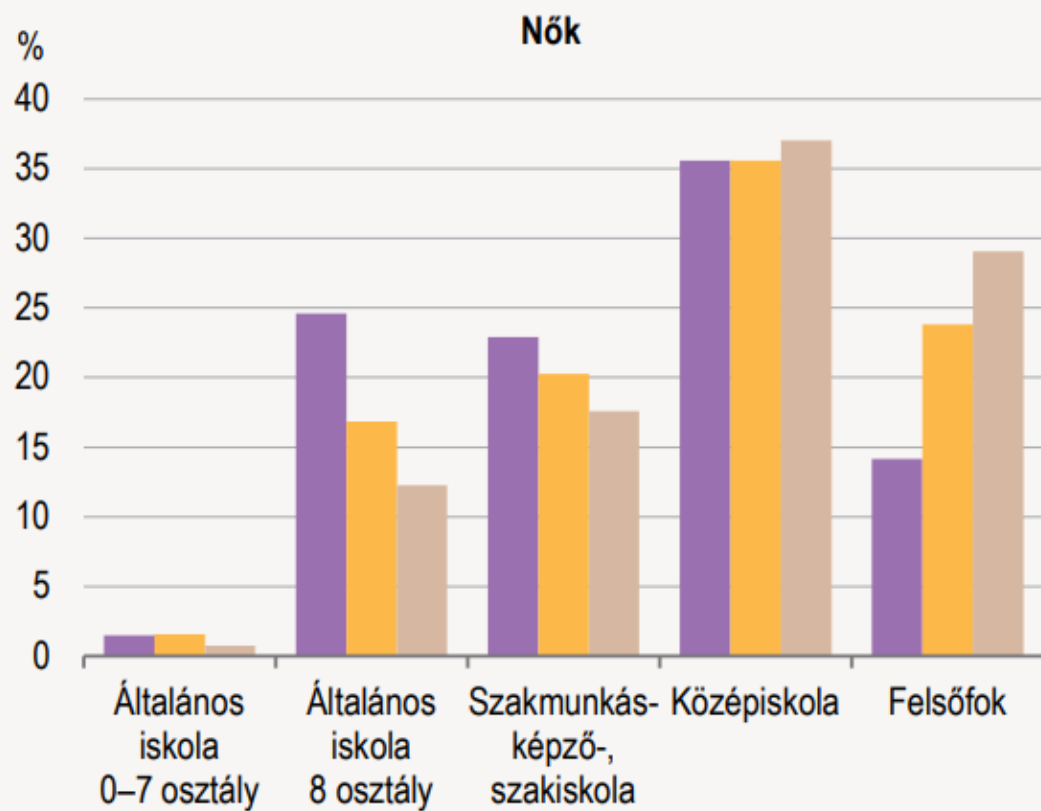

Ezer házas férfira

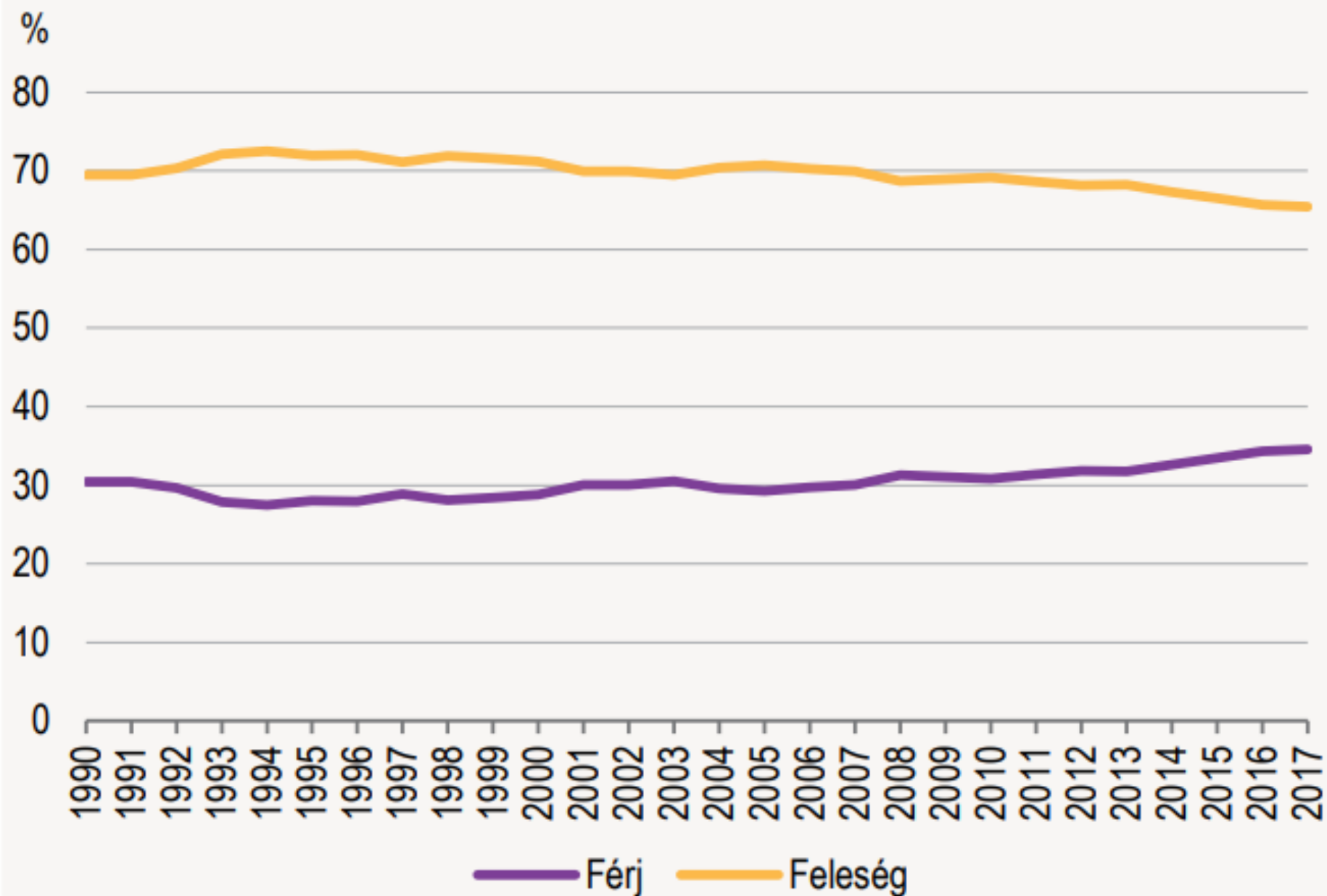
Válások a volt házaspárok iskolai végzettsége szerint

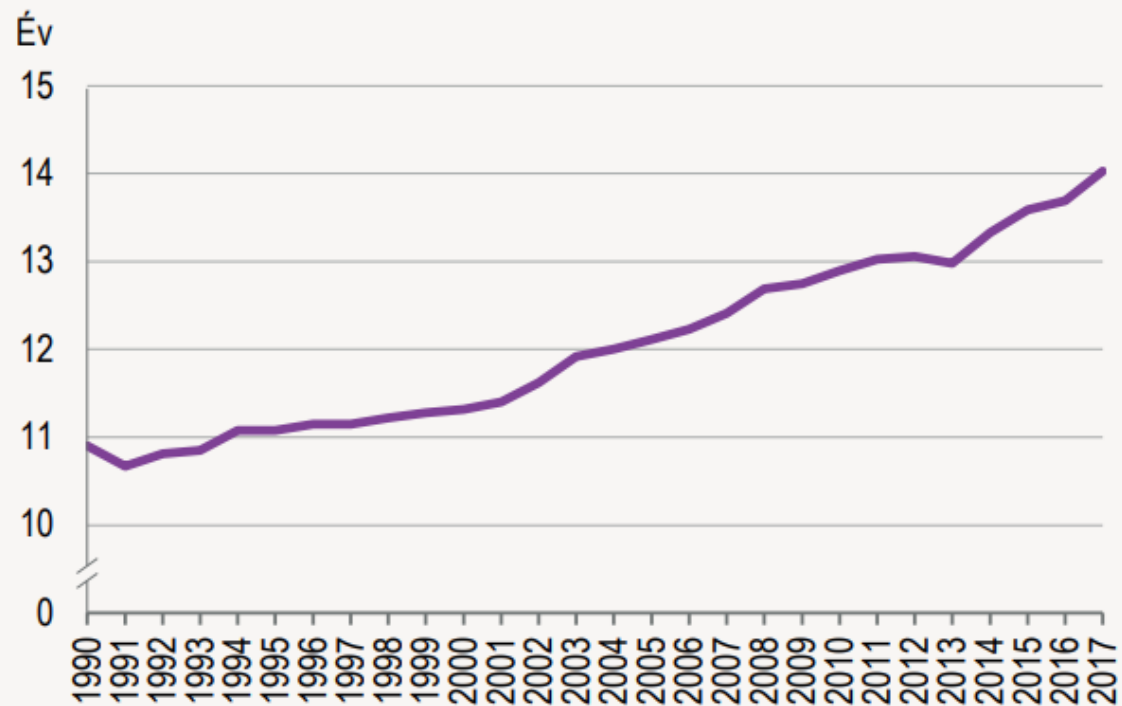

■ 2000 ■ 2010 ■ 2017

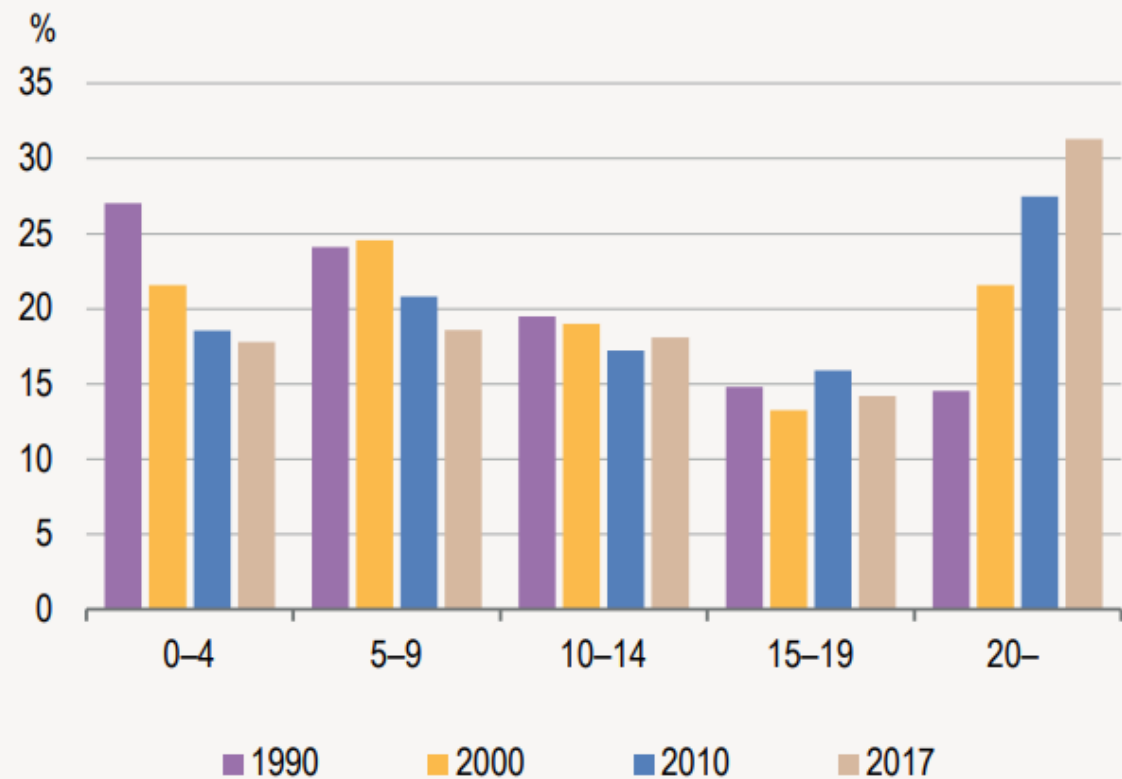
A házasság felbontását kezdeményező fél

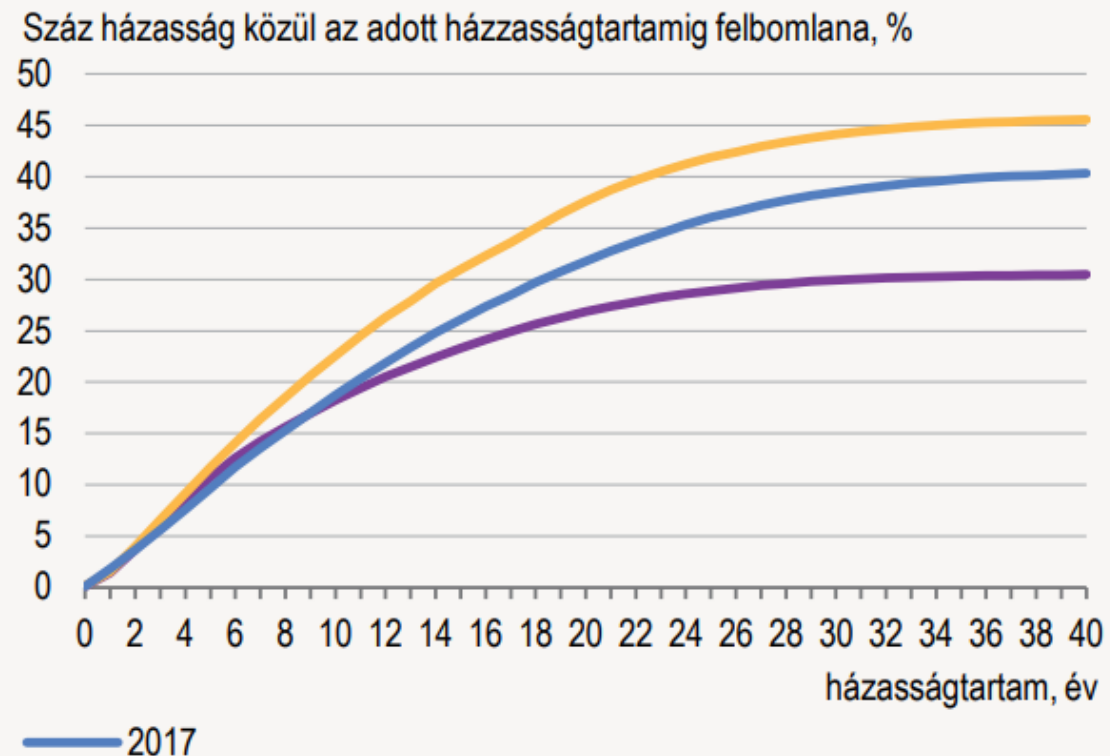
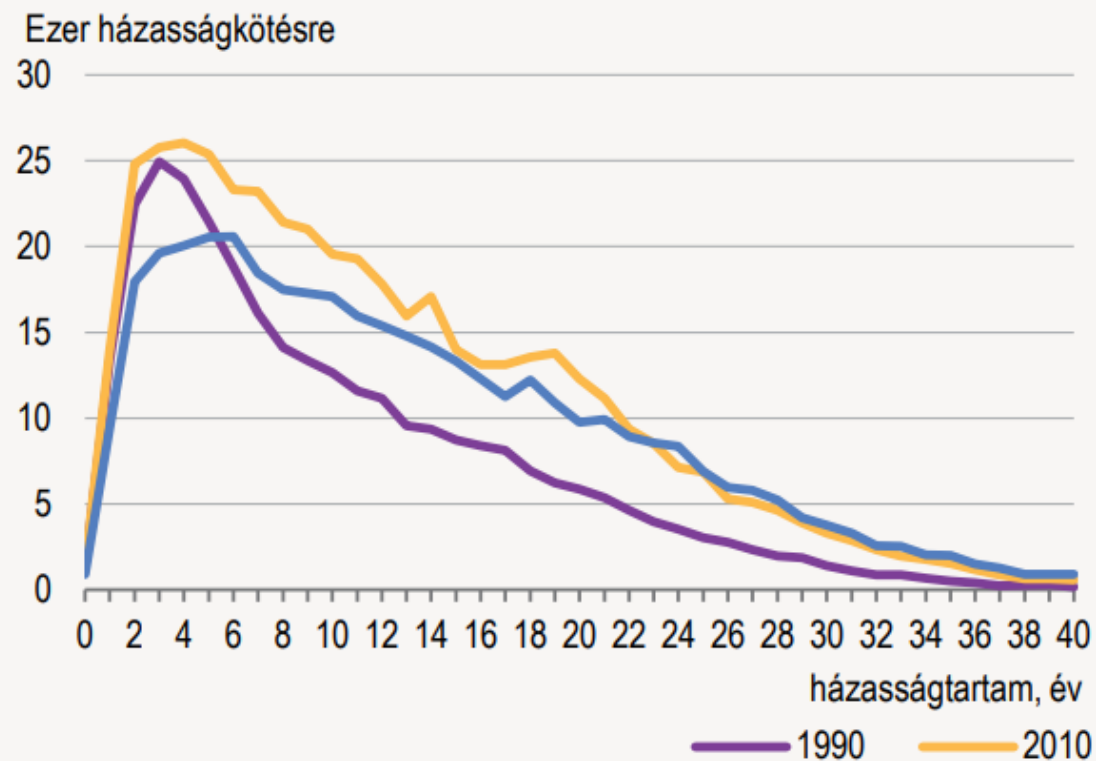
Átlagos házasságtartam a váláskor

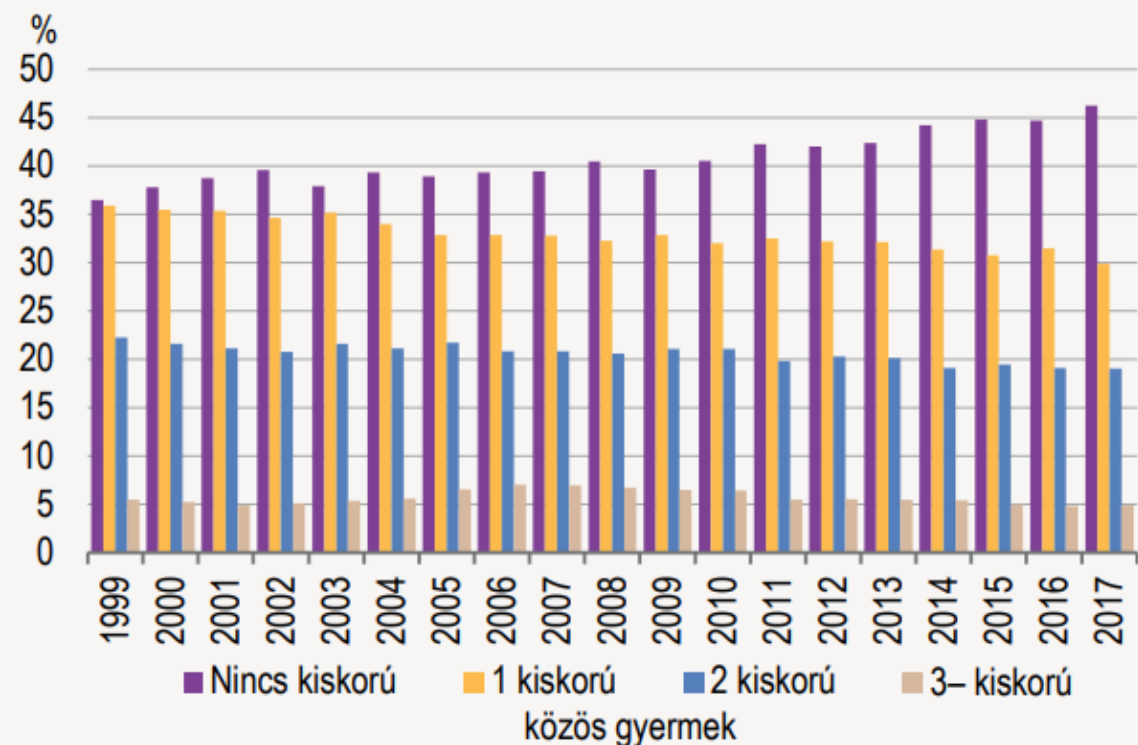
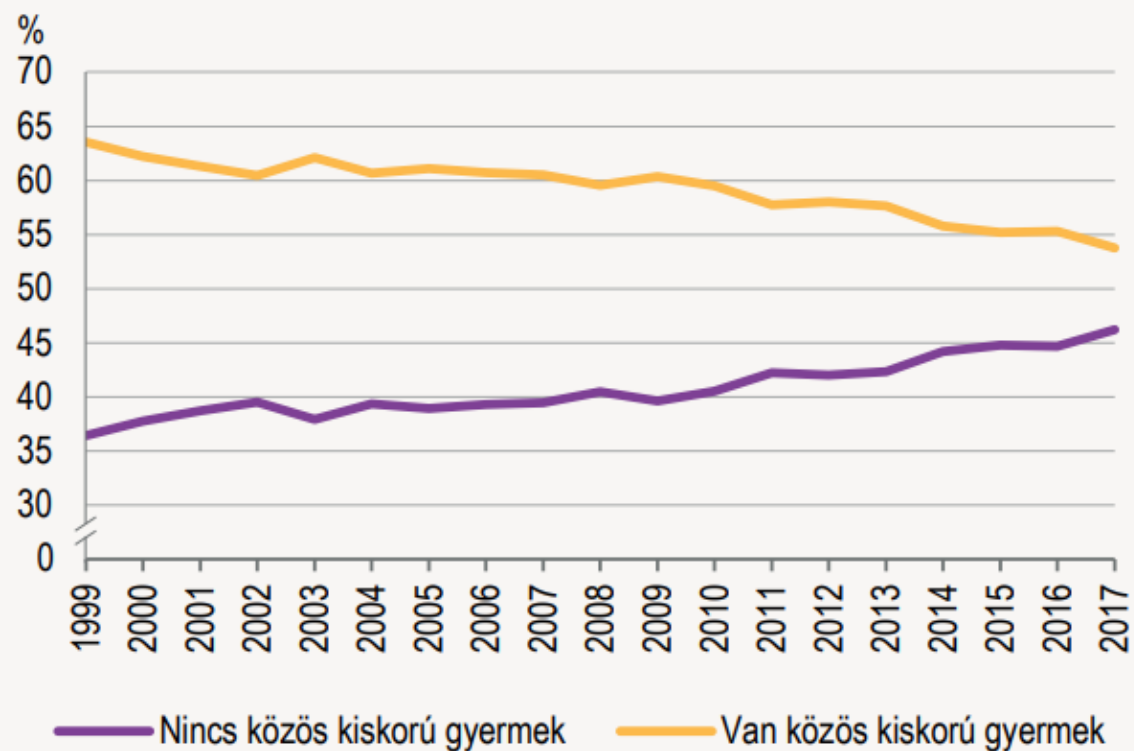
Válások a házasság tartama szerint

Válások a házasság tartama szerint

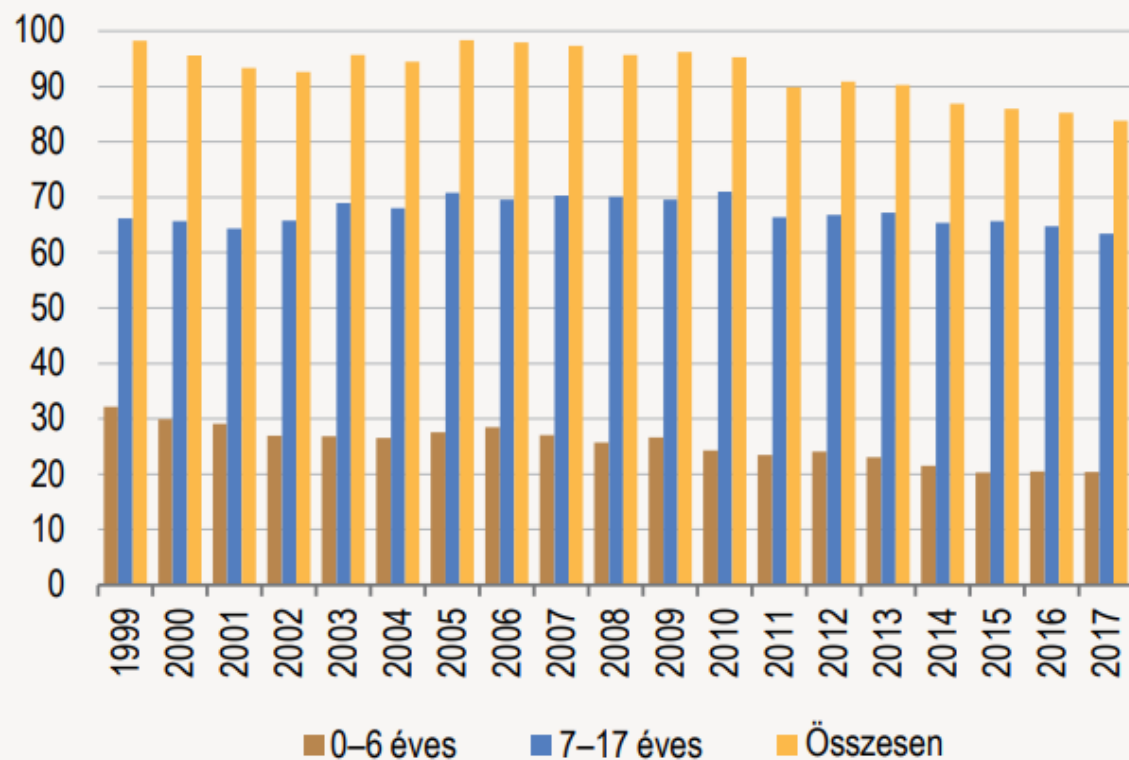

Válások a közös kiskorú gyermekek megléte és száma szerint

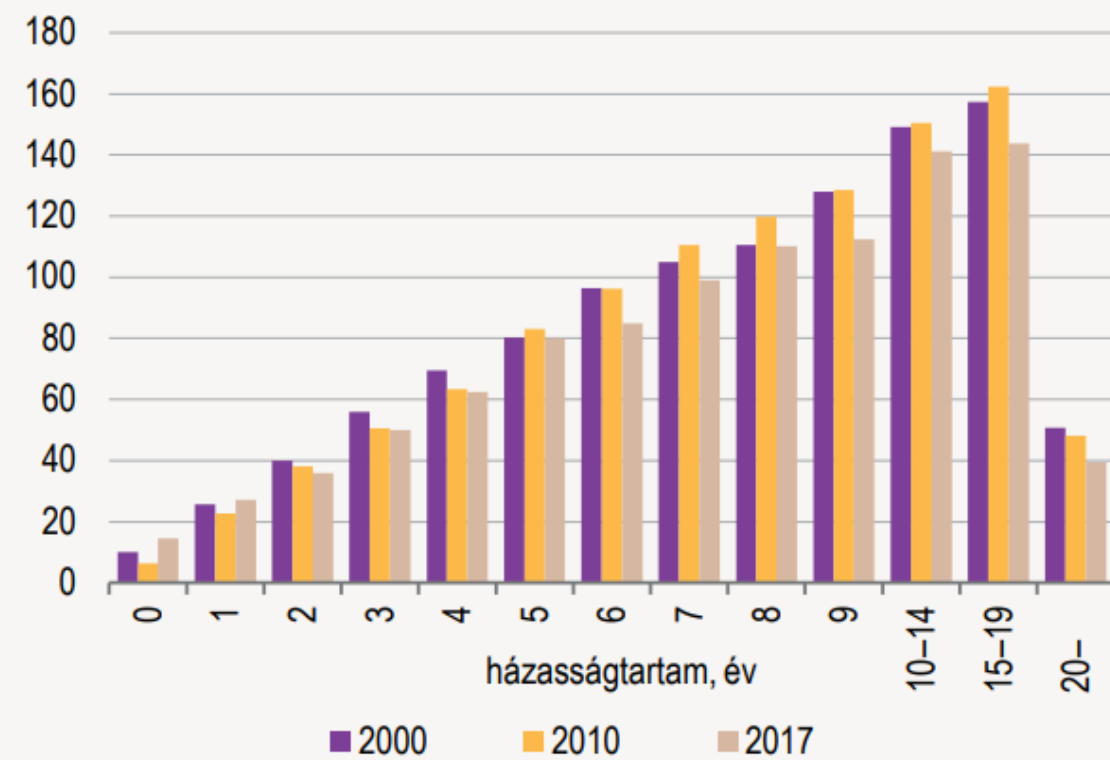

A közös kiskorú gyermekek száma életkor és házasságtartam szerint

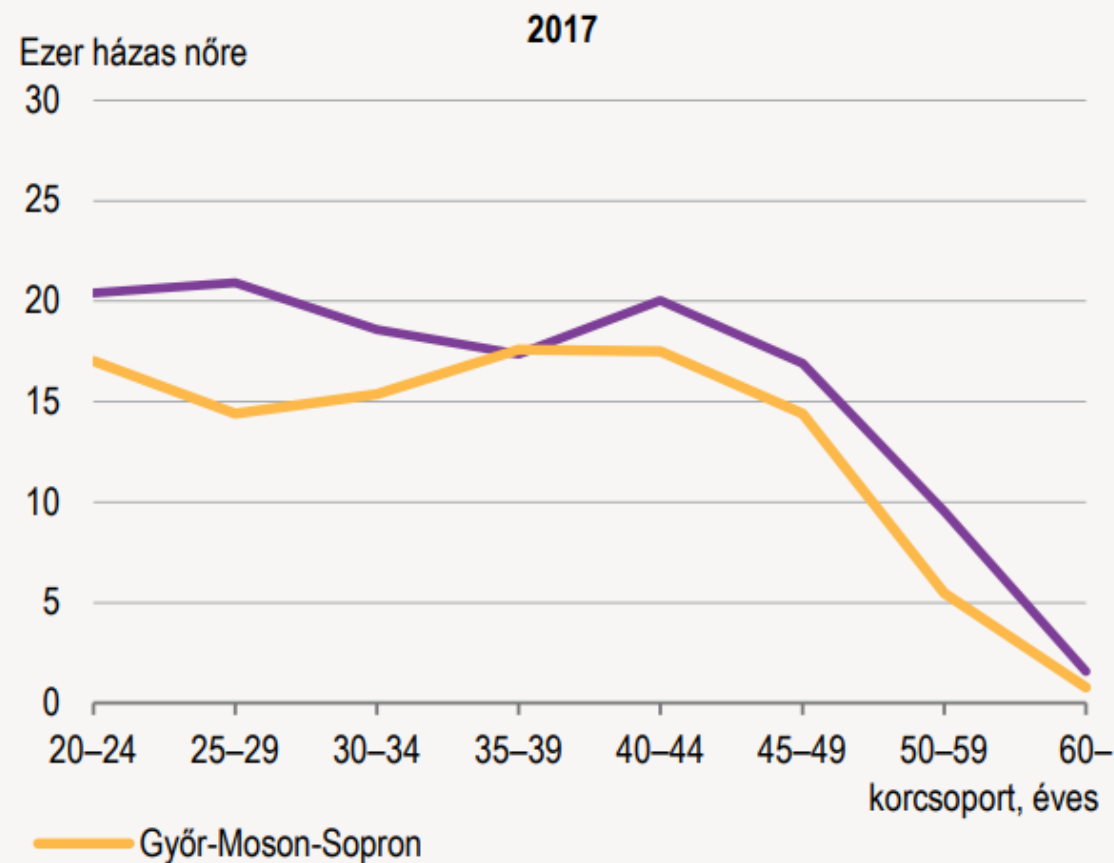
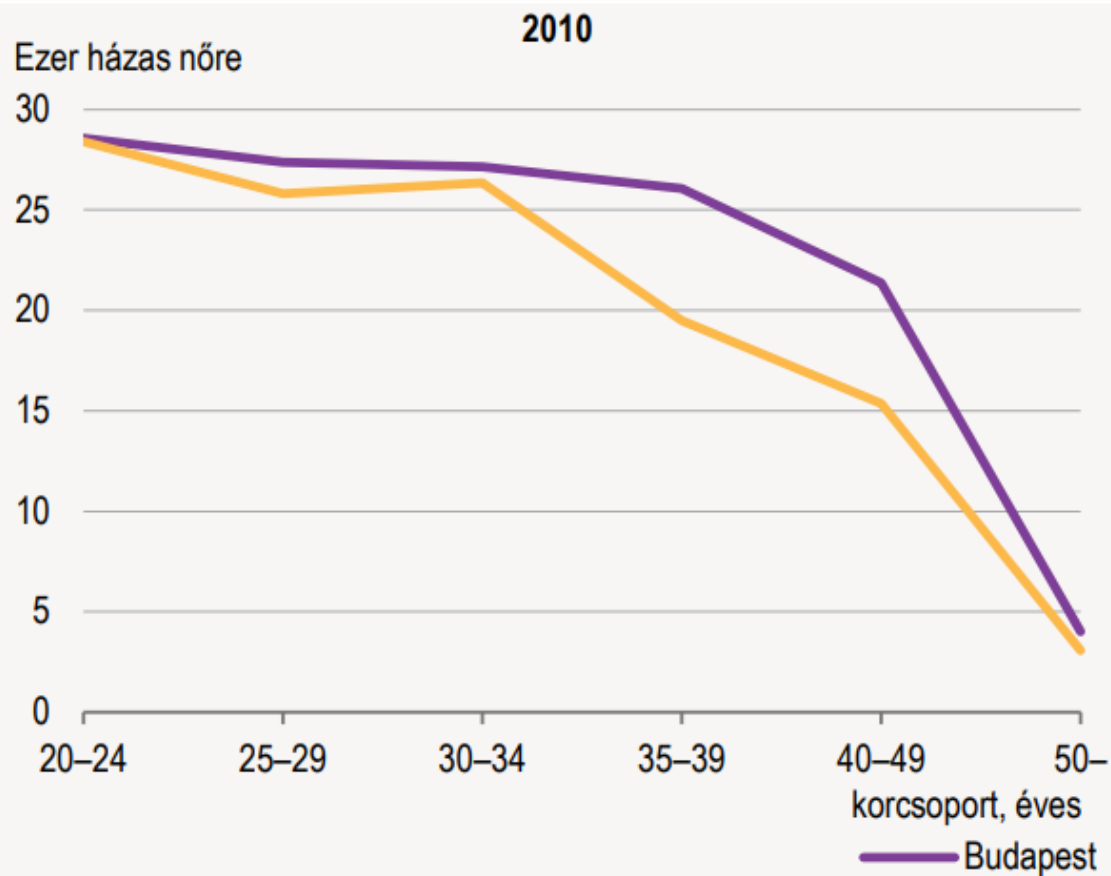
Száz felbontott házasságra

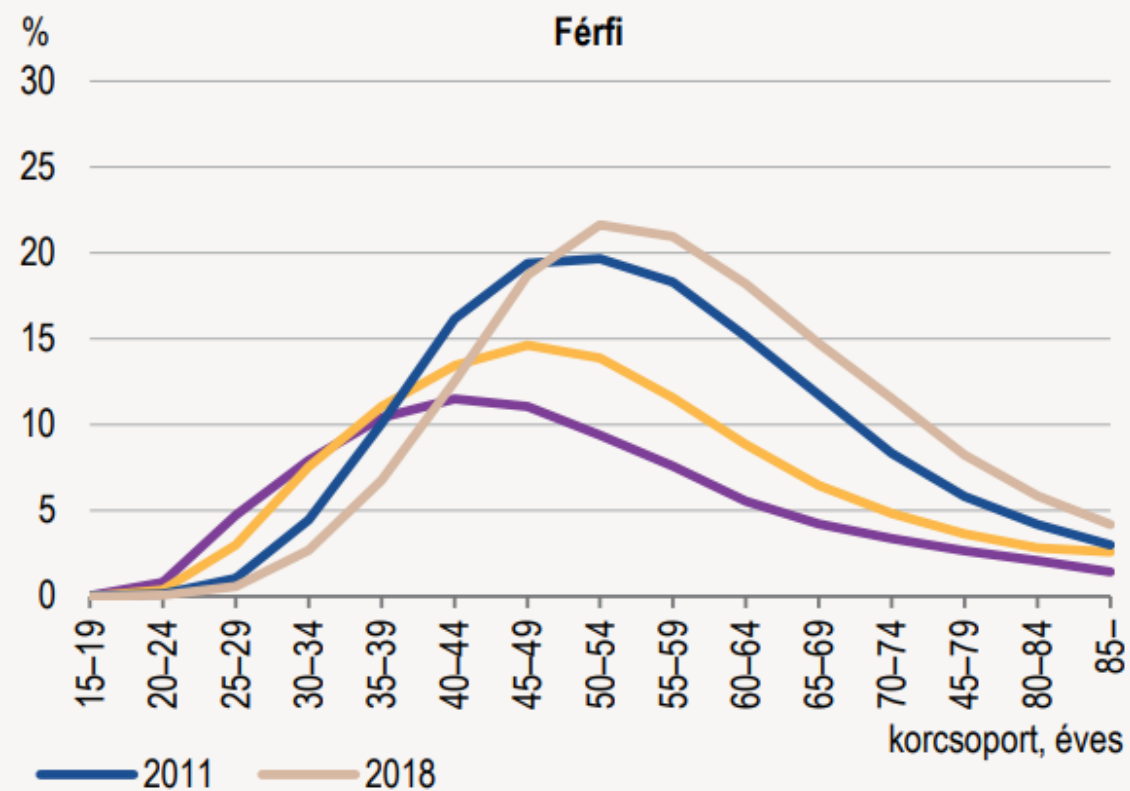
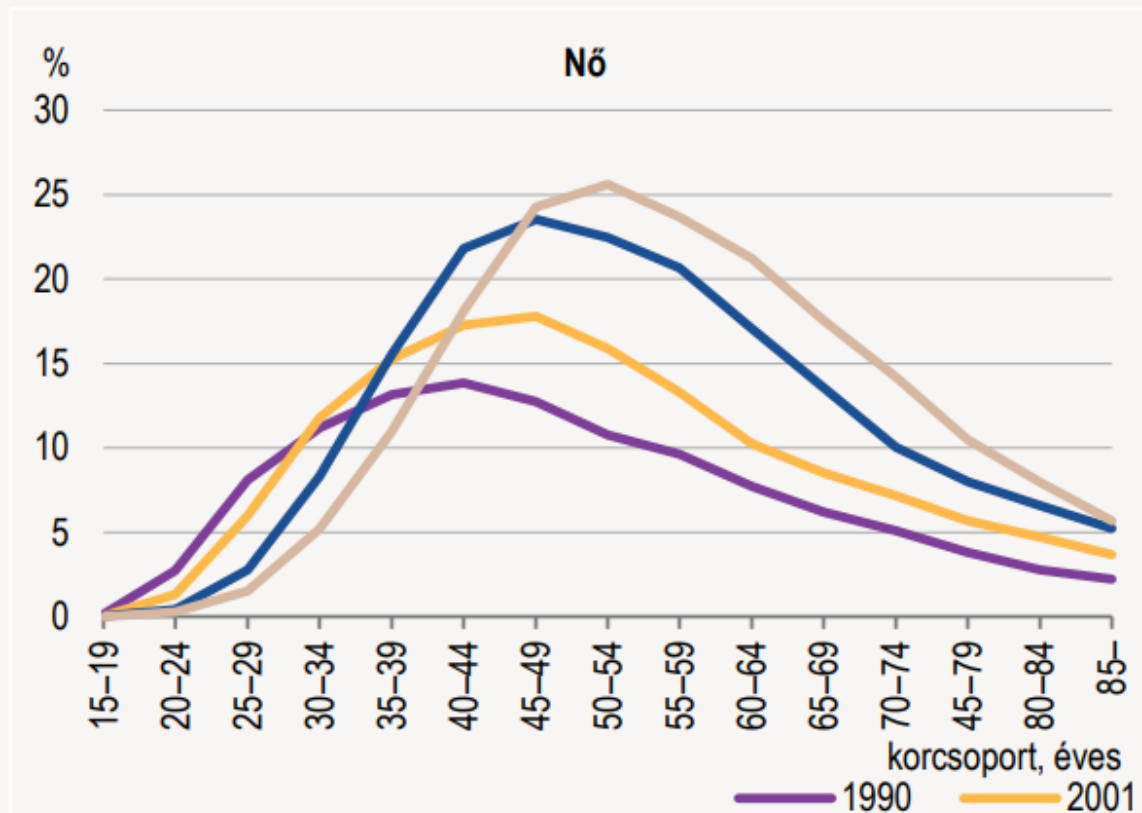
Száz felbontott házasságra jutó összes kiskorú gyermek

Válások a nők korcsoportja szerint Budapesten és Győr-Moson-Sopron megyében

Elváltak népességben belüli aránya korcsoport és nemek szerint, január 1.

13 ELVÁLTAK A KÁRPÁT-PANNON-TÉRSÉGBEN

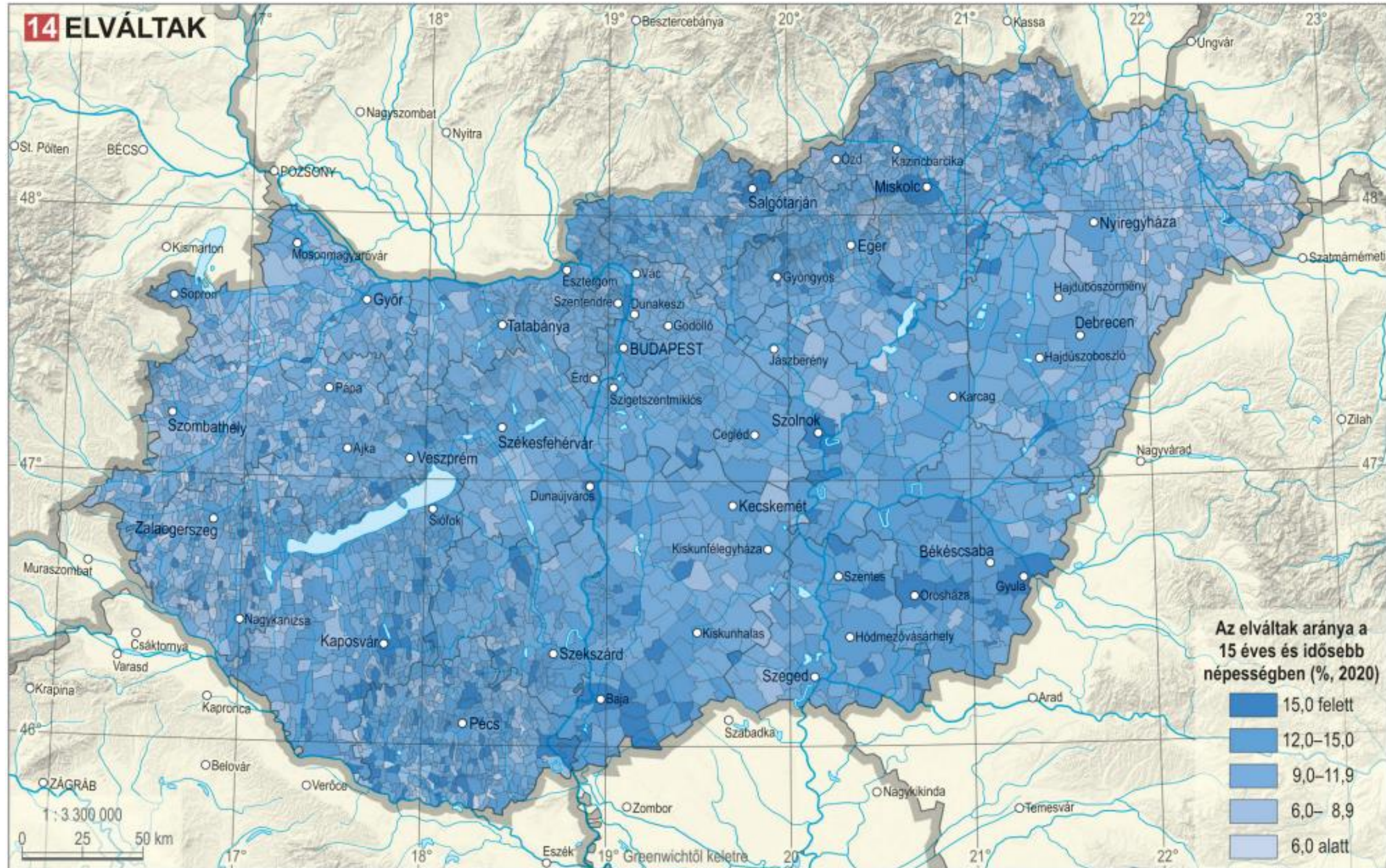
Az elváltak aránya a 15 éves és idősebb népességből (% , 2018)

- 12,0 felett
- 9,0–12,0
- 6,0– 8,9
- 3,0– 5,9
- 3,0 alatt

1 : 6 000 000
0 50 100 km

12,0 felett
9,0–12,0
6,0– 8,9
3,0– 5,9
3,0 alatt

14 ELVÁLTAK

Házasságon kívül születések aránya

- A gyermek születésekor hivatalosan nem házas családi állapotú nők (hajadonok, elváltak és özvegyek) által élve szült gyermekek számát az összes élveszületéshez viszonyítjuk.
- Ez az arány nem egyezik meg azon gyermekek arányával, akik egyszülős családba születtek, és nem veszi figyelembe a tényleges családi helyzetet sem.
- Vannak pl. házas, de különböző okokból (külföldi munkavállalás) nem együtt élő párok, élettársi kapcsolatban élő hajadonok, elváltak vagy özvegyek.

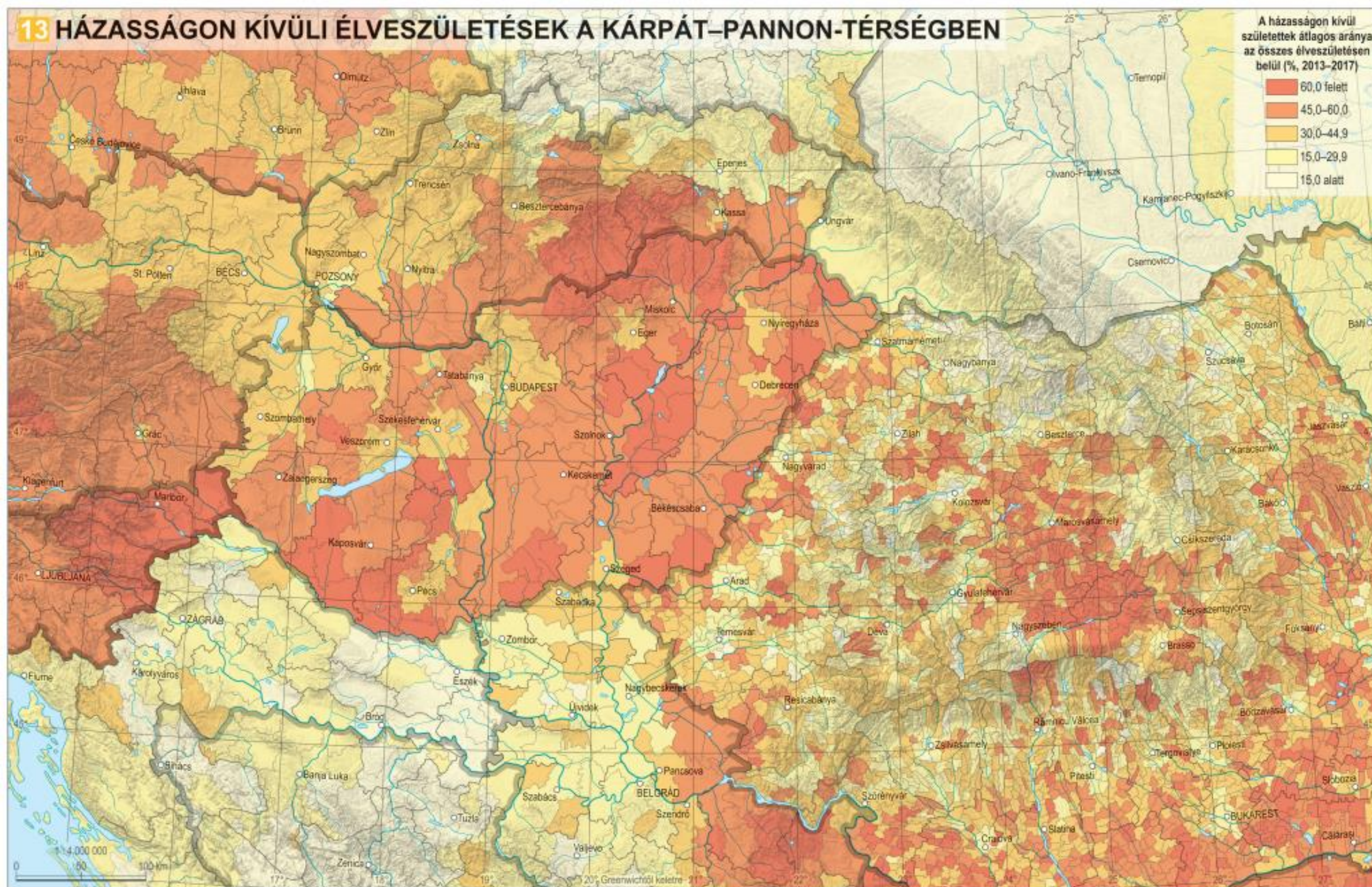
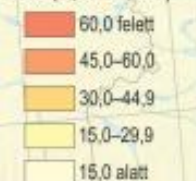
$$\frac{\text{Az adott évi nem házas nők élveszületéinek száma}}{\text{Összes élveszületés száma}} * 100$$

TUDTA?

2013-ban Magyarországon az élveszületések 46,2 százaléka történt házasságon kívül. Ez az arány jelenleg kismértékben haladja meg az EU-átlagot, ugyanakkor jelentős növekedést jelez: 1989-ben az anyák még csupán 12,4 százaléka volt nem házas családi állapotú gyermeke születésekor.

13 HÁZASSÁGON KÍVÜLI ÉLVESZÜLETÉSEK A KÁRPÁT-PANNON-TÉRSÉGBEN

A házasságon kívüli születettek átlagos aránya az összes élvészületésen belül (% 2013-2017)

VI. NEMZETKÖZI VÁNDORLÁS

- A migráció a termékenység és a halálozás mellett a népességváltozások harmadik fő tényezője.
- A nemzetközi vándorlás országhatárokon átívelő népességmozgást, lakóhely-változtatást jelent.
- A nemzetközi vándorlás lehet: ideiglenes, állandó jellegű (legalább egy évig tartó) vagy végleges is.
 - ideiglenes vándorlás esetében beszélhetünk ingázásról, rövidebb távú külföldi tartózkodásról (például munkavállalás vagy tanulás céljából)
 - tartósabb vándorlás tipikus formája a hosszabb távú külföldi munkavállalás, de a külföldön tartózkodás oka lehet családi vagy egyéb ok is
 - véglegesnek minősülő nemzetközi vándorlás esetében beszélhetünk a visszatérés szándéka nélküli kivándorlásról

Külföldön született népesség

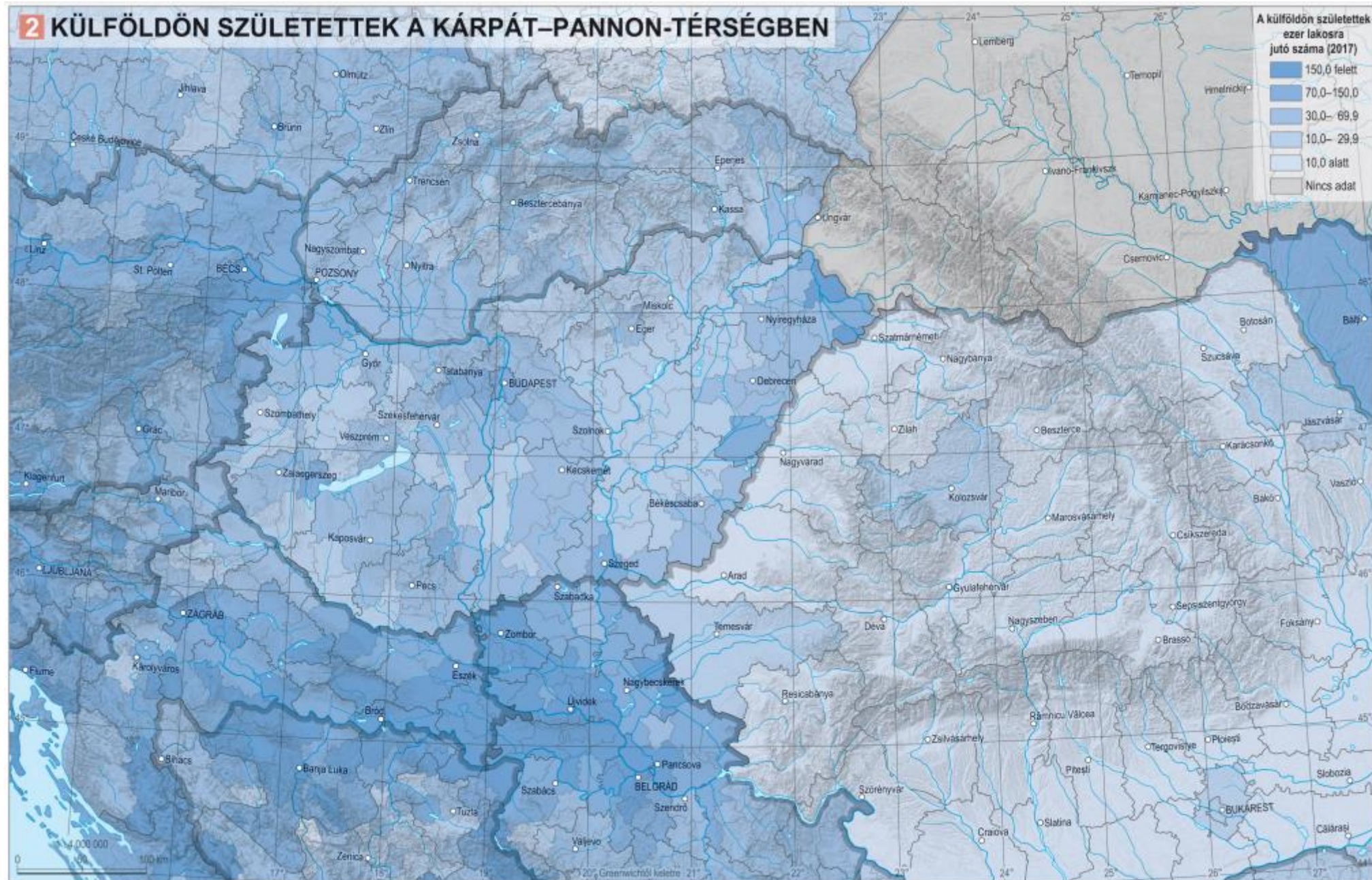
- A migráció vizsgálatakor fontos elkülöníteni, hogy az állampolgárság vagy a születési ország alapján vizsgáljuk-e számukat, jellemzőiket.
- Esetek zömében az állampolgárság és a születési ország ugyanazt a származási országot jelöli, de gyakran találkozhatunk ettől eltérő esetekkel is.
- Gyakran használt mutató, a külföldön született népesség számának és arányának a meghatározása.
- A külföldön születettek körében lehetnek magyar és nem magyar állampolgárok is!

$$\frac{\text{Külföldön született népesség száma}}{\text{A népesség száma}} * 100$$

A legutóbbi, 2011-es népszámlálás alapján Magyarország lakosságának 3,9 százaléka volt külföldön született személy. A 2001-es népszámláláskor ez az érték 2,7 százalék volt, tehát a két népszámlálás között eltelt tíz évben növekedett a külföldön született népesség aránya.

2 KÜLFÖLDÖN SZÜLETETTEK A KÁRPÁT-PANNON-TÉRSÉGBEN

Bevándorlás

- Az a személy, aki letelepedési vagy hosszútávú tartózkodási szándékkal érkezik a külföldi lakóhelyéről Magyarországra.
- Bevándorló magyar állampolgár: aki magyar állampolgársággal rendelkezve érkezik külföldi lakóhelyéről Magyarországra, függetlenül attól, hogy korábban élt-e itt, vagy sem.
- Bevándorló külföldi állampolgár: nem rendelkezik magyar állampolgársággal, az országba lépve tartózkodási vagy letelepedési engedélyét kell folyamodnia.

Nyers bevándorlási arányszám

- Adott évben az országba érkező bevándorlók számának és a népesség évközepi számának aránya.
- 1000 lakosra vetítve adjuk meg.
- A vizsgálati témától függően számítható az összes bevándorlóra, de számítható külön is, a csak hazai vagy csak külföldi állampolgárok vándorlását figyelembe véve.
- A mutató számítási módszerével megegyező módon számítható ki a nyers Kivándorlási arányszám.

$$\frac{\text{Bevándorló külföldi állampolgárok száma}}{\text{Évközepi népesség}} * 1000$$

2012-ben Magyarországon a bevándorlók 1000 lakosra vetített aránya 2,05 volt. Európán belül ez az érték meglehetősen alacsonynak számít, az Európai Unióban az Eurostat adatai szerint ehhez hasonló vagy ennél alacsonyabb érték csupán néhány volt szocialista országban és Portugáliában tapasztalható.

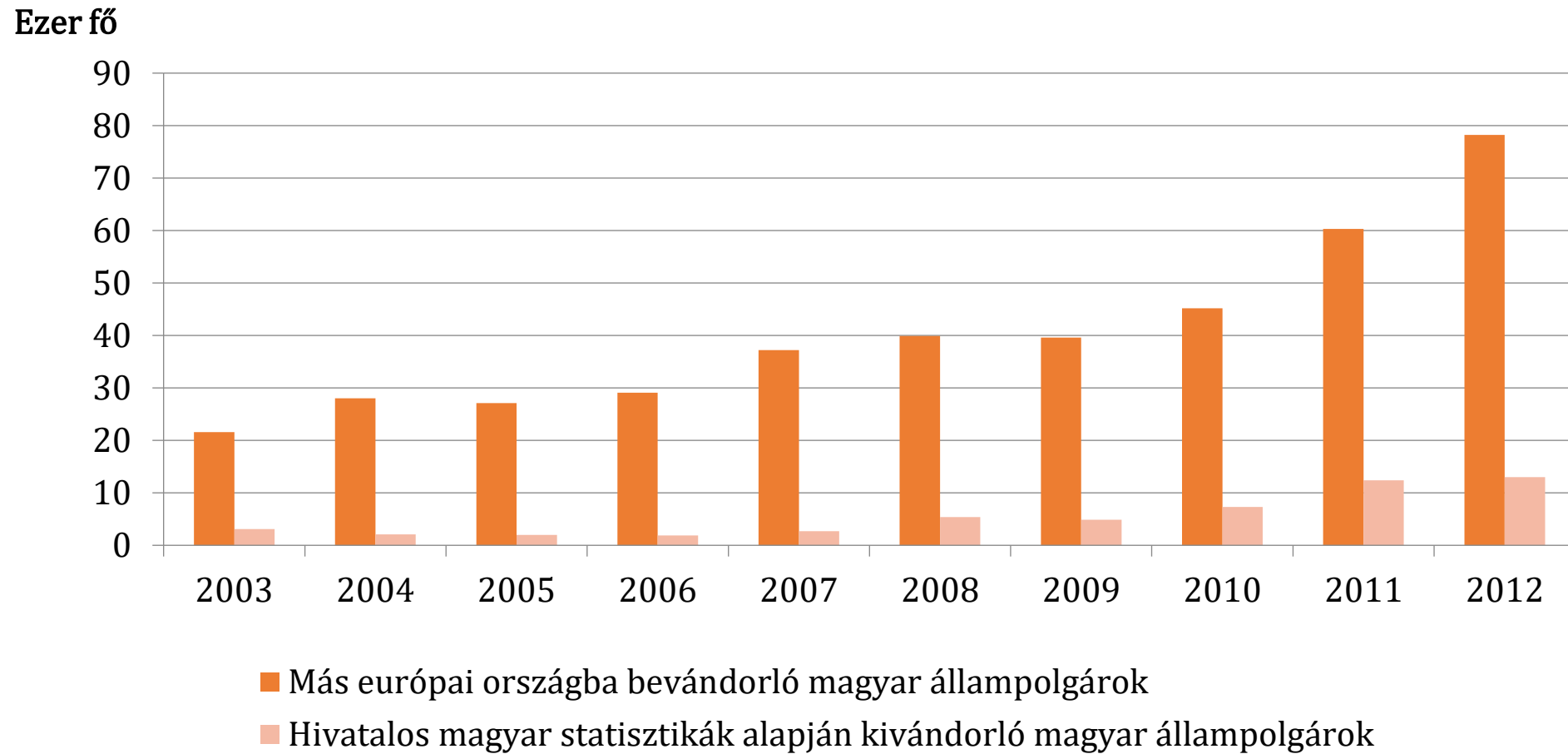
Kivándorlás

- Kivándorló külföldi állampolgár az a személy, aki a visszatérés szándéka nélkül elhagyja az országot, vagy nem újítja meg lejárt tartózkodási, letelepedési, bevándorlási kérelmét.
- Kivándorló magyar állampolgároknak azok a személyek számítanak, akik külföldi letelepedés szándékával, a visszatérést nem tervezve (véglegesen), vagy a visszatérést tervezve, de tartósan (ideiglenesen) hagyják el Magyarországot.
- 2013-ig be kellett jelenteni!
- Magyarországi becslések egy része kérdőíves adatfelvételre épít, másik része a tükörstatisztikák segítségével vizsgálja a külföldön tartózkodókat.
- Nyers kivándorlási arány: a kivándorlók számának és a teljes népesség számának az aránya, melyet 1000 lakosra vetítve állapítunk meg.

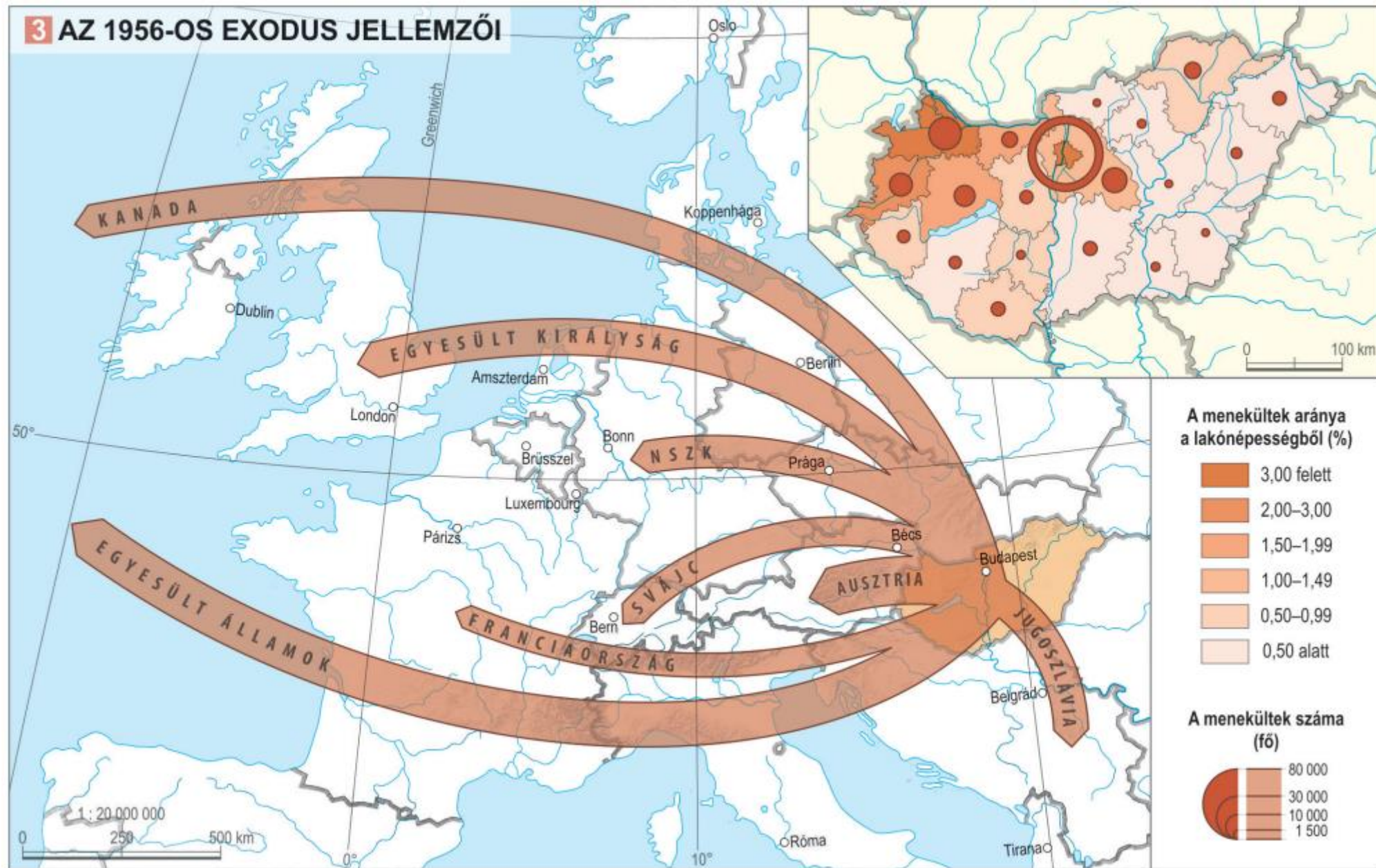
2013-ban hivatalosan 21 580 magyar állampolgár vándorolt ki Magyarországról, ez a 2010-es érték mintegy háromszorosa.

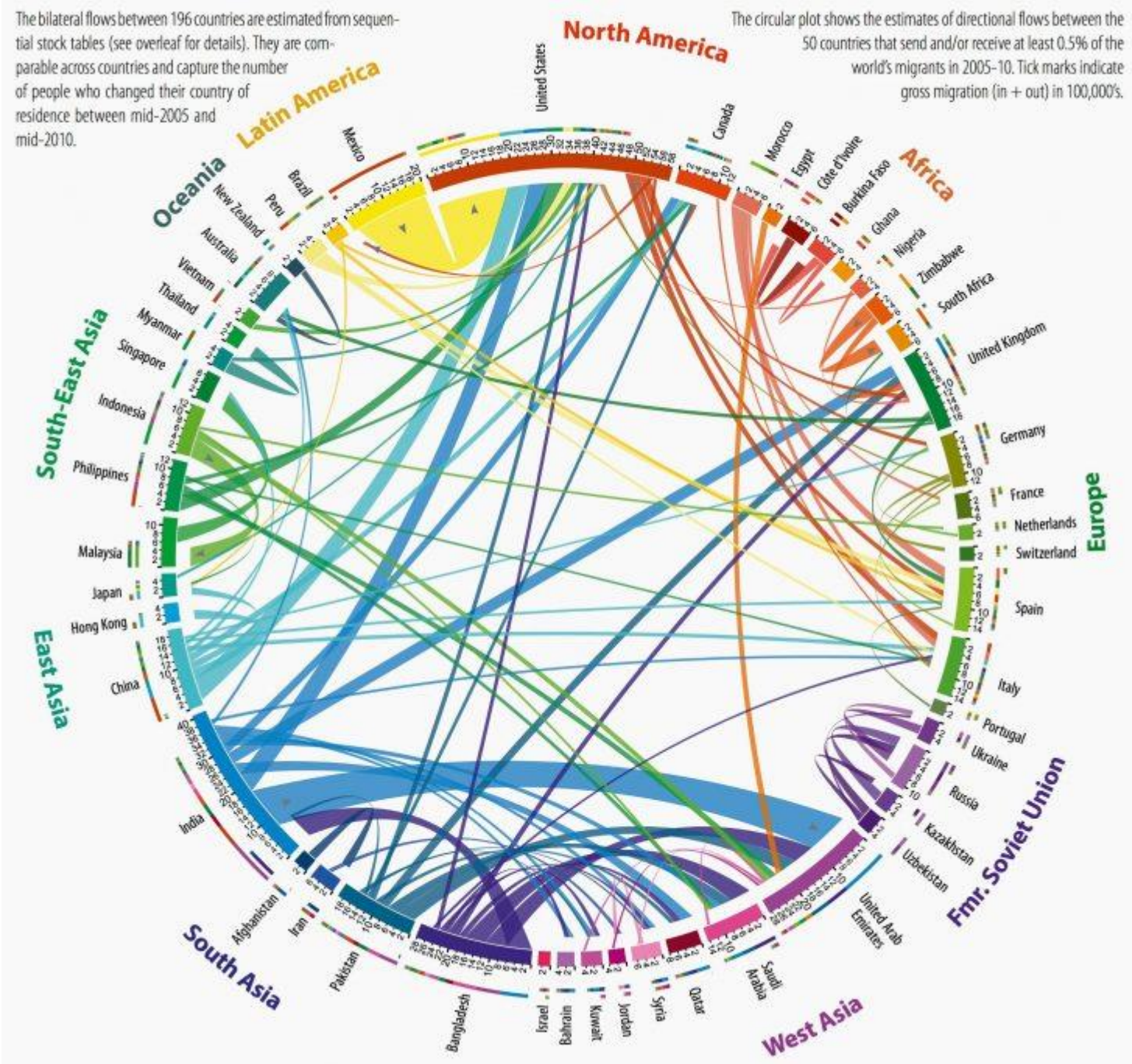
Kivándorlás – tükörstatisztika

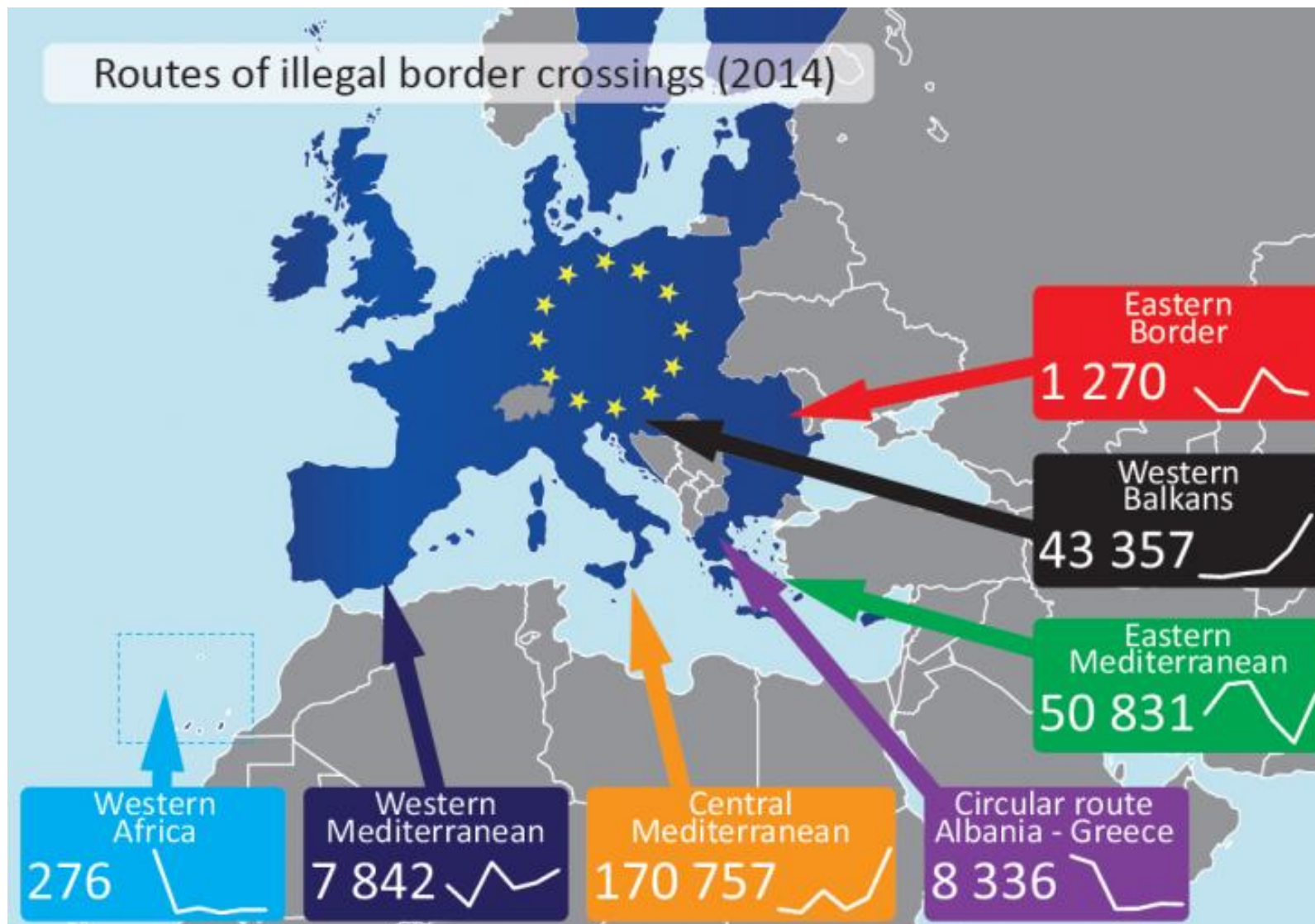
Magyar állampolgárok kivándorlása Magyarországról a hivatalos magyar statisztikák alapján, és bevándorlásuk az EGT-tagállamokba tükörstatisztikák alapján

3 AZ 1956-OS EXODUS JELLEMZŐI

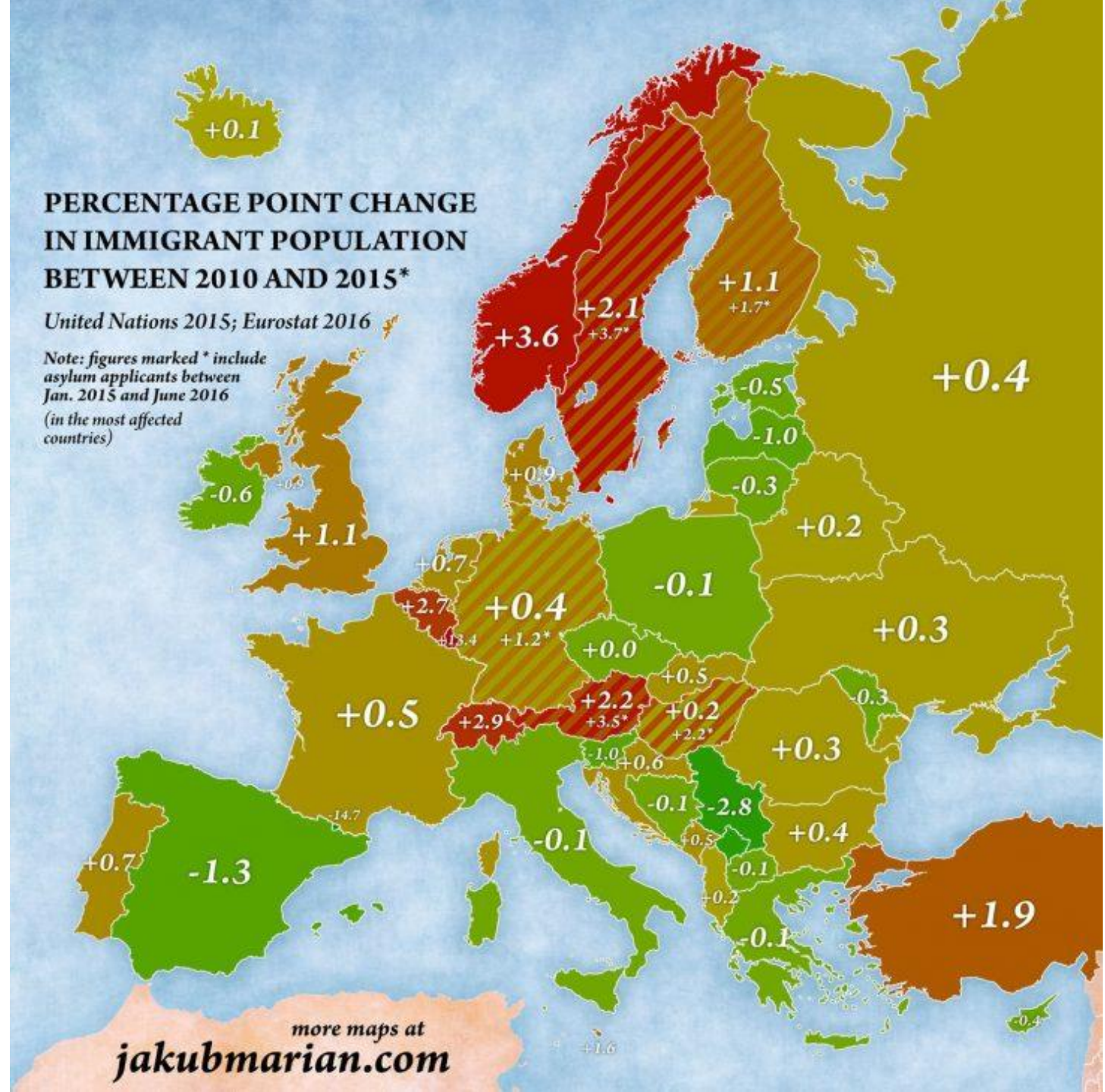

A világon folyamatosan költöznek az emberek az egyik országból a másik országba. Az alábbi képen 2005 és 2010 közötti népesség mozgásokat ábrázolták, hogy honnan s hová költöztek az emberek.

Az illegális migráció eltörpül a jelenség egésze mellett. Az alábbi térképen az illegális határátlépések száma, és a migrációs útvonalak láthatóak az európai migrációs válságban.

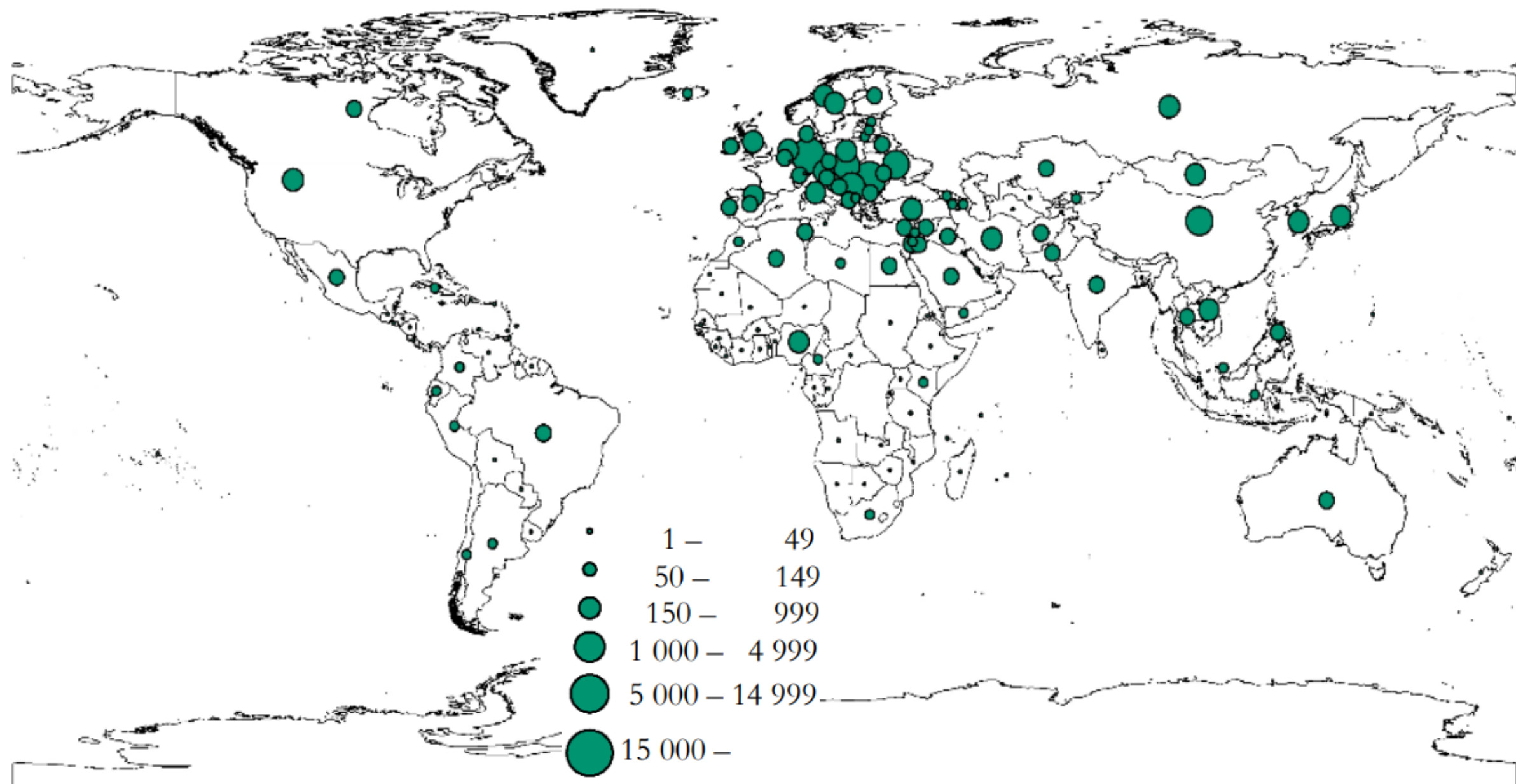
A bevándorló lakosság arányának a változása 2010 és 2015 között

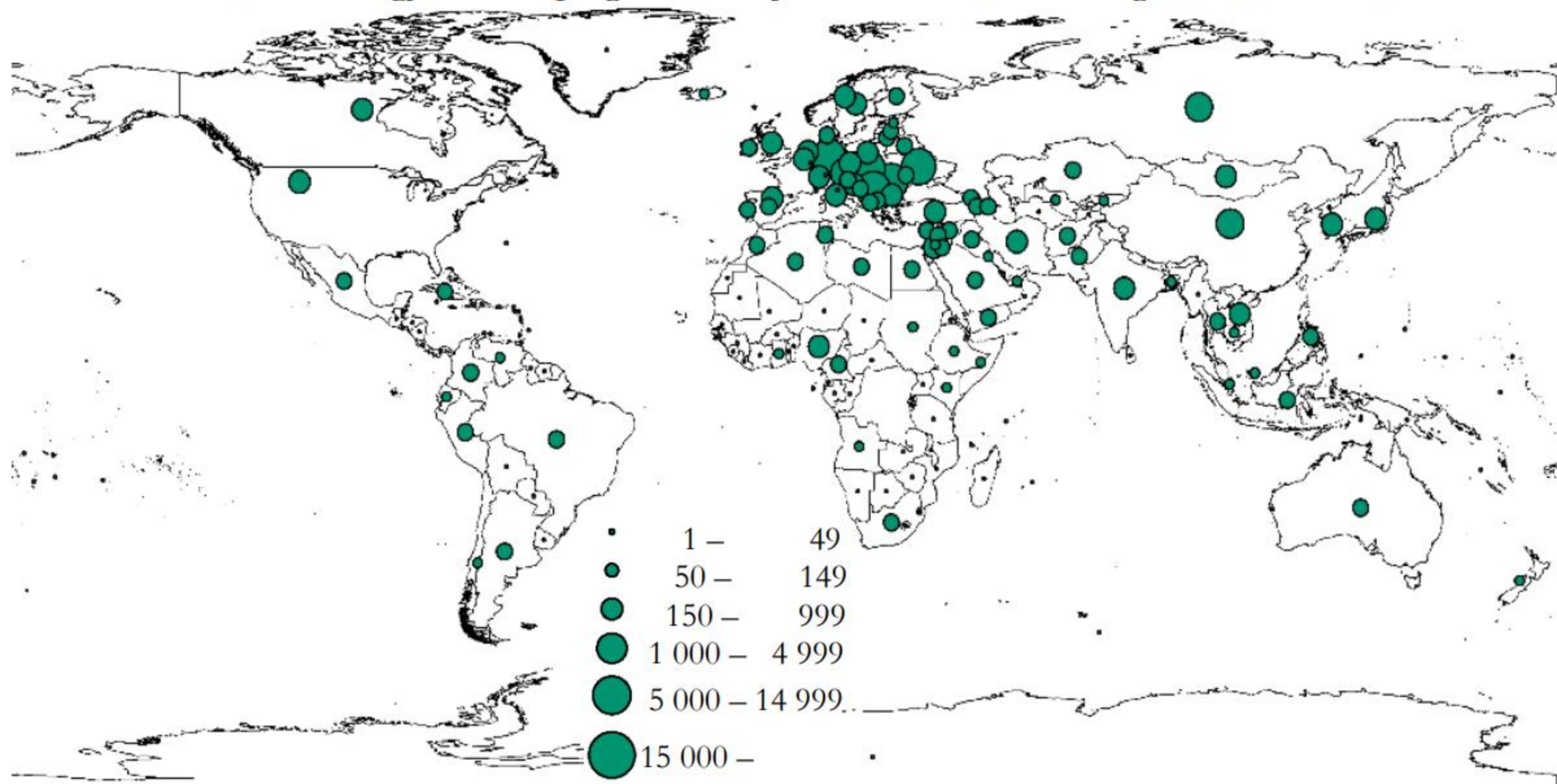

Az alábbi térképen az látható, hogy melyik bevándorló csoport nőtt leginkább az egyes országokban 2015-ben.

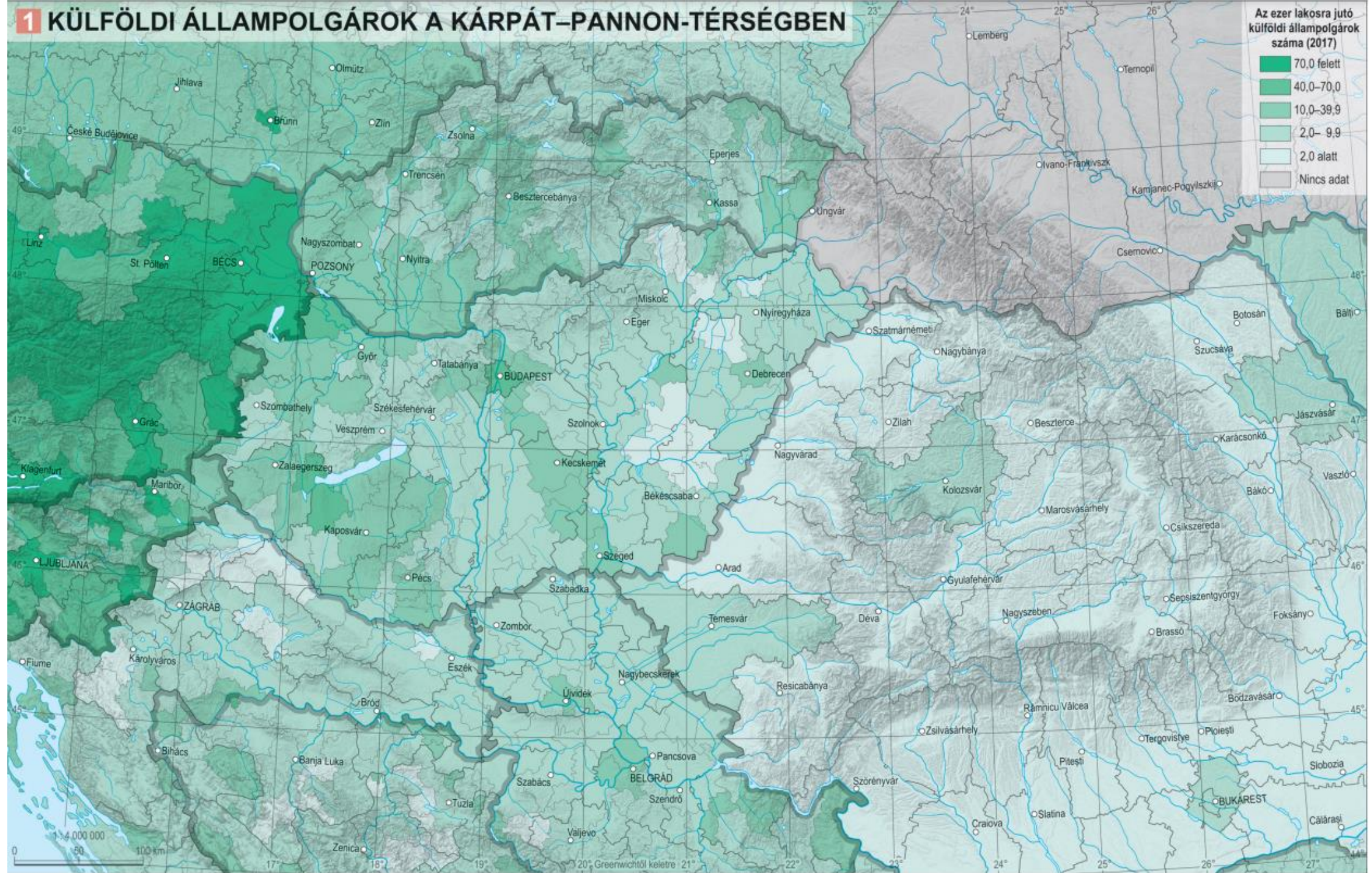
A Magyarországon élő külföldön születettek a születési országok szerint, 2011

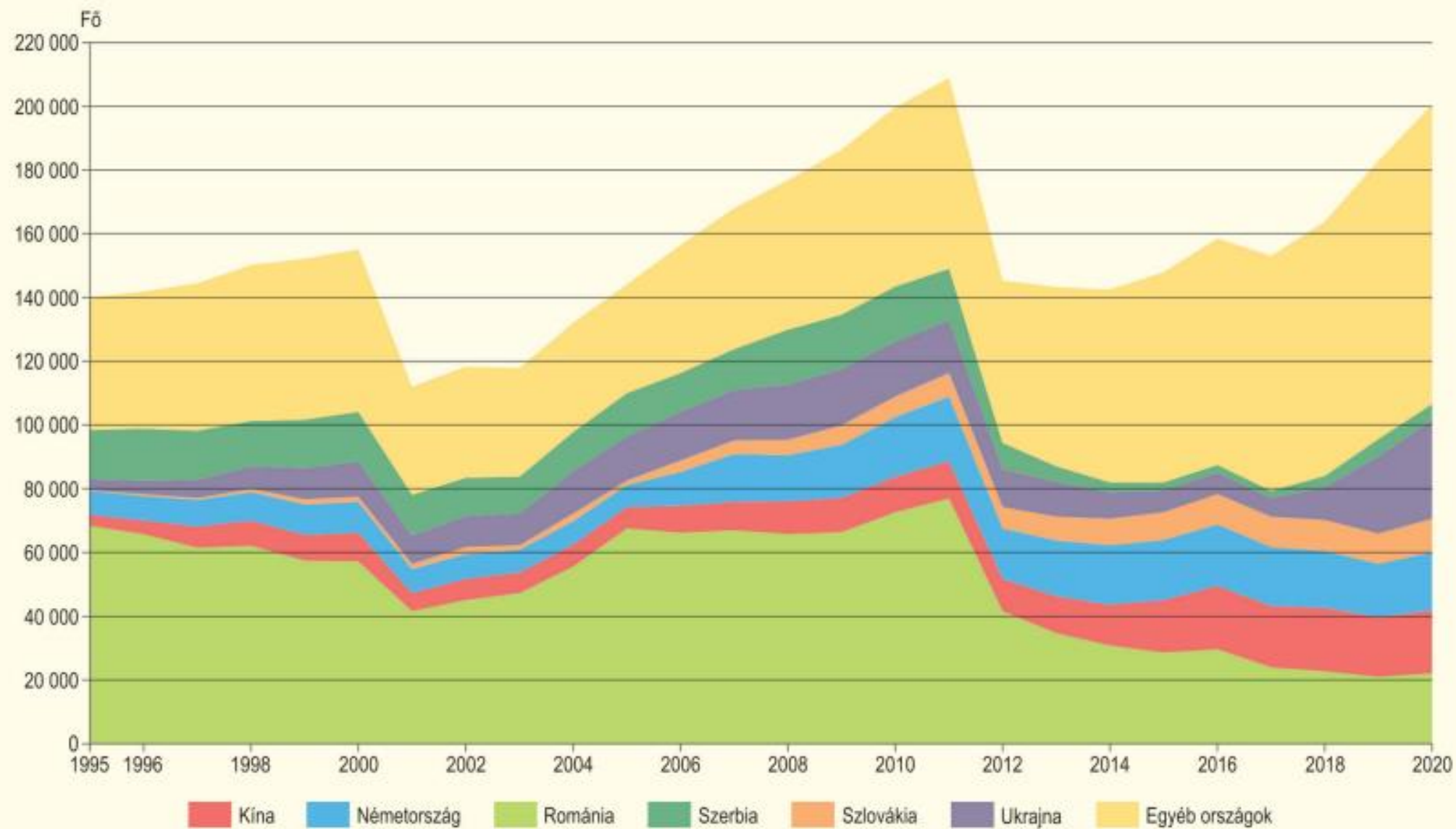
Hazatérő magyar állampolgárok a külföldi tartózkodás országa szerint, 2011

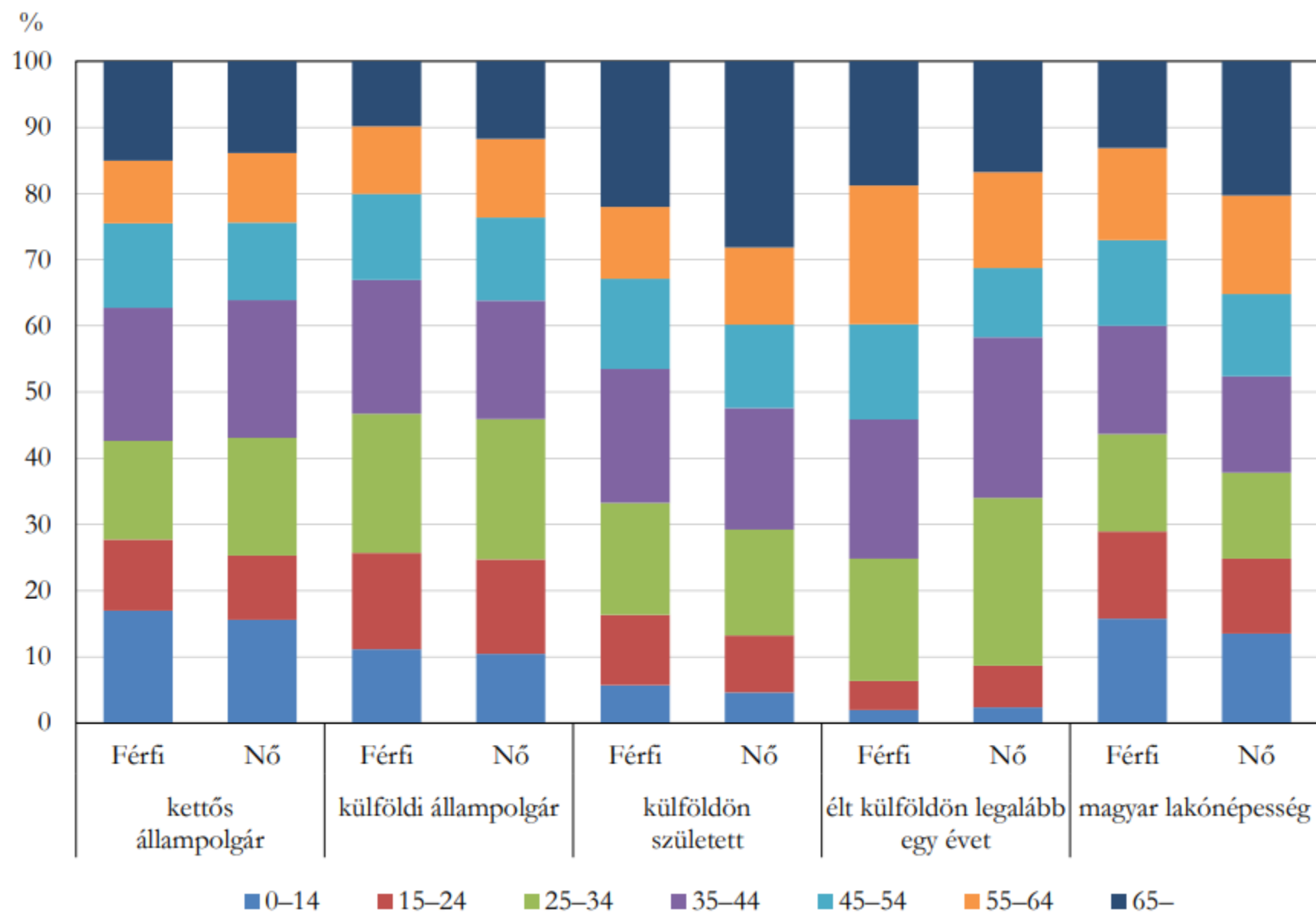
1 KÜLFÖLDI ÁLLAMPOLGÁROK A KÁRPÁT-PANNON-TÉRSÉGBEN

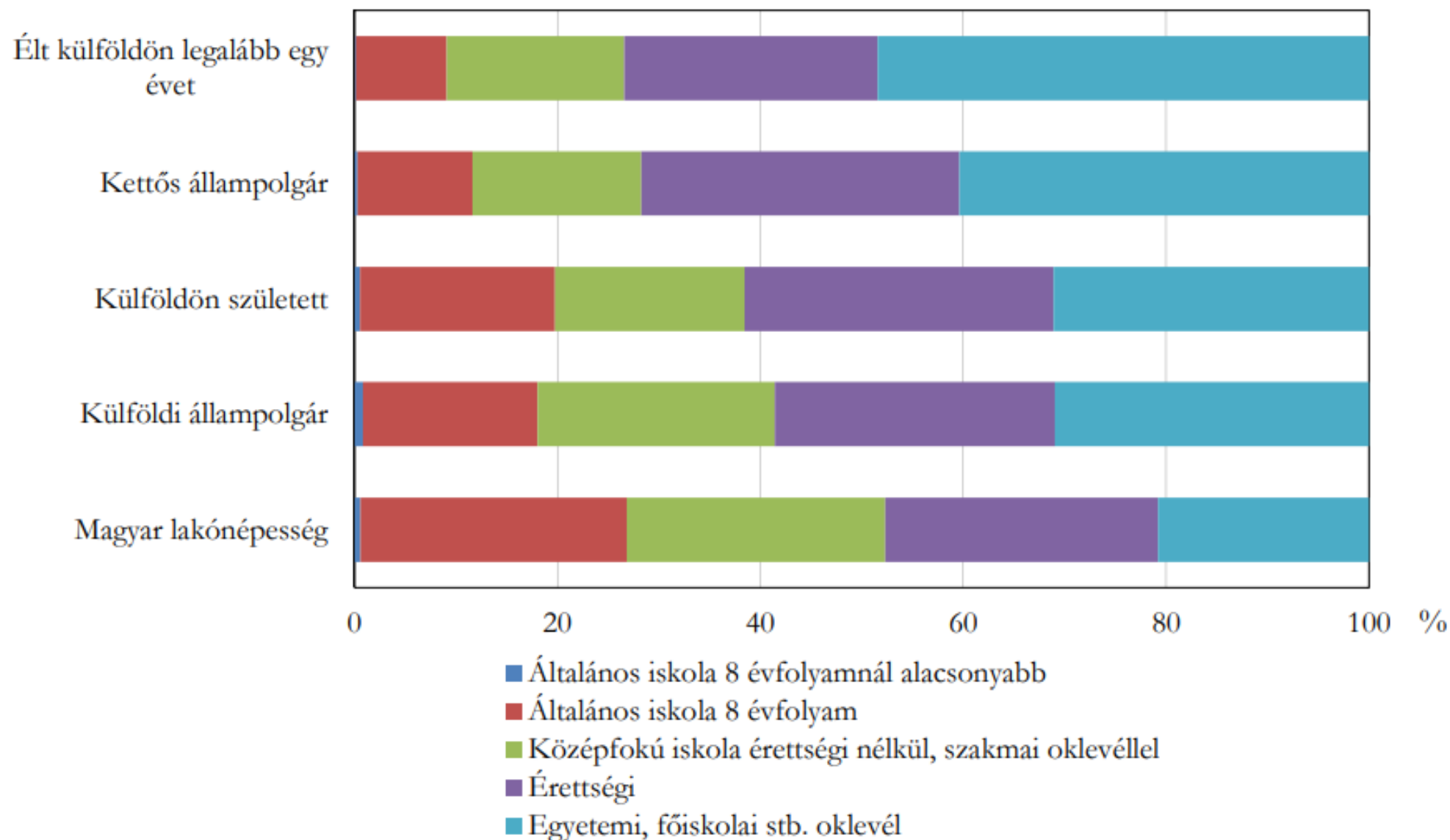
5 A KÜLFÖLDI ÁLLAMPOLGÁROK SZÁMÁNAK VÁLTOZÁSA A FŐBB SZÁRMAZÁSI ORSZÁGOK SZERINT (1995–2020)

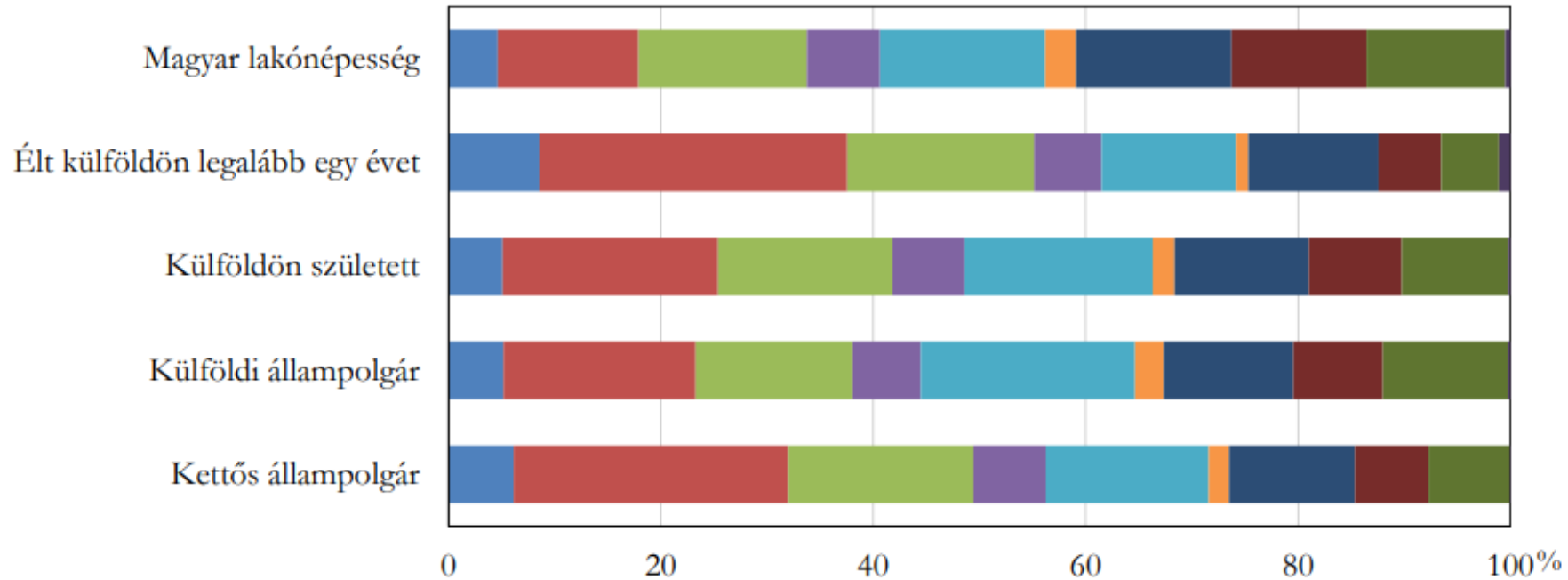
A migrációban részt vevők korcsoportok szerint, 2011

A migrációban részt vevő csoportok (25 évesek és idősebbek) iskolai végzettségeik szerint, 2011

A 25–64 éves migránsok és a lakónépesség megoszlása foglalkozási főcsoportok szerint, 2011

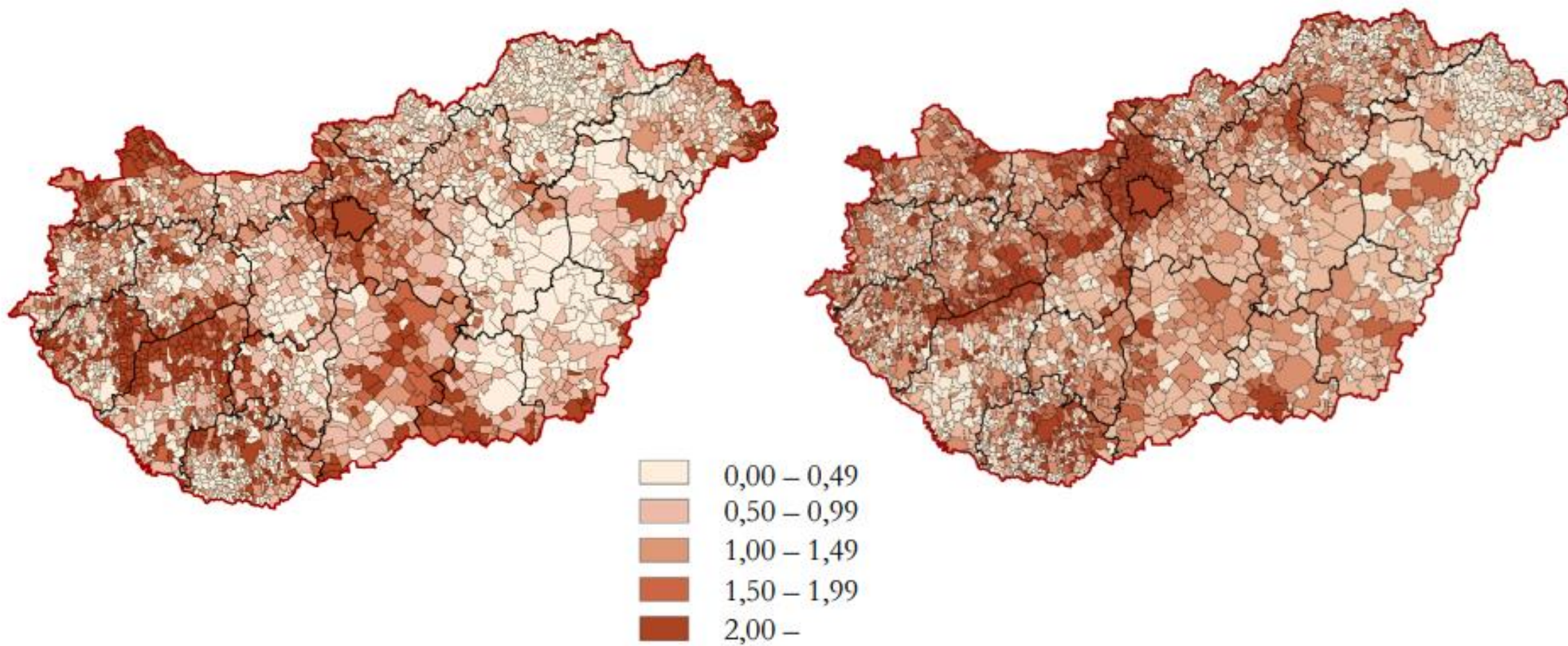

- Gazdasági, igazgatási, érdek-képviselési vezetők, törvényhozók
- Felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozások
- Egyéb felsőfokú vagy középfokú képzettséget igénylő foglalkozások
- Irodai és ügyviteli (ügyfélkapcsolati) foglalkozások
- Kereskedelmi és szolgáltatások foglalkozások
- Mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozások
- Ipari és építőipari foglalkozások
- Gépkezelők, összeszerelők, járművezetők
- Szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozások
- Fegyveres szervek foglalkozásai

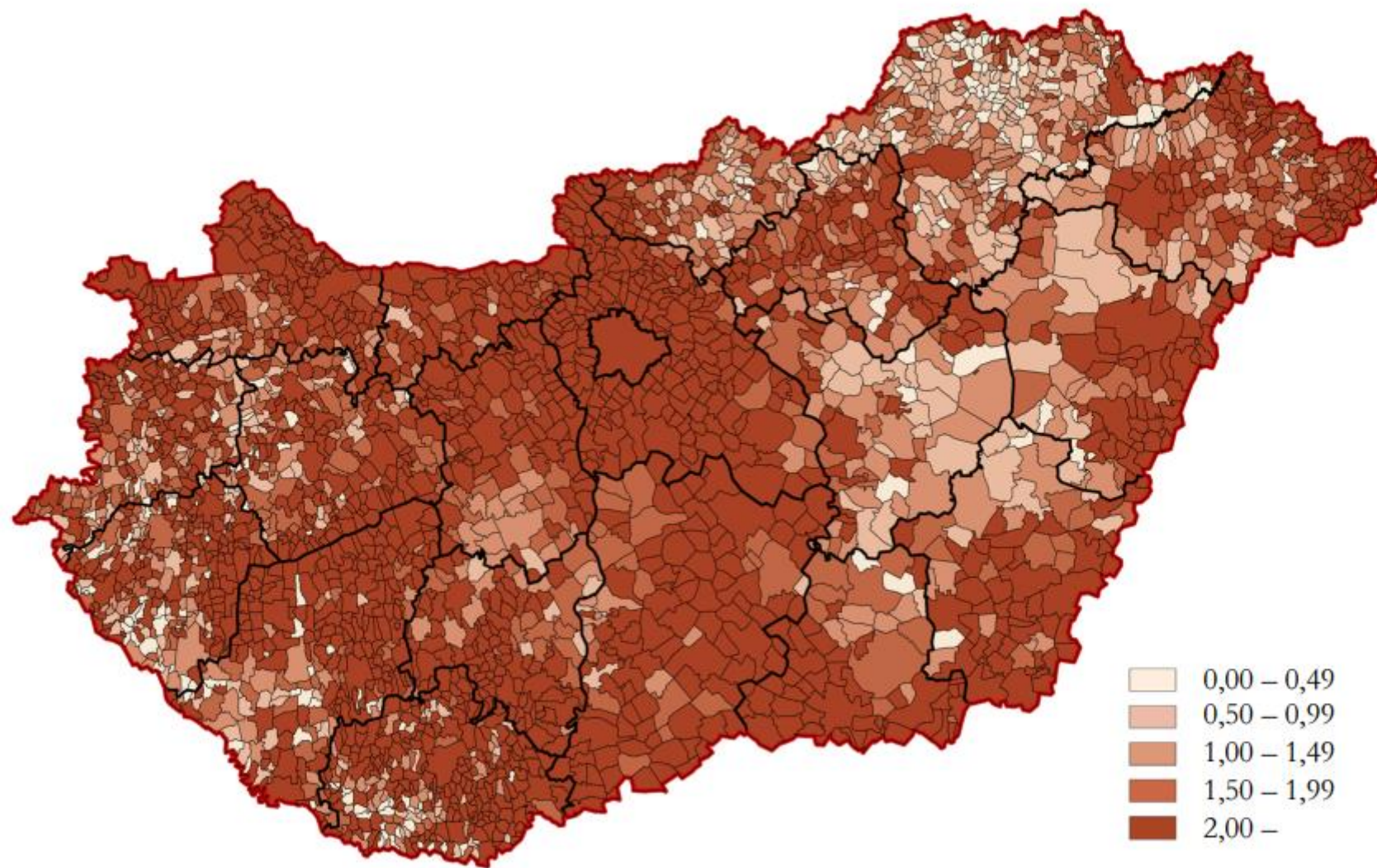
Külföldi állampolgárok száz lakosra vonatkozó aránya

2011

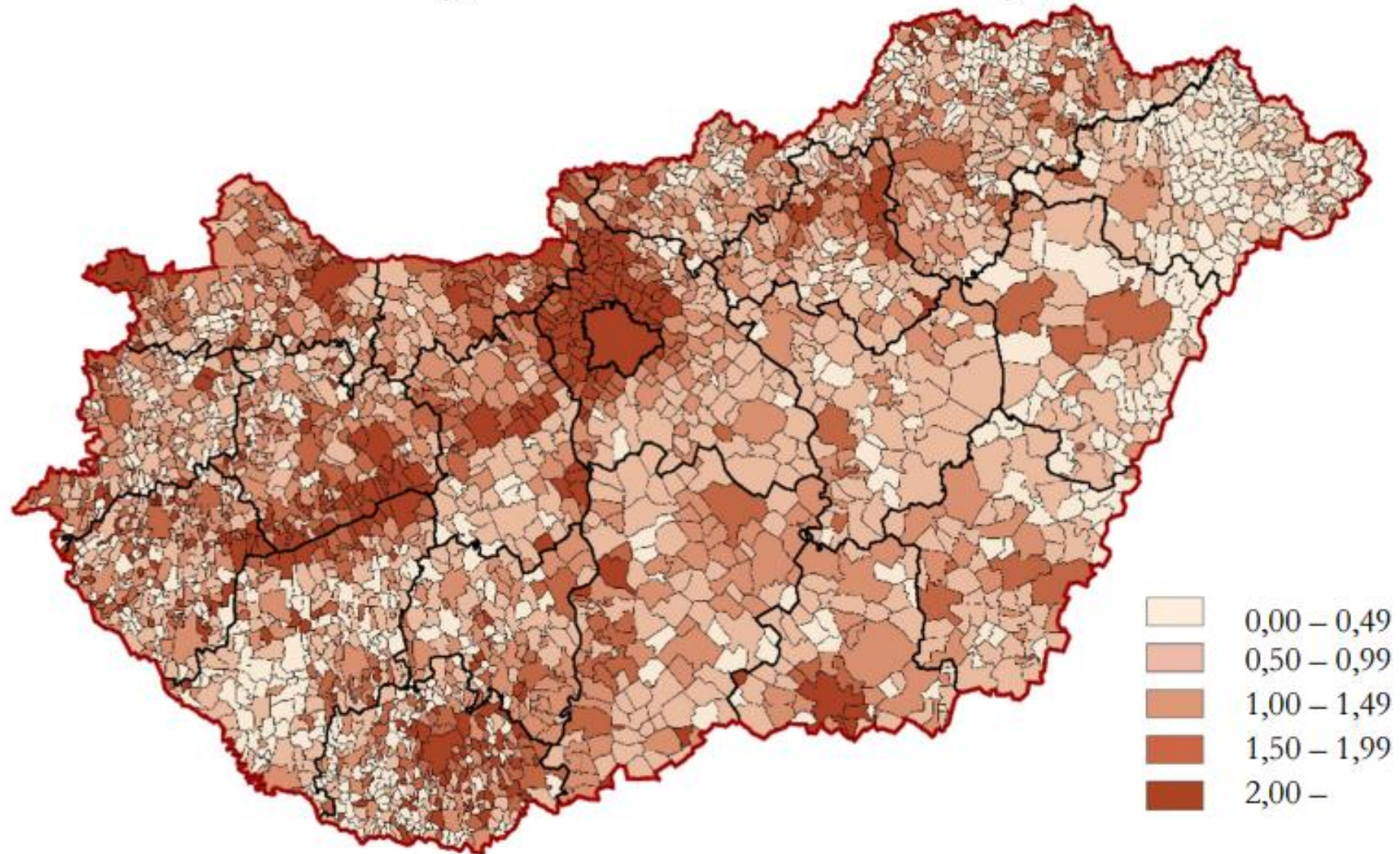
2011

Külföldön születettek száz lakosra vonatkozó aránya, 2011

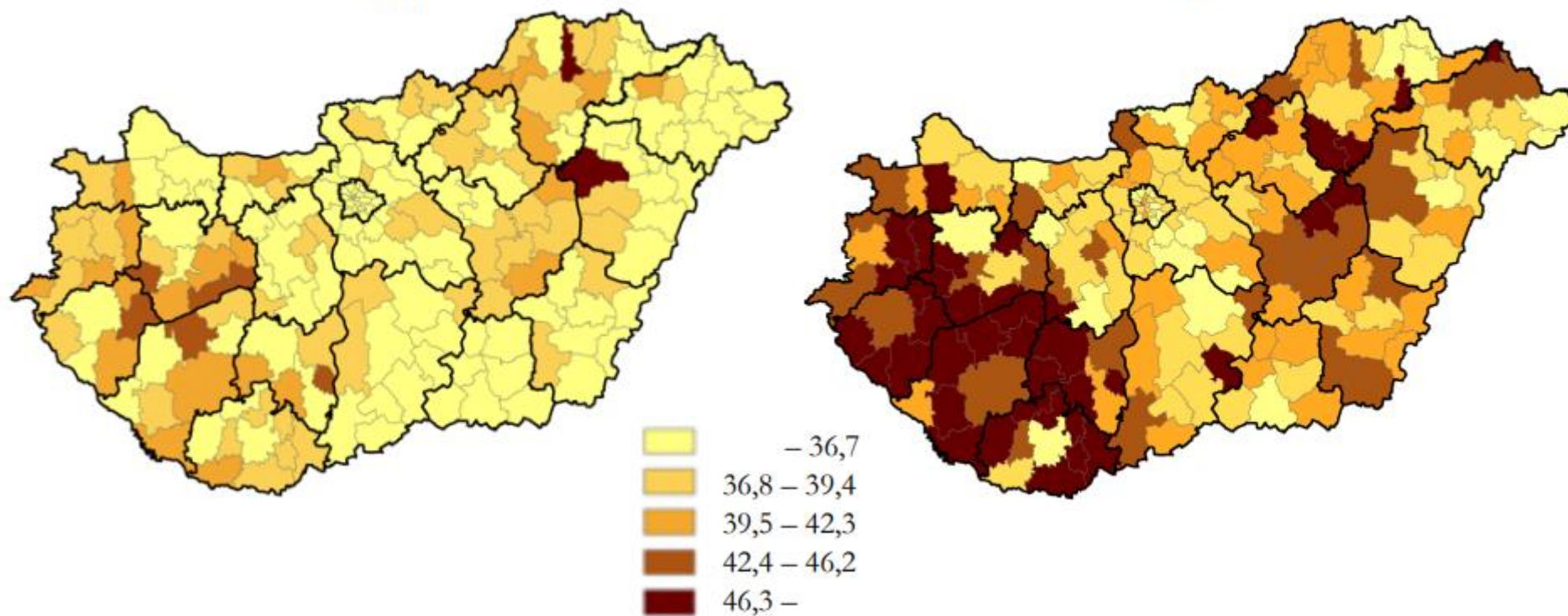
Hazatérő magyarok száz lakosra vonatkozó aránya, 2011

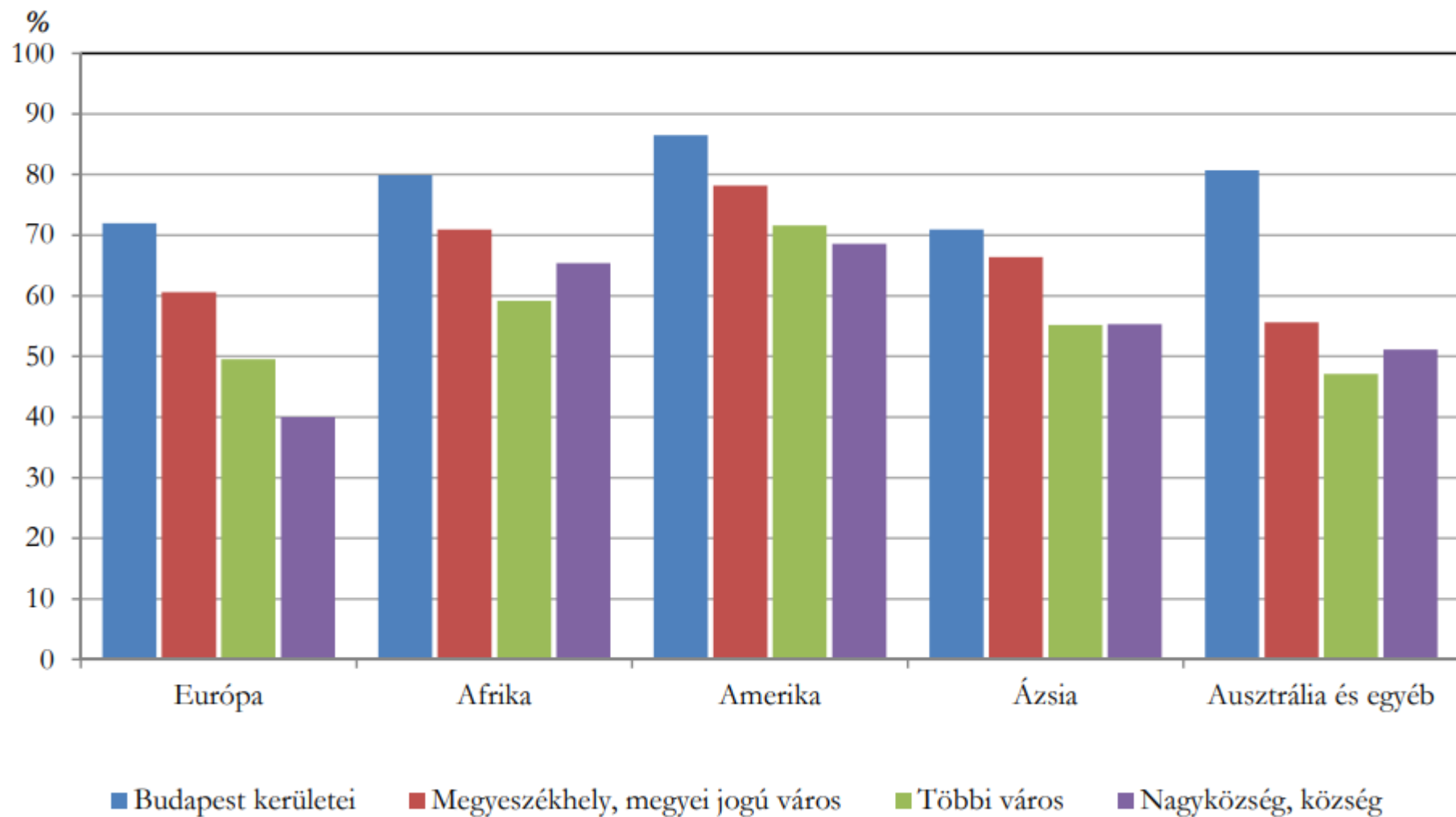
A külföldi állampolgárok átlagéletkora járásonként

2001

2011

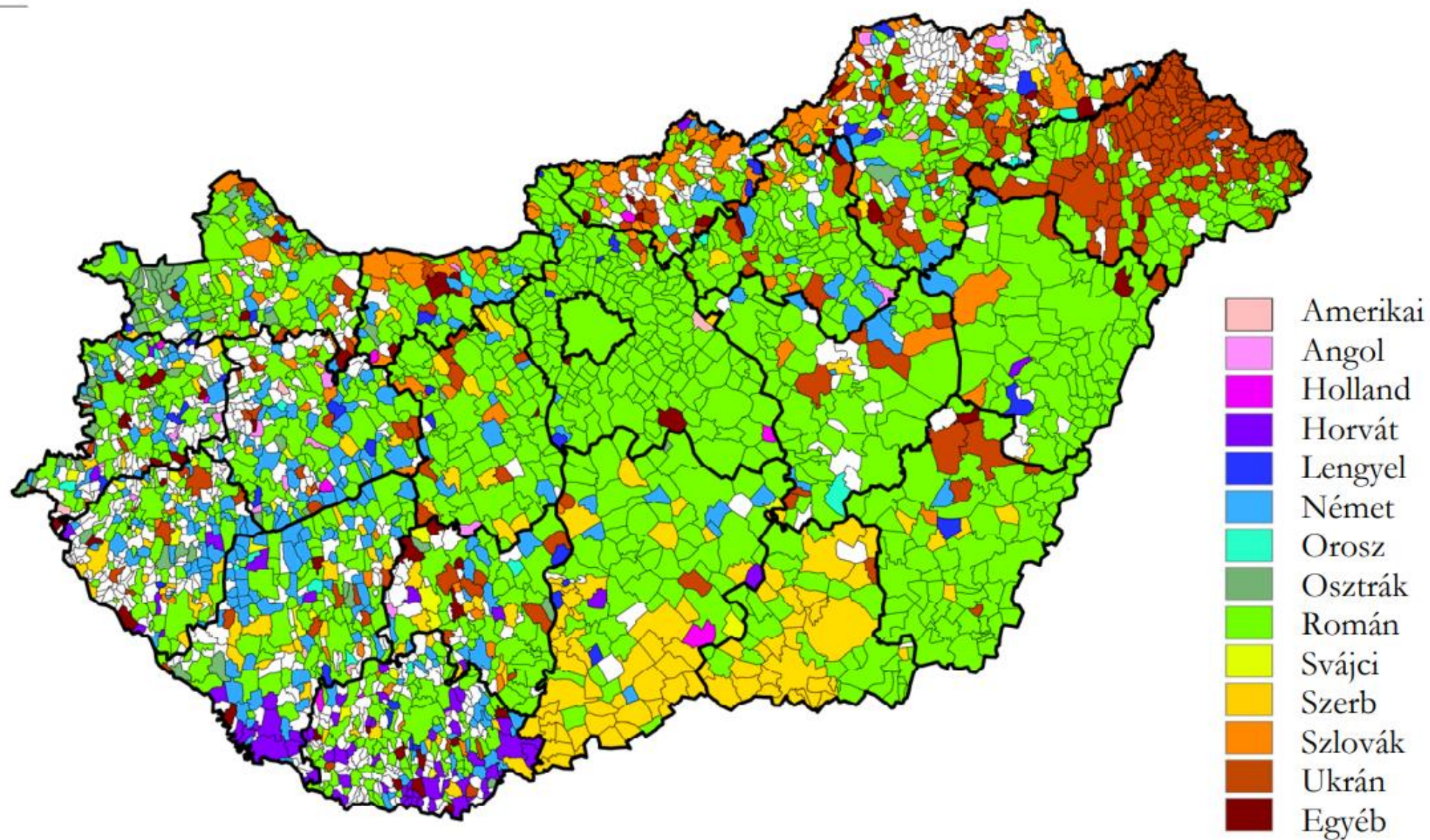

Érettségivel rendelkező 25 éves vagy idősebb külföldi állampolgárok aránya földrészenként, 2011

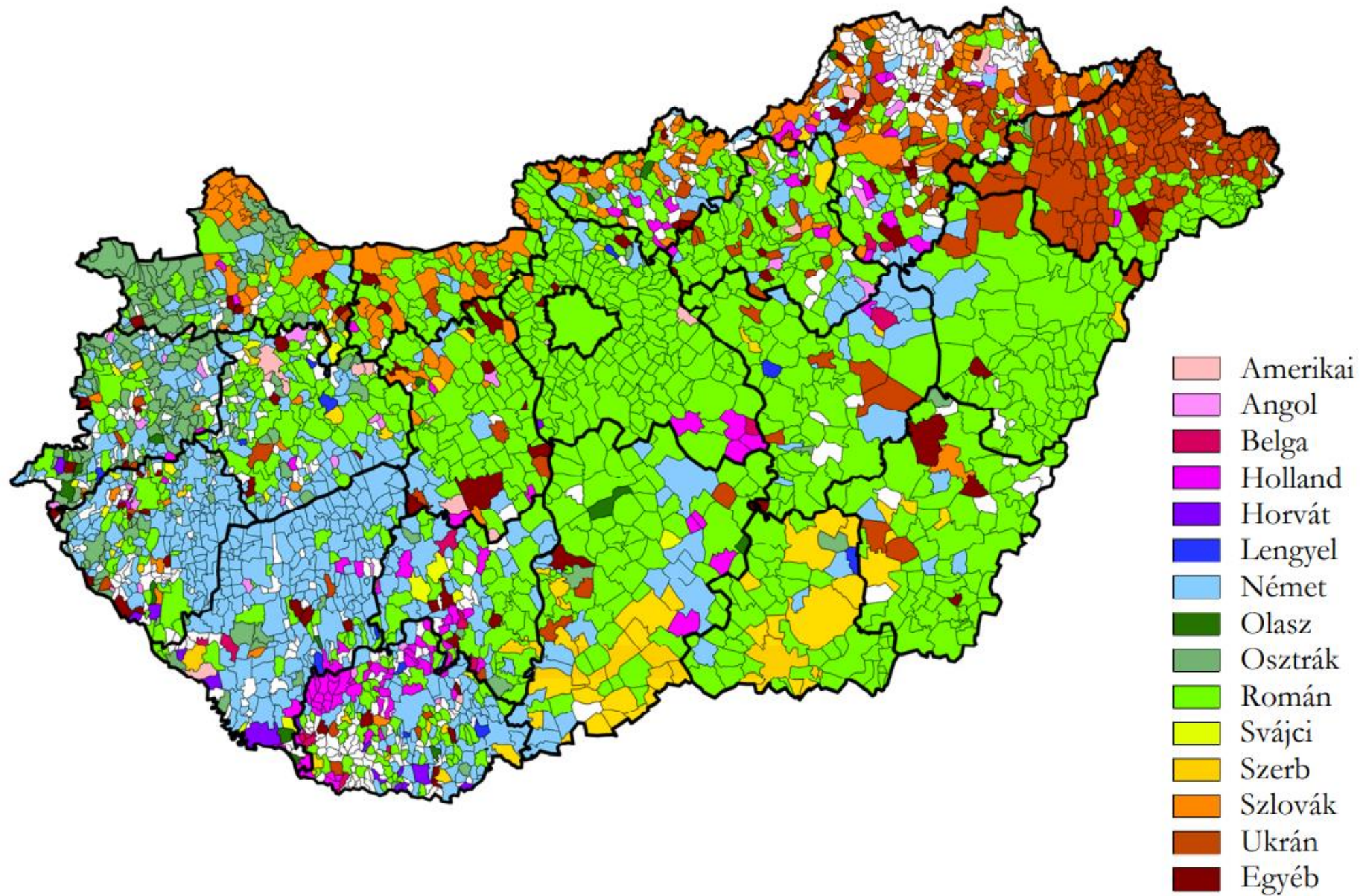

Magyarország települései a legtöbb ott élő külföldi állampolgársága szerint

2001

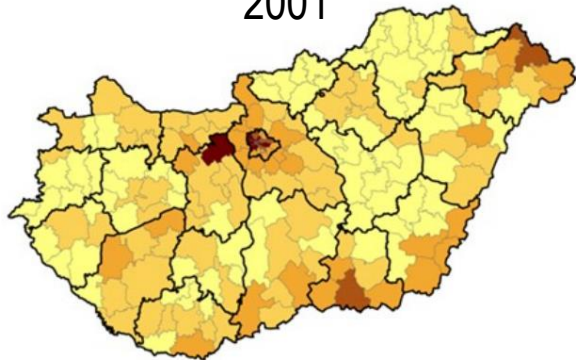

2011

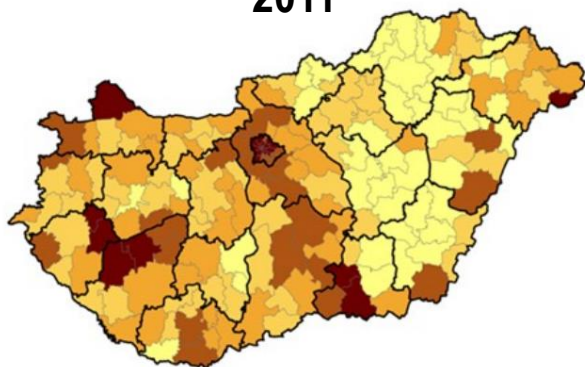

Külföldi állampolgárok aránya járásonként (%-ban)

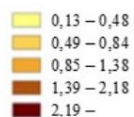
2001

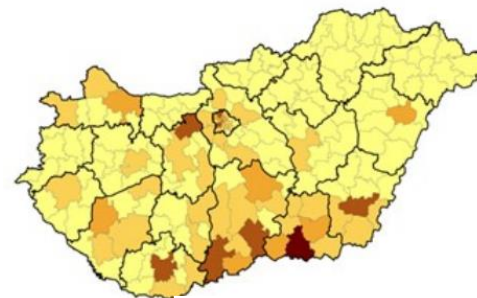
2011

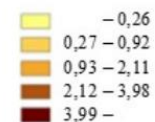
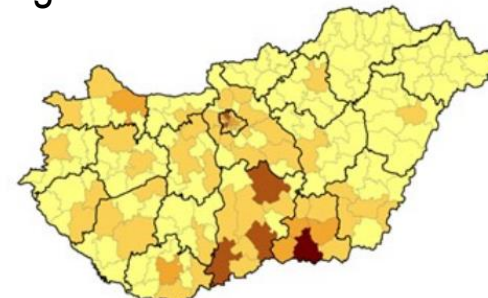
Kincses Á. 2014.
Területi Statisztika 54 (5)

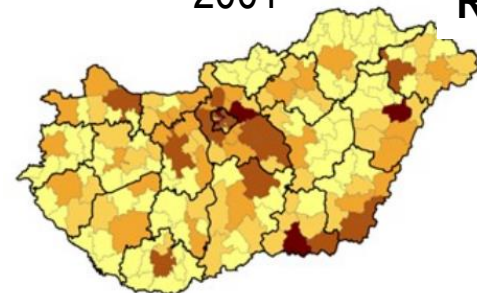
2001

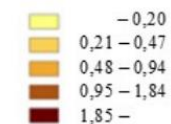
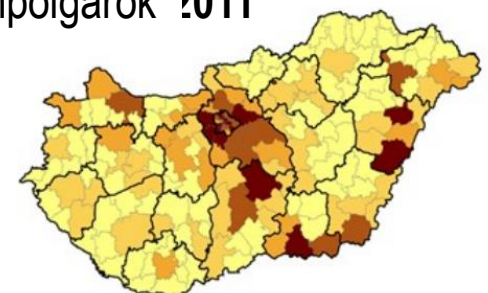
Szerb állampolgárok 2011

2001

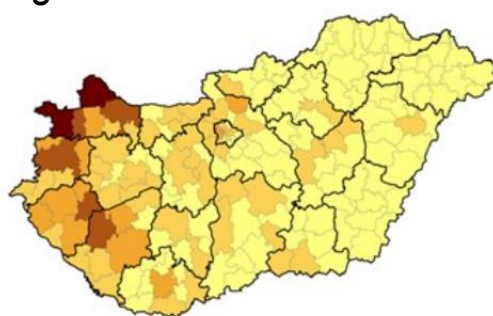
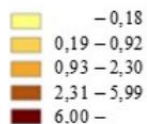
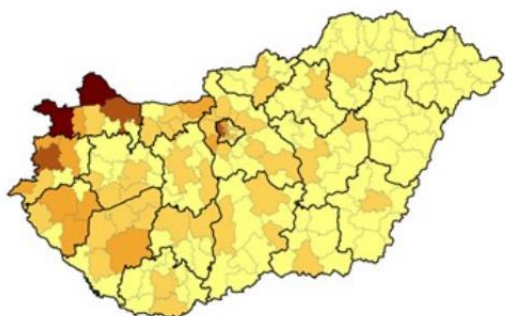
Román állampolgárok 2011

2001

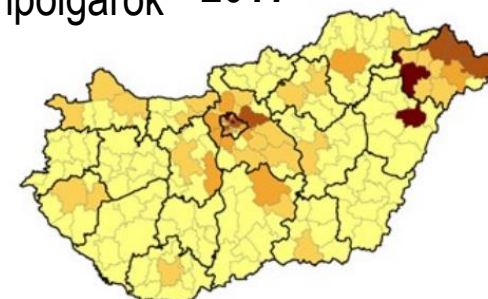
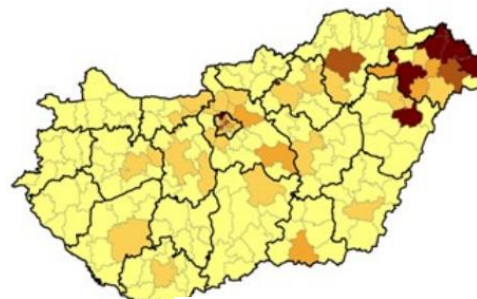
Osztrák állampolgárok

2011

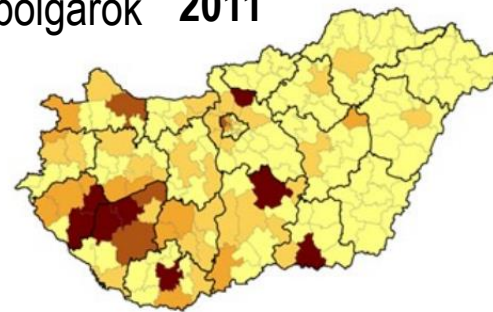
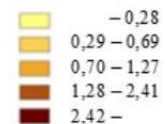
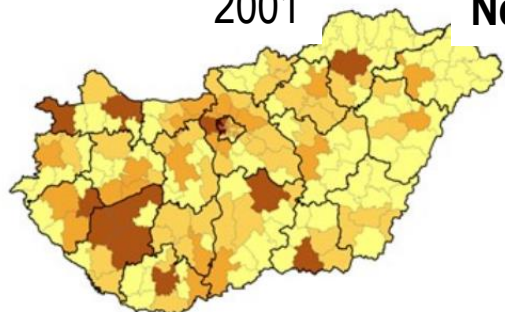
2001

Ukrán állampolgárok 2011

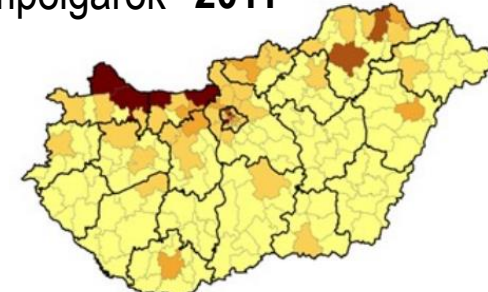
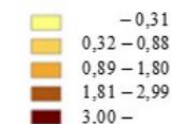
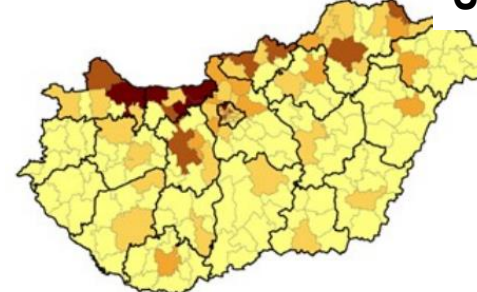
2001

Német állampolgárok 2011

2001

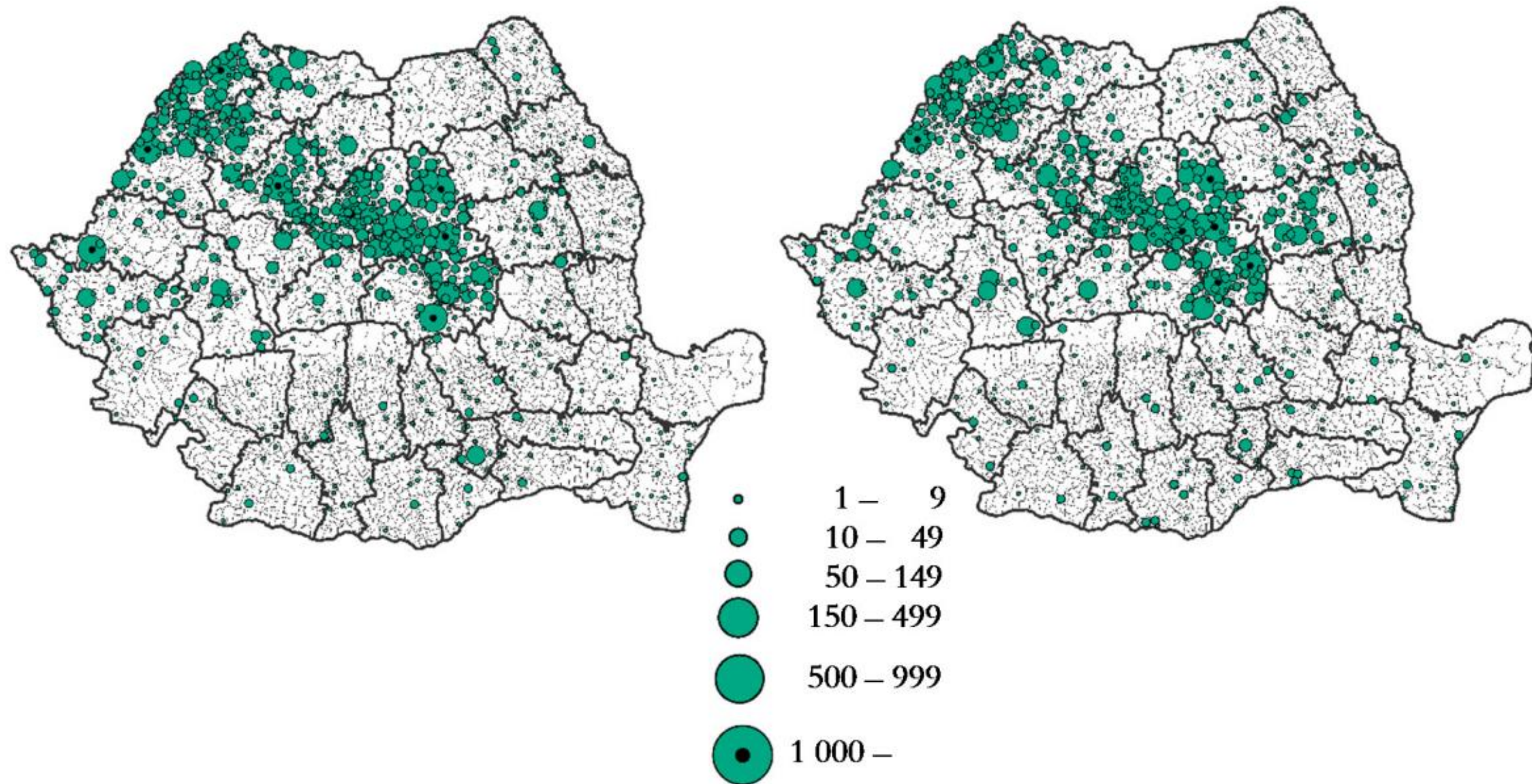
Szlovák állampolgárok 2011

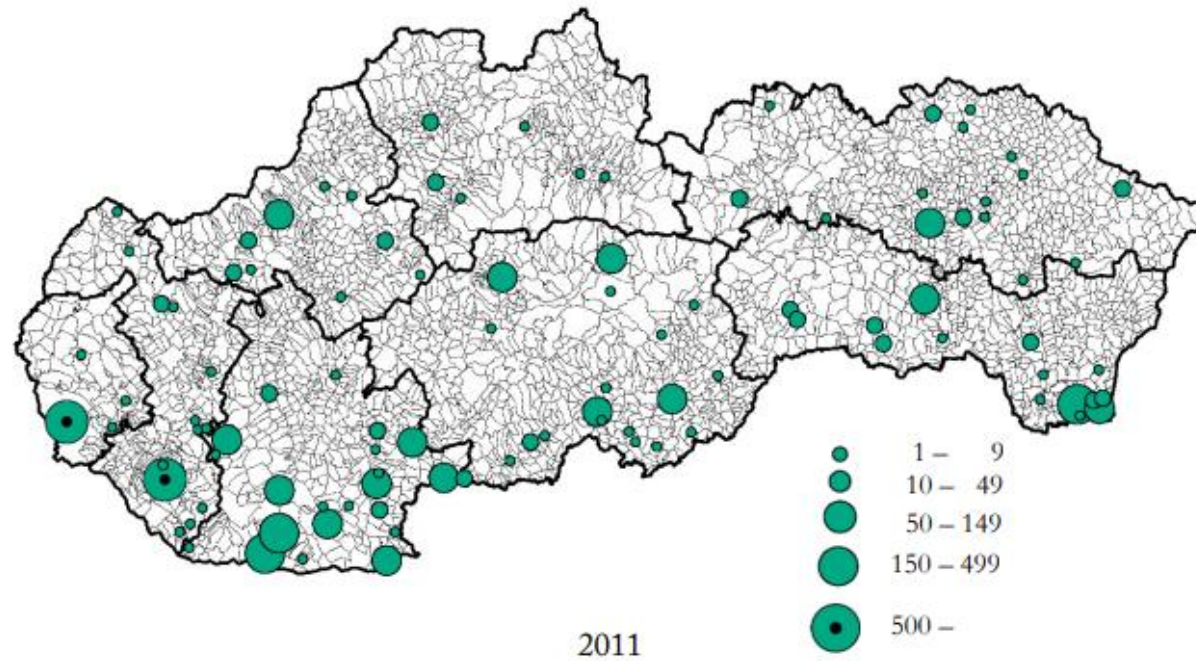
Magyarországon élő román állampolgárok az elvándorlás települése szerint

2001

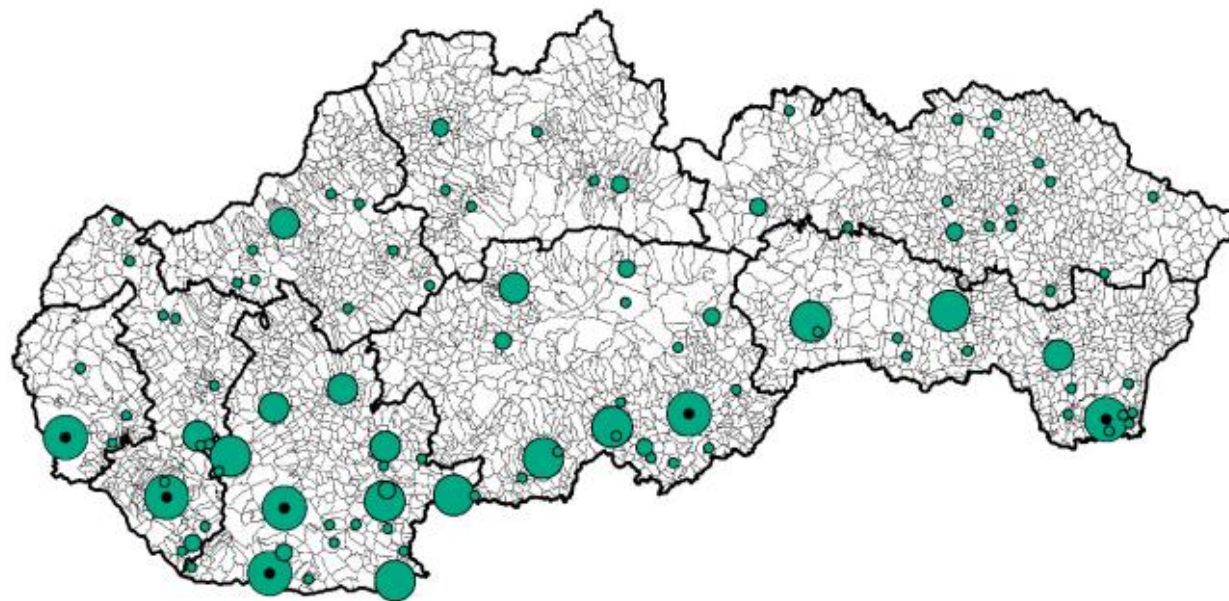
2011

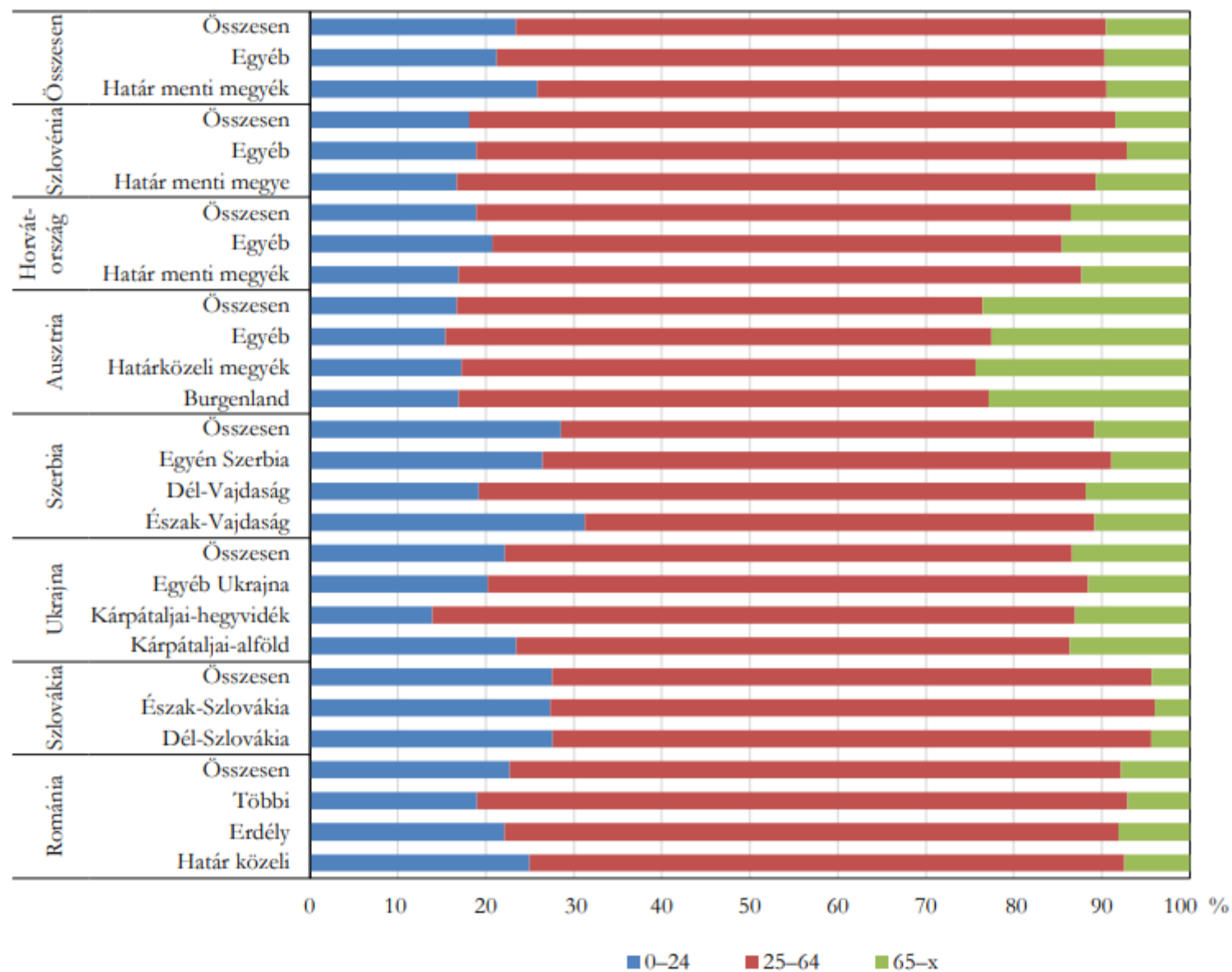
Magyarországon élő szlovák állampolgárok az elvándorlás települése szerint
2001

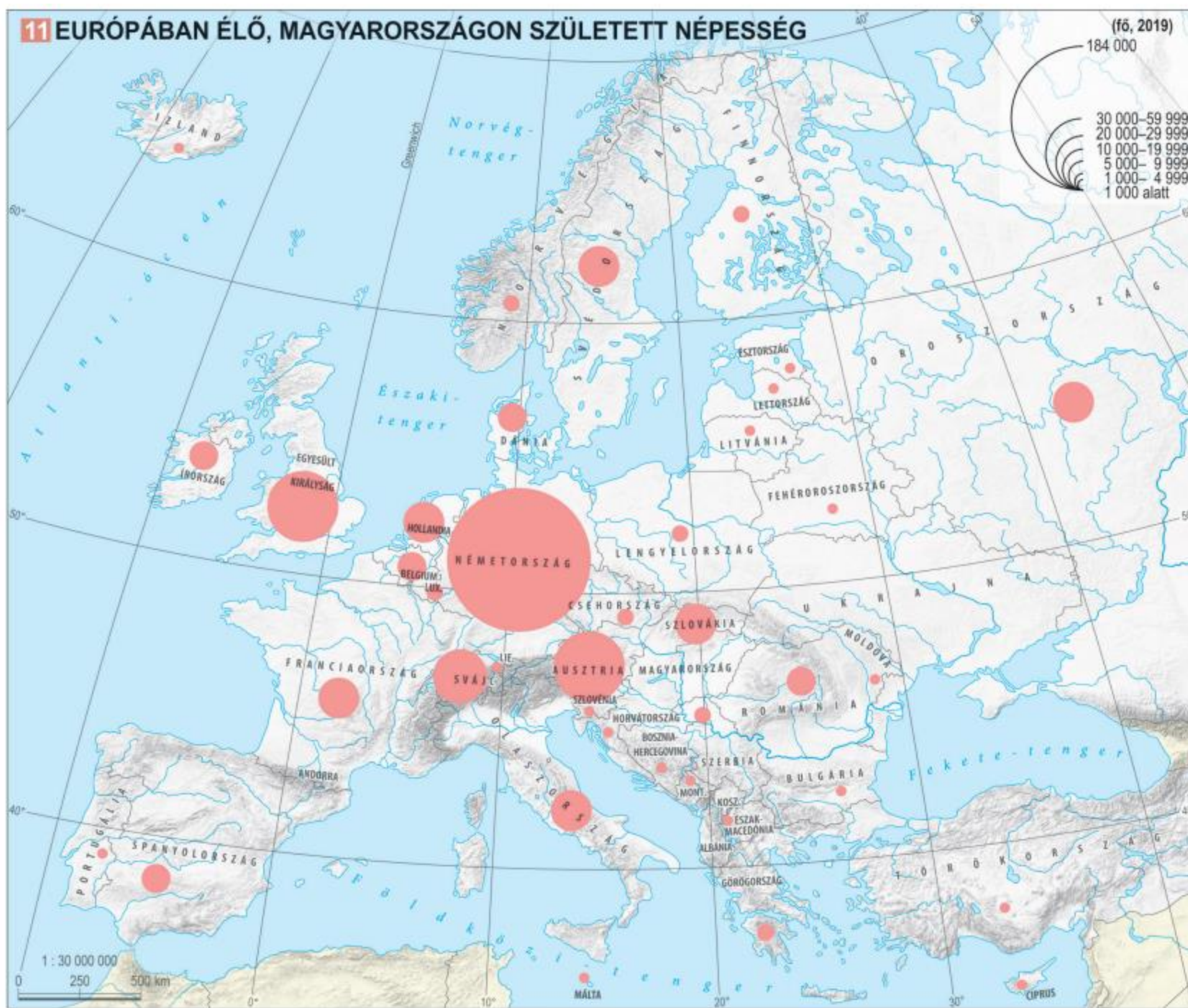
2011

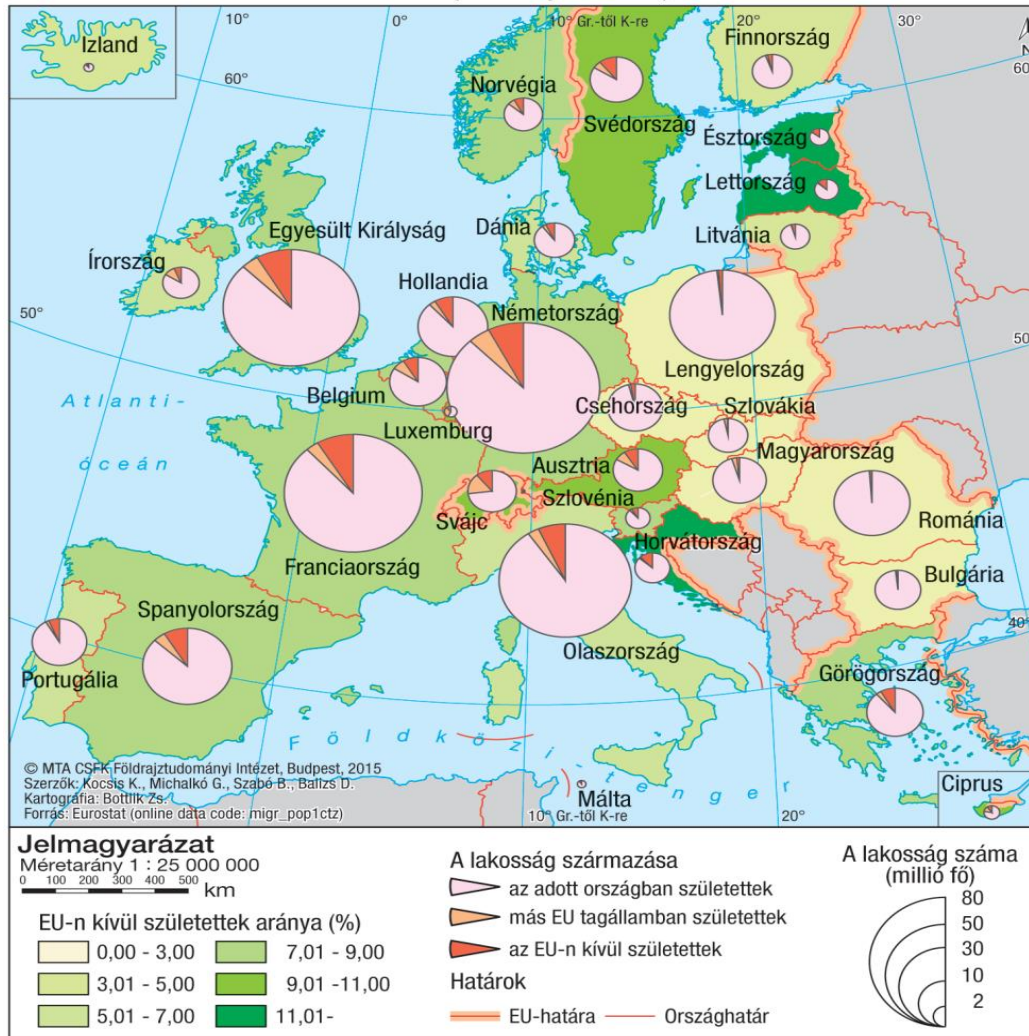
Magyarországon élő külföldi állampolgárok korcsoportok szerinti megoszlása születési régiók szerint, 2011

11 EURÓPÁBAN ELŐ, MAGYARORSZÁGON SZÜLETETT NÉPESSÉG

Külföldön született népesség az Európai Gazdasági Térség országaiban
(2014. január 1.)

Külföldön születettek aránya:

EGT: 10,4% EU: 10,1%

Magyarország: 4,5%

EU-n kívül születettek száma:

Németországban: 6,0 millió

Franciaországban: 5,5 millió

Egyesült Királyságban: 5,2 millió

Spanyolországban: 3,9 millió

Olaszországban: 3,9 millió

Magyarországon: 0,15 millió

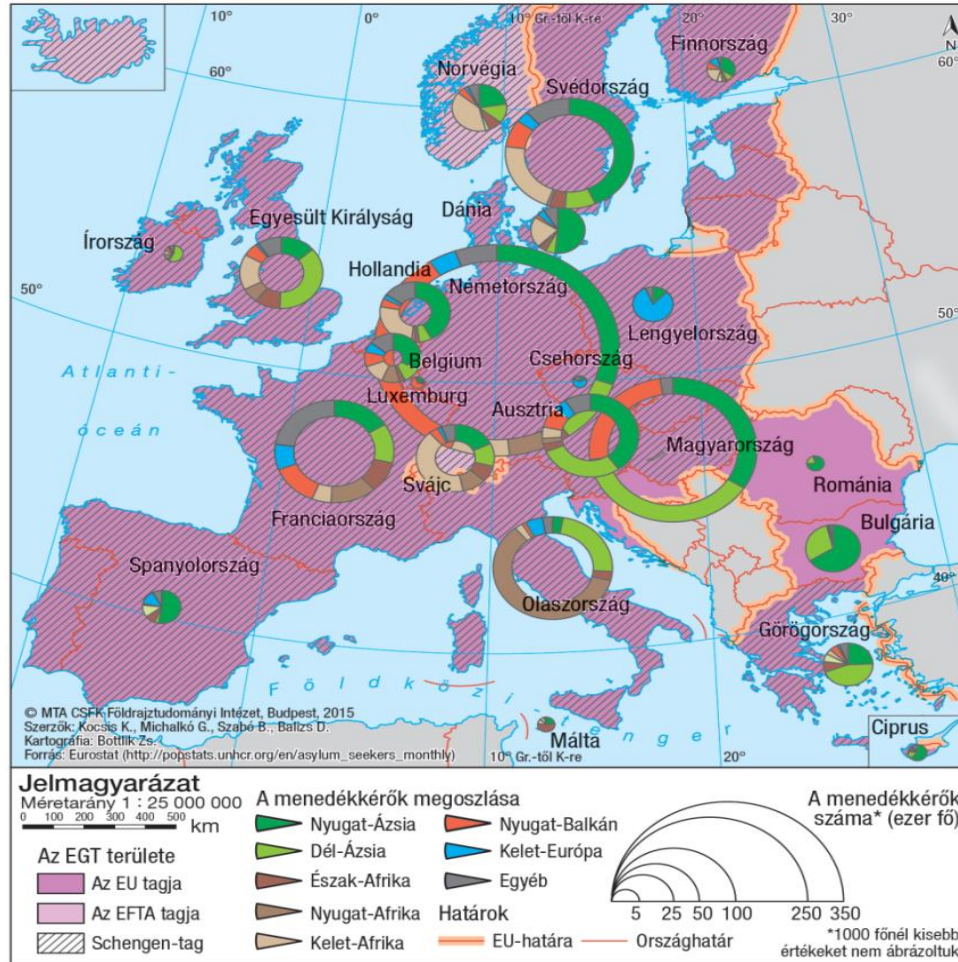
EU-n kívül születettek aránya:

Szlovákia, Románia, Bulgária, Lengyel-

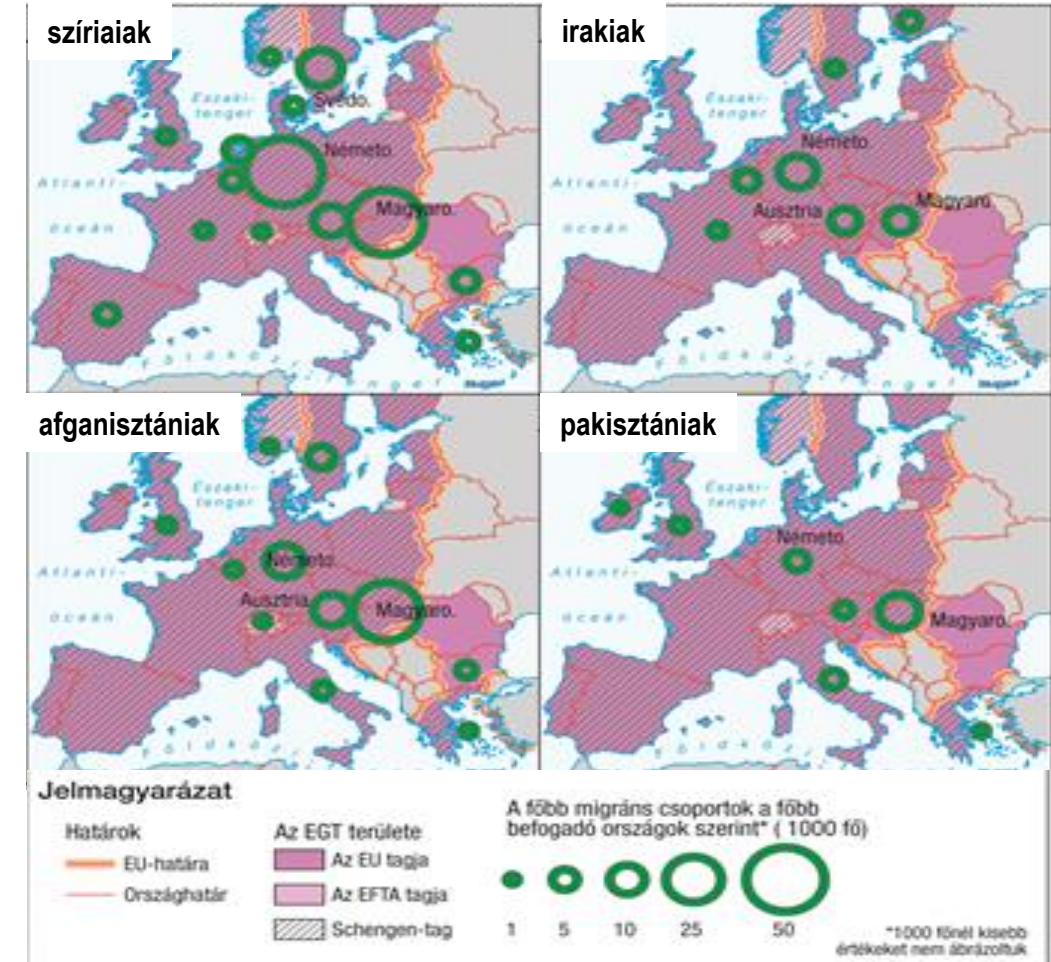
és **Magyarország: 0,5–1,5%**

Észt-, Lett- és Horvátország: 14–12%

Az Európai Gazdasági Térségben 2014. január 1. és 2015. augusztus 31. között menedékkérelmet benyújtottak megoszlása makrorégiók szerint

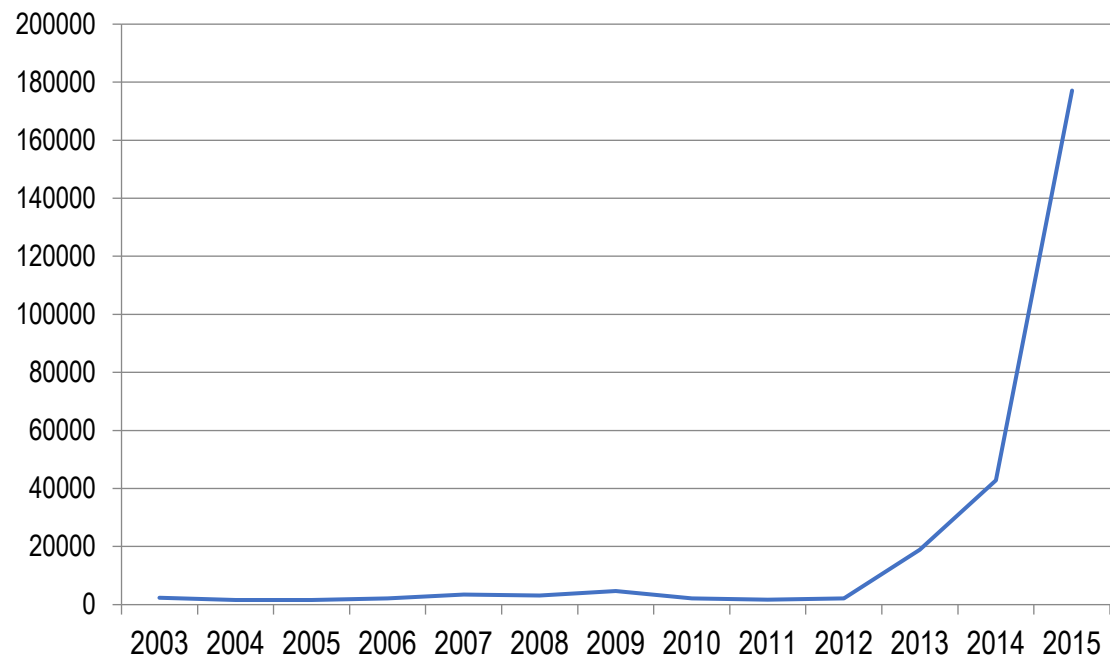

2015 január 1. és augusztus 31. között az Európai Gazdasági Térségben menedékkérelmet benyújtott főbb migráncscsoportok megoszlása a fogadó országok szerint

1,2 millió menedékkérelem: egy személyt útközben, az EU területén több tagállamban is regisztrálhattak. Emiatt a ténylegesen menedéket kérők száma lényegesen alacsonyabb.

Magyarországon menedéket kérők száma (2003 - 2015)

A Magyarországon regisztrált menedékjogi kérelmek száma főbb állampolgárság szerint (2016)

Forrás: Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal / MTVA Sajtó- és Fotóarchívum / MTI | | | www.mti.hu

Illegális migrációs útvonalak

Forrás: ORFK / MN-grafika

Nemzetközi vándorlás mutatói

- Egy adott ország vándorlási egyenlegét az adott évben be- és kivándorlók számának különbsége adja meg. Ennek alapján egy ország lehet kibocsájtó vagy befogadó. Előbbi esetben több kivándorló hagyta el az országot, mint ahányan bevándoroltak, utóbbi ennek ellenkezője.
- Nettó migrációs arányszám az évközepi népesség

2013-ban hivatalosan 21 580 magyar állampolgár vándorolt ki Magyarországról, ez a 2010-es érték mintegy háromszorosa.

VI. ETNIKAI DEMOGRÁFIA

- A nemzetiségi / etnikai hovatartozásra vonatkozó adatok gyűjtése, az egyes nemzetiségek, etnikai csoportok népesedési viszonyainak megismerése a társadalomkutatók által egyre gyakrabban használt területe a népességföldrajznak.
- A nemzetiségi / etnikai hovatartozásra vonatkozó kérdések különlegesen érzékeny adatoknak minősülnek Magyarországon és a környező országokban.
- A kisebbségi / etnikai adatok gyűjtése hazánkban elsősorban a népszámlálások alkalmával valósul meg

Nemzetiség

- Magyarországon törvény rendelkezik a nemzetiségek jogairól (2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól).
- E törvény értelmében jelenleg nemzetiség minden olyan – Magyarország területén legalább egy évszázada honos – népcsoport, amely az állam lakossága körében számszerű kisebbségben van, a lakosság többi részétől saját nyelve, kultúrája és hagyományai különböztetik meg.
- A nemzetiségek jogairól szóló törvény értelmében nemzetiségnek minősül a hazánkban élő bolgár, görög, horvát, lengyel, német, örmény, roma, román, ruszin, szerb, szlovák, szlovén és ukrán népesség.

Nemzetiség

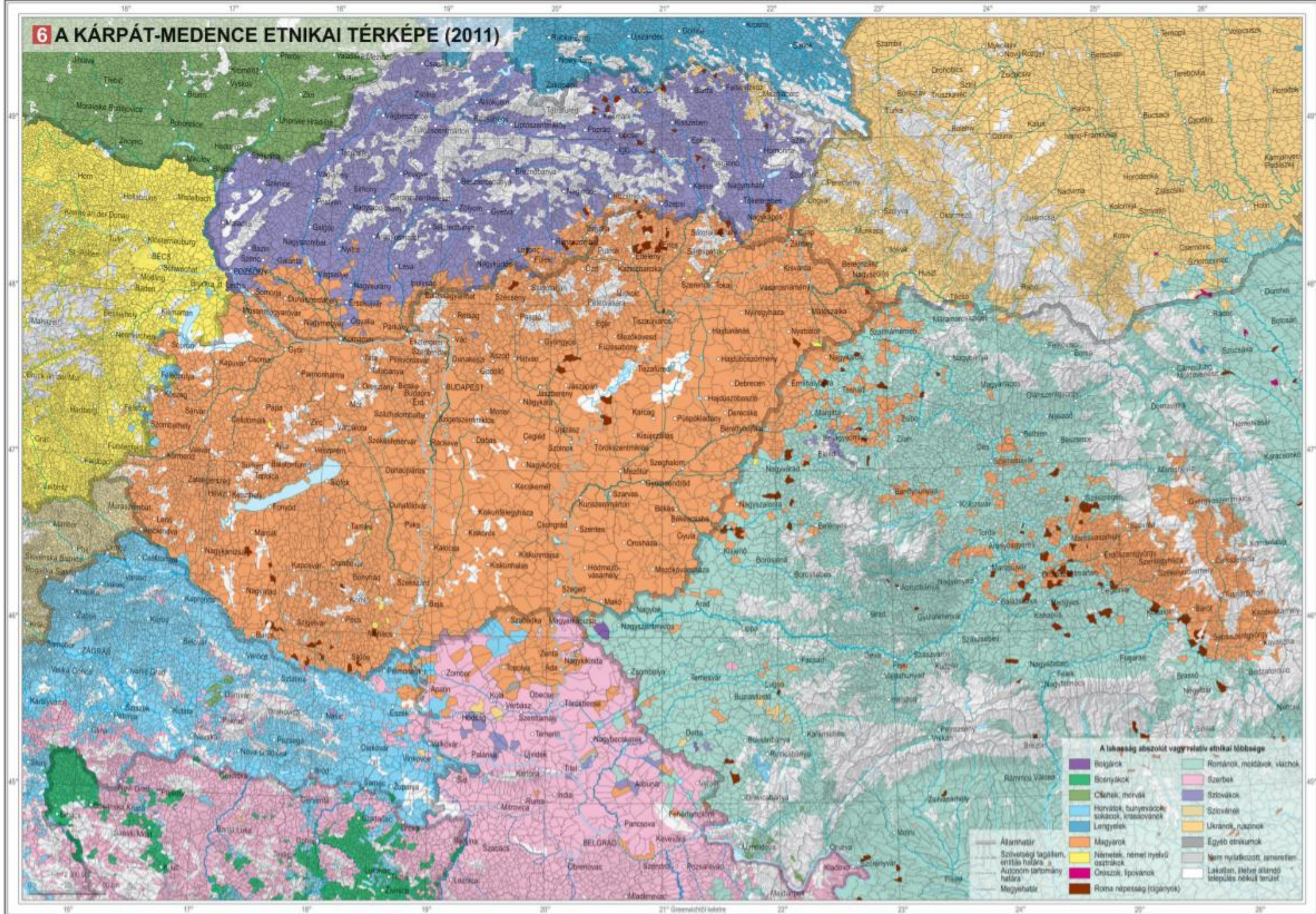
- A magyar népszámlálások a nemzetiségi hovatartozás szempontjából minden összeírt személyt, anyanyelvre való tekintet nélkül, olyan nemzetiségűnek vesznek számba, amelyhez tartozónak vallja magát.
- A 2011-es népszámlálás során két külön, egymást követő kérdésben kérdeztek rá a nemzetiségre, és a második kérdésre adott választ is beszámolták a nemzetiségi létszámba. Más országok népszámlálási gyakorlatára ez nem jellemző.
- A nemzetiségi kérdésre a népesség 14,7 százaléka nem kívánt válaszolni 2011-ben.
- Egy adott kisebbséghez tartozók arányát úgy számoljuk ki, hogy az önbevalláson alapuló nemzeti kisebbséghez tartozók számát a nemzetiségi kérdésre önként válaszolók számához viszonyítjuk.

$$\frac{\text{Német nemzetiségűek száma 2011-ben}}{\text{A nemzetiségi kérsésre vonatkozó válaszok 2011-ben}} * 100$$

TUDTA?

A 2011. évi népszámlálási adatok szerint Magyarországon a német nemzetiségűek aránya 1,56 százalék volt.

6 A KÁRPÁT-MEDENCE ETNIKAI TÉRKÉPE (2011)

Nemzetiséghez tartozás

- A nemzetiséghez tartozó meghatározás hungarikum, a magyar népszámlálási gyakorlat fogalma. A 2011. évi népszámláláskor összesen négy nemzetiségi kérdésre kellett (önkéntesen) válaszolnia a lakosságnak.
- A magyar népszámlálási gyakorlat adott nemzetiséghez tartozónak tekinti azt a személyt, aki a 2011-es népszámlálásnál feltett négy nemzetiségi kérdésből legalább egyre az adott nemzetiséget jelölte meg.

V. Nemzetiség, nyelvi kötődés, vallás									
34. Mely nemzetiséghez tartozónak érzi magát?									
magyar.....	X	1	örmény.....	X	8	arab.....	X	15	
bolgár.....	X	2	román.....	X	9	kínai.....	X	16	
cigány (roma).....	X	3	ruszin.....	X	10	orosz.....	X	17	
görög.....	X	4	szerb.....	X	11	vietnami.....	X	18	
horvát.....	X	5	szlovák.....	X	12				
lengyel.....	X	6	szlovén.....	X	13				
német.....	X	7	ukrán.....	X	14				
egyéb, mégpedig:									
nem kíván válaszolniX 999									
35. Az előző kérdésnél megjelöltön kívül tartozik-e másik nemzetiséghez is?									
nem tartozik más nemzetiséghezX 0									
magyar.....	X	1	örmény.....	X	8	arab.....	X	15	
bolgár.....	X	2	román.....	X	9	kínai.....	X	16	
cigány (roma).....	X	3	ruszin.....	X	10	orosz.....	X	17	
görög.....	X	4	szerb.....	X	11	vietnami.....	X	18	
horvát.....	X	5	szlovák.....	X	12				
lengyel.....	X	6	szlovén.....	X	13				
német.....	X	7	ukrán.....	X	14				
egyéb, mégpedig:									
nem kíván válaszolniX 999									
36. Mi az Ön anyanyelve? (Legfeljebb két válasz adható!)									
magyar.....	X	1	örmény.....	X	8	arab.....	X	15	
bolgár.....	X	2	román.....	X	9	kínai.....	X	16	
cigány (romani, beás).....	X	3	ruszin.....	X	10	orosz.....	X	17	
görög.....	X	4	szerb.....	X	11	vietnami.....	X	18	
horvát.....	X	5	szlovák.....	X	12				
lengyel.....	X	6	szlovén.....	X	13				
német.....	X	7	ukrán.....	X	14				
egyéb, mégpedig:									
nem kíván válaszolniX 999									
37. Családi, baráti közösségben milyen nyelvet használ általában? (Legfeljebb két válasz adható!)									
magyar.....	X	1	örmény.....	X	8	arab.....	X	15	
bolgár.....	X	2	román.....	X	9	kínai.....	X	16	
cigány (romani, beás).....	X	3	ruszin.....	X	10	orosz.....	X	17	
görög.....	X	4	szerb.....	X	11	vietnami.....	X	18	
horvát.....	X	5	szlovák.....	X	12				
lengyel.....	X	6	szlovén.....	X	13				
német.....	X	7	ukrán.....	X	14				
egyéb, mégpedig:									
nem kíván válaszolniX 999									

Nemzetiséghez való tartozás

- Ahhoz hasonlóan, ahogy a nemzetiségi kérdésnél számoltunk, az egy adott nemzetiséghez tartozók arányát most is úgy számoljuk ki, hogy a négy kérdésre válaszolók számához viszonyítjuk a nemzetiséghez tartozók számát.

$$\frac{\text{A lengyel nemzetiséghez tartozók száma 2011-ben}}{\text{A nemzetiségi kérésre vonatkozó válaszok 2011-ben}} * 100$$

TUDTA?

A népszámlálási adatok szerint 2011-ben Magyarországon a lengyel nemzetiséghez tartozók aránya 0,08 % volt.

Anyanyelv

- Magyarországon a népszámlálások hagyományosan (1880-tól kezdve) az anyanyelvvel mérték a nemzetiséget, tehát a „nyelvében él a nemzet” logika érvényesült. Ez a gyakorlat 1941-ben, majd a későbbiekben módosult.
- A 2011. évi magyar népszámlálás a következőképp definiálta az anyanyelvet: az az élő nyelv, amelyet az ember általában gyermekkorában (elsőként) tanul meg, amelyen családtagjaival általában beszél és anyanyelvének vall.
- A környező országok statisztikai hivatalai nem feltétlenül ugyanezt a definíciót használják népszámlálási gyakorlatukban.
- A 2011. évi népszámlálás során a lakosság 14,5 százaléka nem kívánt válaszolni az anyanyelvére vonatkozó kérdésre. A különböző anyanyelvűek arányának meghatározásakor a kérdésre válaszolók számához viszonyítjuk az adott kisebbségi csoporthoz tartozó anyanyelvűek számát.

$$\frac{\text{A szlovák anyanyelvűek száma 2011-ben}}{\text{Az anyanyalvi kérsésre vonatkozó válaszok száma 2011-ben}} * 100$$

TUDTA?

A 2011. évi népszámlálás szerint Magyarországon a szlovák anyanyelvűek aránya 0,12 % volt..

Roma kisebbség

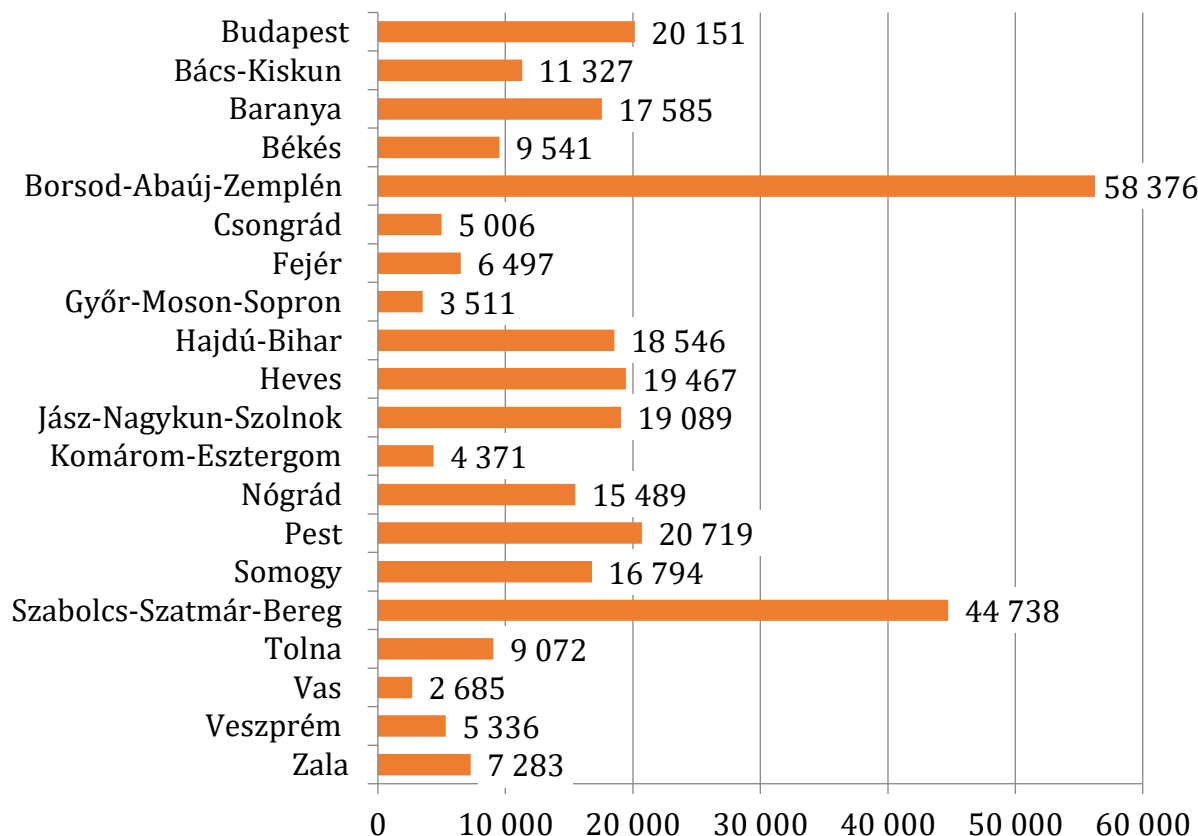
- A 2011. évi CLXXIX. törvény szerint elismert 13 magyarországi nemzeti kisebbség közül létszámban a roma nemzeti kisebbség a legnagyobb.
- A roma népesség statisztikai számbavételével kapcsolatban két ellentétes álláspont fogalmazható meg.
 1. Az roma, aki annak tartja magát, ez önbevalláson alapul.
 2. Romának kell tekinteni, akiket a többségi társadalomhoz tartozó személyek külső minősítés alapján romának tartanak.
- A két megközelítés alapján meghatározott roma népesség száma jelentősen eltér egymástól. A környezetük által romának minősített személyek száma lényegesen magasabb, mint azoké, akik saját magukat – akár nemzetiség, akár anyanyelv, akár nemzetiségi hovatartozás alapján – romaként határozzák meg.
- A második kérdés bevezetésétől azt várták a statisztikusok, hogy sok, a környezet által romának minősített személy a nemzetiségi kérdésre vonatkozó második rákérdezés esetén felvállalja roma kötődését.
- Ez nagy valószínűséggel így is történt, ugyanis a 2011-ben roma nemzetiséghez tartozók létszáma, összesen 315 583 fő, 2001-hez képest 109 ezer fővel nőtt a KSH adatai szerint (de ez a létszám még mindig sokkal kevesebb, mint a környezetük által romának tartott személyek száma, amely 2011 körül 600–800 ezer fő lehetett).

Roma kisebbség

$$\frac{\text{A roma nemzetiséghez tartozók száma 2011-ben BAZ megyében}}{\text{A 4 nemzetiségi kérdésre válaszolók száma 2011-ben, BAZ megyében}} * 100$$

TUDTA?

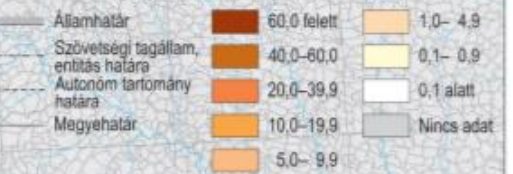
A népszámlálás adatai szerint 2011-ben Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a roma nemzetiséghez tartozó személyek száma csaknem hatvanezer fő volt, arányuk 9,7 százalékot tett ki. Ezzel szemben Vas megyében például a roma nemzetiséghez tartozók száma nem érte el a háromezer főt, arányuk pedig csak 1,2 százalék volt.

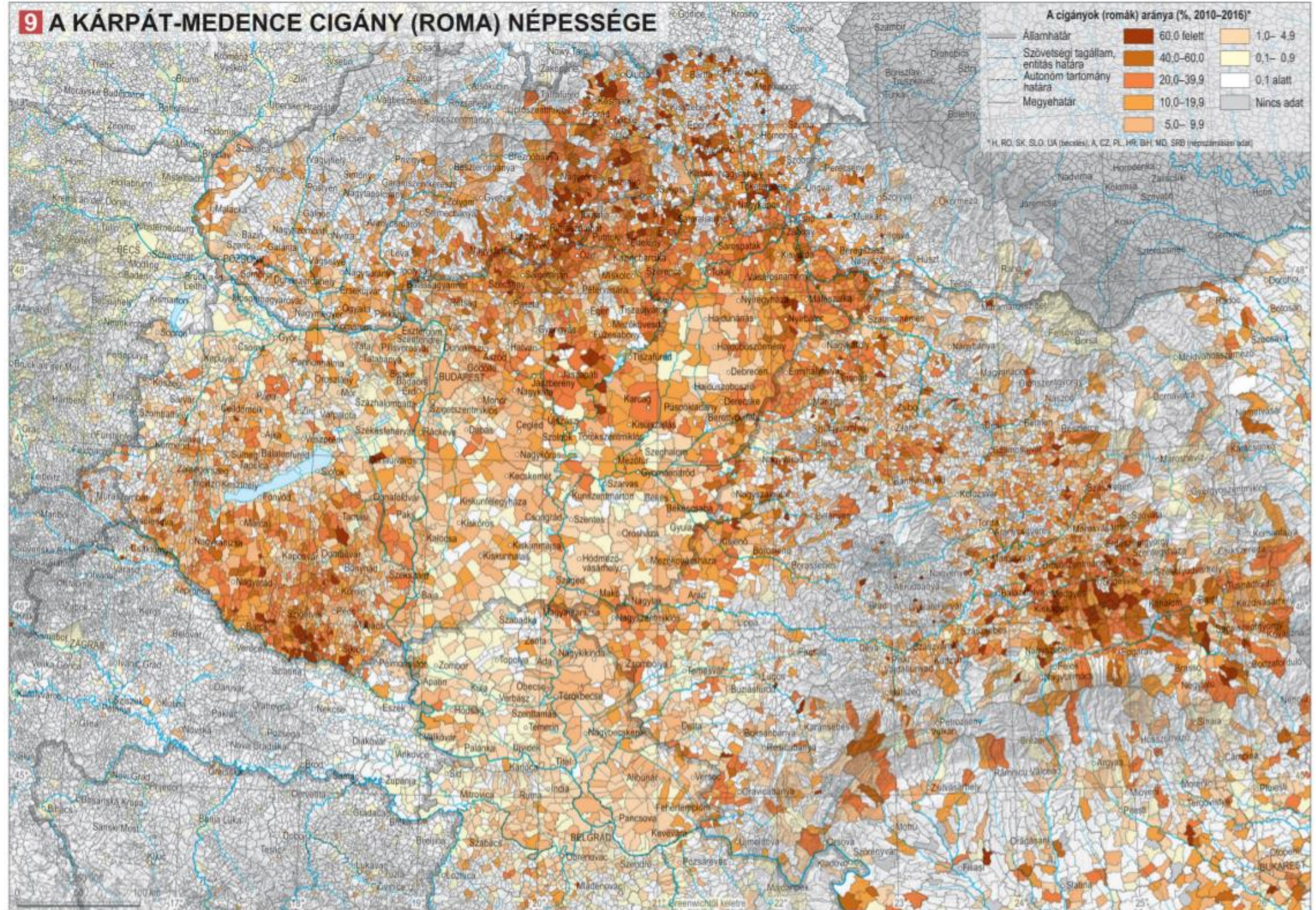
Roma nemzetiséghez tartozók száma megyénként, 2011

9 A KÁRPÁT-MEDENCE CIGÁNY (ROMA) NÉPESSÉGE

A cigányok (romák) aránya (% 2010-2016)*

* H, RO, SK, SLO, UA (becslés), A, CZ, PL, HR, BH, MD, SRB (népszámlálási adat)

VII. Háztartás, család

- A háztartások, családok mind a demográfia, mind a többi társadalomtudomány számára fontos kutatási területet jelentenek, mivel a társadalmi együttélés legalapvetőbb egységei.
- A család és a háztartás fogalma időben, térben és tudományterületenként változó, így egy esetleges összehasonlításnál (akár két országra, akár két időpontra vonatkozóan) érdemes figyelni a fogalom pontos jelentését is.
- A hétköznapiakban a két fogalmat sokszor szinte szinonimaként használják, és bár bizonyos esetekben valóban ugyanazon személyek alkotják a háztartást és a családot, fontos tudni, hogy a két fogalom a statisztikában és a demográfiában külön kezelendő, eltérő definíció érvényes rájuk.

Háztartás

- Egy háztartásba tartozónak azok a személyek minősülnek, akik egy lakásban vagy lakrészben együtt élnek, és a háztartásban felmerülő kiadásoknak (napi kiadások, élelmiszer stb.) legalább egy részét közösen viselik.
- Minden háztartásban elkülöníthető a háztartásfő. A népszámlálások az egycsaládos háztartások esetében a háztartásfőt azonosnak tekintik a családfővel. A többcsaládos háztartásokban alapesetben azt a családfőt tekintjük háztartásfőnek, aki az aktív kereső, ha ilyen nincs, akkor az inaktív keresőt, tehát a nyugdíjas, az anyasági ellátáson lévő vagy a munkanélküli családfőt. Ha a családfők azonos munkaerőpiaci helyzetben vannak, akkor az idősebb családfőt tekintjük háztartásfőnek.
- A háztartások átlagos mérete egy adott népességen belül a háztartásban élők és a háztartások számának ismeretében számolható ki. A kettő egymáshoz viszonyított aránya mutatja, hogy átlagosan hány fő él egy háztartásban.

Háztartásban élők száma

Háztartások száma 2011–ben

TUDTA?

A legutóbbi népszámlálás szerint 2011-ben Magyarországon egy háztartásban átlagosan 2,36 fő lakott. 1970-ben még átlagosan közel 3 fő élt egy háztartásban. Az egyszemélyes háztartások terjedésével a háztartások átlagos mérete évtizedek óta folyamatosan csökken hazánkban.

Családháztartás

- Családháztartásnak az egy vagy több családot magába foglaló háztartást nevezzük.
- Ha egy háztartás egy családból áll, a család és a háztartás lényegében azonos, a háztartás egycsaládos.
- Az egycsaládos háztartás abban különbözik a családtól, hogy a családdal együtt élő rokon vagy nem rokon személyek (ideértve a családdal élő állami gondozott gyermekeket is) nem számítanak családtagnak, viszont ők is háztartástagok.
- Ha két vagy több család vezet közös háztartást, többcsaládos háztartásról beszélhetünk.
- Az egycsaládos és többcsaládos háztartások aránya egy adott népességen belül az egyes háztartástípusba tartozó háztartások és az összes háztartás számának ismeretében számítható ki.

$$\frac{\textit{Többcsaládos háztartások száma}}{\textit{Családháztartások száma}} * 100$$

TUDTA?

A legutóbbi népszámlálás alapján a magyar családháztartások kevesebb mint 2 %-a volt többcsaládos háztartás. Magyarországon Budapesten volt a legalacsonyabb a többcsaládos háztartások aránya, 2011-ben alig haladta meg az 1 %-ot , ezzel szemben Somogy megyében – ahol a legmagasabb volt az arány – a háztartások 2,8 %-a többcsaládos háztartás volt.

Nem családháztartás

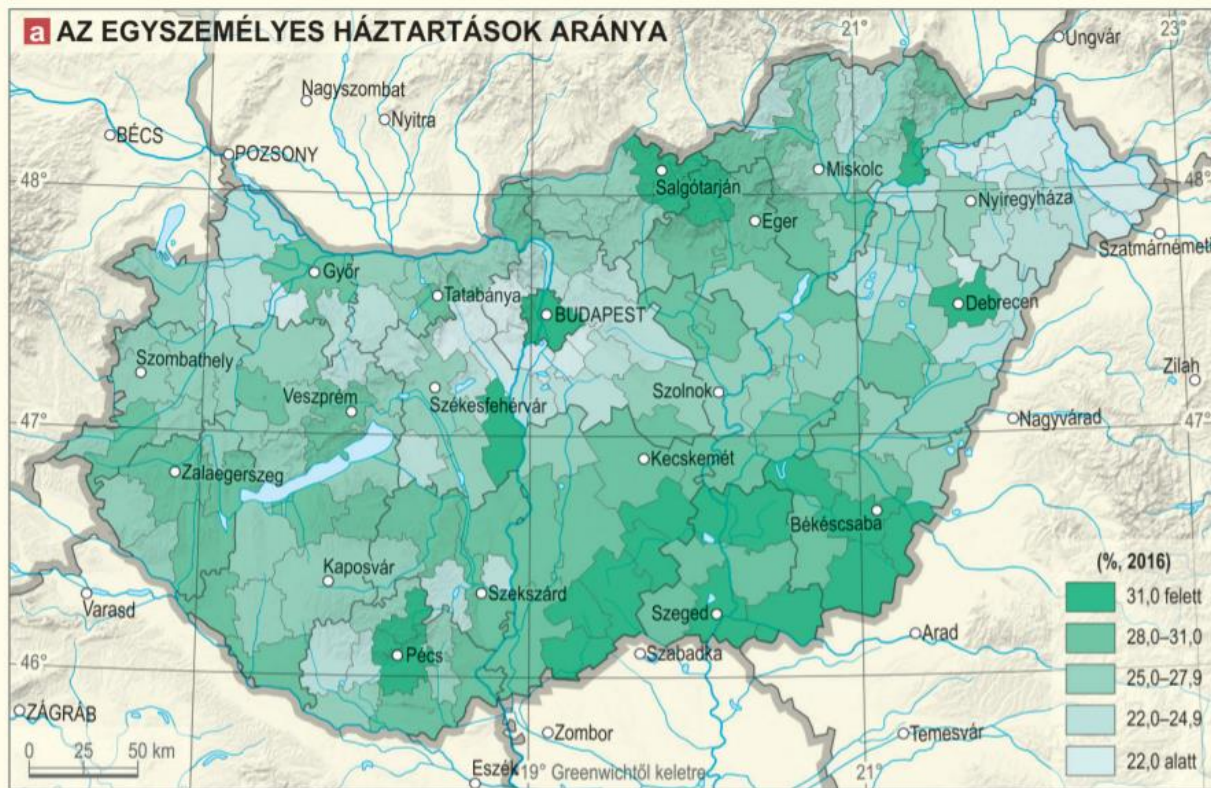
- A nem családháztartás olyan háztartás, amelyben nem él család.
- A nem családháztartás lehet:
 - a) Egyszemélyes háztartás, amikor a háztartás egyetlen személyből áll
 - b) Egyéb összetételű háztartás, amelyben csak családot, nem alkotó személyek élnek együtt
- A nem családháztartások speciális típusa az intézeti (vagy másképp intézményi) háztartás. Az intézeti háztartás azoknak a személyeknek a csoportja, akik intézetben (például kollégium, idősek otthona, börtön) élnek, és ott közösségi elhelyezést, vagy elhelyezési ellátást kapnak.
- A háztartás- és családösszetétel-vizsgálatoknál gyakran használt mutatószám az egyszemélyes háztartások aránya az összes háztartáson belül, amelynek változása jól mutatja a családszerkezetben bekövetkezett változásokat is.

$$\frac{\text{Egyszemélyes háztartások száma}}{\text{Háztartások száma összesen}} * 100$$

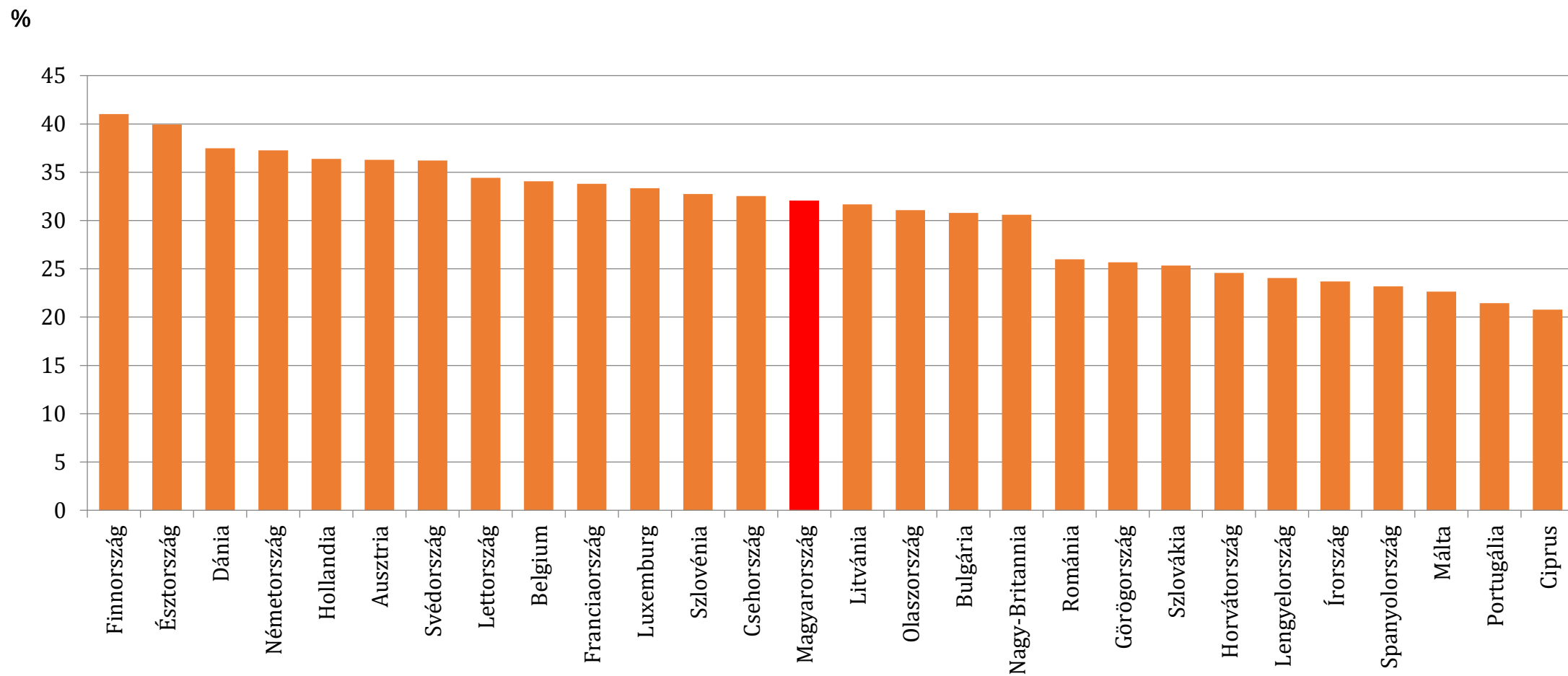
TUDTA?

2011-ben, a legutóbbi népszámláláskor Magyarországon a háztartások 32,1 %-a egyszemélyes háztartás volt. Ez az arány az Európai Unió országaiban átlagosnak számít. Az Unió tagországai közül 2011-ben Finnországban volt a legmagasabb az egyszemélyes háztartások aránya (41 %), a legalacsonyabb pedig a déli országokban, és néhány volt szocialista országban.

21 EGYSZEMÉLYES HÁZTARTÁSOK

Nem családháztartás

Egyszemélyes háztartások aránya az EU tagállamokban, 2011

Család

- A magyar demográfiában és statisztikában a házastársi vagy élettársi, illetve vérségi kapcsolatban együtt élők legszűkebb körét jelenti, de része az örökbe fogadott vagy nevelt gyermek is.
- A család lehet párkapcsolaton alapuló:
 - **Házaspáros típusú**
 - ***Mozaik család:*** két, párkapcsolatban élő felnőtt és legalább egy gyermek alkotja. A klasszikus családdal szemben azonban a mozaikcsaládok esetében az egyik szülő már fennálló szülő-gyermek kapcsolathoz csatlakozik, így egyrészt a családban az egyik felnőtt nincs vér szerinti kapcsolatban a gyermekkel/ gyermekekkel, másrészt két egyszülős család egyesülésével előfordulhat, hogy a családban élő gyermekek között sincs vérségi kapcsolat.
 - **Egyszülős**
- A házaspáros típusú családot és az egyszülős családot szokás családmagnak vagy **nukleáris családnak** is nevezni.

Család

- A demográfiában gyakran használt mutatószám az egyszülős családok aránya az összes családon belül, mivel az egyszülős családok számának, arányának növekedése a napjainkban is zajló családstruktúra-változás egyik legfontosabb eleme.

$$\frac{\text{Egyszülős családok száma}}{\text{Családháztartások száma}} * 100$$

TUDTA?

Magyarországon 2011-ben a családok 19,8 %-a egyszülős család volt. A családstruktúra gyorsuló változását jól mutatja, hogy 1970-ben még csak a családok 9,1 %-át alkotta egyszülős család, arányuk 1990-re 12,3 %-ra nőtt, húsz évvel később pedig már a családok közel ötödét tették ki.

VIII. NÉPESSÉGVÁLTOZÁS

- A népesség a népesedési folyamatok következtében sohasem változatlan: területi elhelyezkedése folyton módosul, összetétele változik, sőt a születések és halálozások révén állandóan megújul.
- A népesedés folyamatai ugyanakkor sokoldalúan differenciáltak, s így a népességi változások visszahatnak a népesedés folyamataira.
- A társadalomföldrajz tárgykörében ezért központi helyet foglal el a népesedési folyamatok együttes vizsgálatának kérdése.

Természetes szaporodás

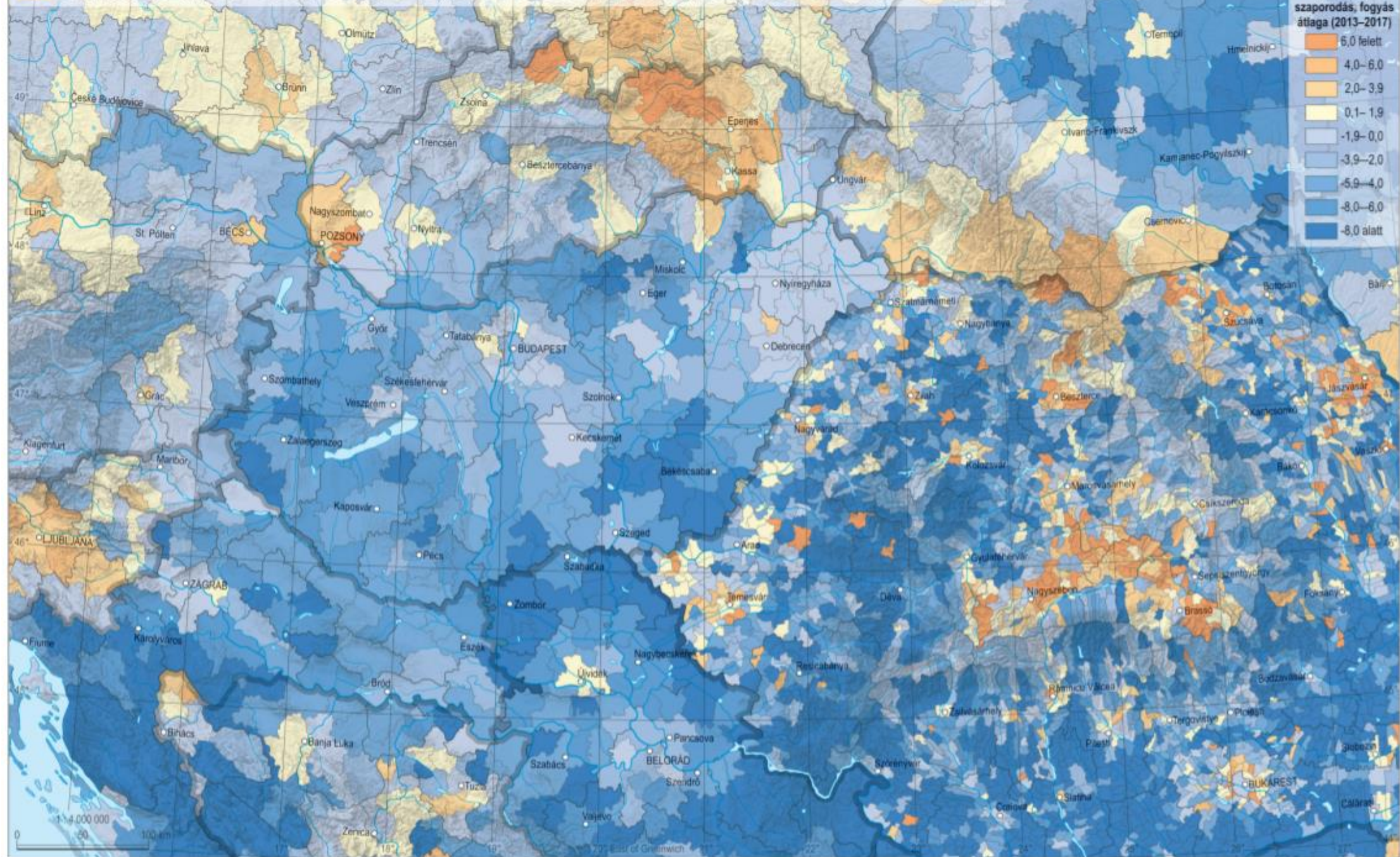
- A népesség alakulását – a vándorlásoktól eltekintve – a születések és halálozások száma és ezek egyenlege szabja meg.
- Ez az ún. természetes szaporodás, amely tehát az élveszületések és a halálozások különbözete.
- A természetes szaporodás történelmi perspektívában többnyire pozitív értékű (az élveszületések száma meghaladja a halálozásokét), ezért a népességföldrajzi terminológiában a természetes fogyás is beletartozik a természetes szaporodás fogalomkörébe, csupán az előjele negatív.
- A természetes szaporodás nyers arányszáma a természetes szaporodás abszolút számának a lakossághoz viszonyított arányát mutatja 1000 lakosra számítva. Általában éves időszakokra számítjuk.

$$\frac{\text{2012. évi élveszületések száma} - \text{2012. évi meghaltak száma}}{\text{2012. évi évközepi népesség}} * 1000$$

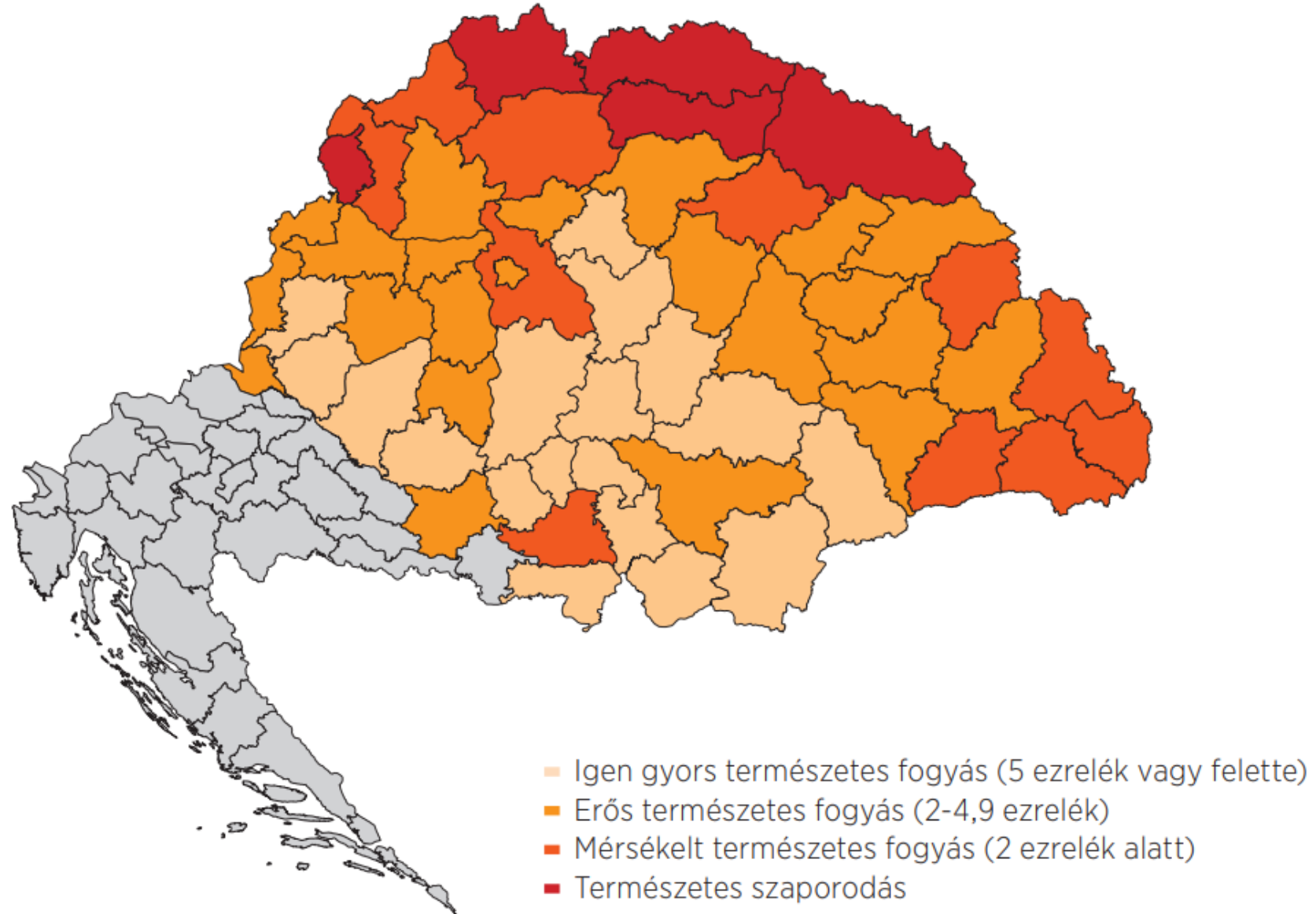
TUDTA?

Magyarországon 2012-ben a természetes szaporodás aránya – 3,9 ezrelék volt, vagyis természetes fogyás következett be. Kitekintve a Kárpát-medencére megállapítható, hogy a Felvidék jelentős része és Kárpátalja kivételével a természetes fogyás volt a jellemző.

29 TERMÉSZETES SZAPORODÁS, FOGYÁS A KÁRPÁT-PANNON-TÉRSÉGBEN

Térkép: Természetes szaporodás/fogyás a Magyarországon és a környező országok magyarok által is lakott területein, 2012

Forrás: Nemzeti statisztikai hivatalok.

Tényleges szaporodás

- Mivel a népességszám alakulását egy meghatározott területen a természetes szaporodáson kívül a vándorlások is befolyásolják, a népesség tényleges szaporodását úgy kapjuk meg, ha a természetes szaporodás adatát az odavándorlók, illetve elvándorlók egyenlegével helyesbítjük.
- A tényleges szaporodás tehát a természetes szaporodás/fogyás és a vándorlások egyenlegének összege.

2001 és 2011 között természetes $\frac{\text{szaporodás}}{\text{fogyás}}$ + 2001 és 2011 közötti nemzetközi vándorlási különbözet

TUDTA?

Magyarországon a két legutóbbi népszámlálás közötti időszakban a halálozások száma meghaladta a születéseket, természetes fogyás következett be. A nemzetközi vándorlási különbözet viszont pozitív előjelű volt, ami némiképp csökkentette a két népszámlálás közötti tényleges fogyás volumenét.